

יונה דוד

פיוטי אליה בר שמעיה

יונה דוד / פיוטי אליה בר שמעיה

פיוטי אליה בר שמעיה

יוצאים לאור
על פי כתבי-יד ודפוסים
בצירוף
חילופי נוסח, ביאורים ואחרית דבר

בידי

יונה דוד

מהדורה שניה מורחבת

ההפצה: ראובן מס בע"מ, ירושלים
תשס"ח

THE POEMS OF ELYA BAR SCHEMAYA
CRITICAL EDITION WITH INTRODUCTION AND COMMENTARY

By

PROF. YONAH DAVID

בפירסומו של ספר זה סייעה :
הרשות למחקר אוניברסיטת תל-אביב

ההפצה הבלעדית : הוצאת ראובן מס בע"מ
ת"ד 990 ירושלים 91009
טל' : 02-6277863 ; פקס' : 02-6277864

©

כל הזכויות שמורות
נדפס בישראל
דפוס גרפית בע"מ, ירושלים
2008 — תשס"ח

לורד, ארז ואמיתי לבקוביץ

באהבה

תוכן העניינים

9	פתח דבר
	סדר השירים:
11	א. אבדו חכמי גזית
15	ב. אבותי כרבת ריבם
22	ג. אבל אשמים
25	ד. אדני אלהי ישראל
29	ה. אדני ממית ומחיה
32	ו. אויבים חייבים
36	ז. אויבים קמו
38	ח. אויתיך קויתיך
41	ט. אטתי מטתי
44	י. איך אפתח פי בחין
48	יא. איככה אפצה פה
52	יב. אימיד אפונה
54	יג. אימתה ופחד
57	יד. אין קורא בשמך
61	טו. אין תליה לראש
64	טז. אל אלהים אעתר
70	יז. אל דמי לך
73	יח. אלהי בושתי
76	יט. אליך לב ונפש
78	כ. אליך פנינו בושנו להרים
81	כא. אמדד דלתות תשובתך
84	כב. אנא חטא העם הזה
87	כג. אנא מהרה
89	כד. אנוש רמה
92	כה. אנחתי בלחץ האויב
95	כו. אפס הוד
99	כז. אקדם איכף

103	כח. אקרא בשמך
107	כט. אריה ביער
111	ל. ארכן וקצרן
115	לא. אשמינו ועוונינו
118	לב. אשמתי עד לשמים
120	לג. את ה' בהימצאו
124	לד. אתה חלקי וצור לבבי
129	לה. כנסת ישראל
132	לו. עם ה' חזקו
135	לז. תחרות רוגז
140	לח. תמנו ספנו
143	לבחינת שירתו של ר' אליה בר שמעיה

מפתחות:

159	מפתח הכינויים
164	מטבעות הלשון הפייטניים
168	מפתח החרוזים
171	החתימות
171	המשקלים

המקורות:

172	כתבי־יד
173	מקורות שבדפוס
175	ביבליוגרפיה

פתח דבר

בספר זה מופיעה לראשונה יצירתו המקובצת של ר' אליה בר שמעיה, משורר ברוך כשרון, בן המאה האחת-עשרה, מבארי שבאיטליה הדרומית. תקופת פעילותו השירית של משוררנו עמדה תחת השפעתו של הפיוט הקדום אך כשאר המשוררים מבני זמננו כך גם בר-שמעיה השתדל להשתחרר מדפוסי סגנונו ומן התימאטיקה המוסכמת על בני דורו וחתר לקראת טיפוח וגיבוש של סוגי יצירה שונים, שמלבד היותם יצירות לדורות לא קיפחו את האקטואליה דאז מבלי שזאת תפגע בעצם החוויה השירית ובדרכי הבעתה.

ועוד זאת. יצירת מורו ורבו שלמה הבבלי שימשה לו למשוררנו מקור אשראה והשפעה ובמיוחד בדרכי הפרוזודיה השירית, ברם התלמיד נתעלה על מורו ולא רק בכוח כישרונו הפיוטי, אלא בעיצוב שירתו, במהימנות נושאה ובמיוחד בלבוש החדש שהלביש לרעיונות הקלאסיים של תקופתו. כך גם בחר בר-שמעיה בסוג הסליחה כהבעה אמנותית יסודית, התואמת, בין השאר, גם את השקפת עולמו הפיוטית.

שלושים ושמונת השירים שבספר ליקטתי אותם מכל המקורות הידועים לנו עד כה: מכתבי-יד ומדפוסים קדומים והוספתי עליהם, מלבד העיון והדיון בכלל שירתו של המשורר, חילופי הנוסח, ציונים פרוזודיים וביאורים לגופם של השירים. "המפעל לחקר השירה והפיוט בגניזה שליד האקדמיה הלאומית למדעים", מיסודו של ע' פליישר, "המכון לתצלומי כתבי יד עבריים" שליד האוניברסיטה העברית ירושלים, "מכון שוקן לחקר היהדות" ו"בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי" העמידו לרשותי את כל המקורות שנזקקתי להם, בין כתבי-יד ובין ספרים ואף הירשו לי לפרסם טקסטים מתוכם. הנני מודה בזה להנהלות מוסדות אלה ולעובדיהם.

הוצאת הספר היתה כרוכה במאמצים רבים וחובה נעימה לי להודות מעומק הלב לאנשים ולמוסדות שסייעו בידי: הרשות למחקר, אוניברסיטת תל-אביב, הגברת ד' דיכטר והמו"ל מר אורן מס. כן יעמוד על הברכה בעל בית הדפוס "גרפית" מר שמעון חן על עבודתו הטובה שהשקיע בספר זה בעיצובו ובהדפסתו.

פרופ' יונה דוד

האוניברסיטה של תל-אביב/ החוג לספרות עברית

א. אבדו חכמי גזית

סליחה סטרופית ליום ד' של עשי"ת ולמנחה יוה"כ, במנהג אשכנז, בת שמונה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'.

המשקל: חמש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף-בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתב-יד: אוקספורד, 1058 עמ' 35 (א-); אוקספורד 1154 עמ' 162 (א-ב); אוקספורד 1157 עמ' 34 (א-ג); ברלין 9 עמ' 47 (ב-); האמבורג 133 עמ' 76 (ה-); וטיקאן 315 ס"י סב (ט-); וינה 97 עמ' 20 (ו-); לונדון 627 עמ' 26 (ל-); לונדון 677 עמ' 88 (לא-); לייזן סקאל. 4 עמ' 78 (לי-); לייזן 214 עמ' ע (ליע-); פוראו ספריית המנזר 8 (פו-); פאריס 618 עמ' 234 (פ-); פארמה 654 עמ' רצג (פר-).

פורסם: אס"ב 280 (האותיות כ', ל' חסרות); גולדשמידט מחזור יוה"כ 684-685; הדרת ח"ב 133; מטיב שפה 100; סליחות בער 91; סליחות 1548 עמ' 103; ערוגת הבושם, ג' עמ' 353-355 (פירוש בלבד). נזכר: ד.א. 85; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

א. סליחה

אָבְדוּ חֲכָמֵי גְזִית וַיּוֹשְׁבֵי גָנִים
בְּטָלוּ הָאֲשְׁכּוּלוֹת וּבְנֵי אָדָם הִמָּהֲגָנִים
גָּמְרוּ חֲסָרוֹ חֲסִידִים וּפְסוּ מַפְגִּינִים
דּוֹחֵי גִזְרָה וְעַל דּוֹרָם מְגָנִים:

שינויי נוסח: 1. יושבי: א, ו, לי, ליא; ויושבי: ה. 2. אשכולות: פו. מהוגנים: ב. מפגינים במקום המהוגנים: ה, וט. המפגינים: אב. 3. גמרו חסרו ופסו: אג. חסידים יקרים מפנינים: אג, לי, ליע. מפנינים יקרים: פו. חסרו חס': פר. 4. דוחים: אב, אג, לא. רוחם במקום דורם:

פירושים והערות: 1. אבדו חכמי גזית – אלו שבעים סנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית בהר הבית. ויושבי גנים – החכמים שישבו בכרם ביבנה בבא בתרא דף ע"ה דרשו על הפסוק "היושבת בגנים" אלו תלמידי חכמים. ע"פ שיר השירים ח, יג ועיין שהש"ר שם. 2. בטלו האשכולות – כינוי לתלמידי חכמים גדולים שמלאים חכמה כאשכולות. ובסוטה מז ב דורש, מאי אשכול, איש שהכל בו פי' שידועים כל התורה. 3. גמרו חסרו חסידים – ע"פ מיכה ז, ב. מפגינים – מתפללים וב"ערוגת הבושם" היודעים להתפלל ולהגן על דורם. 4. מגנים

5 הַמָּצָא בְּדוֹר שְׁשָׁח בְּעוֹנוֹ מִפְּגִיעַ
וְתִיק מְדוֹן מִשְׁתִּיק וְחִמָּה מְרַגֵּעַ
זָךְ מַעַשׂ וְכִבֵּן מִתְחַטֵּא וּמִתְגַּעְגַּעַ
חֵין מְבִיעַ רוּמָה שְׁמִימָה לְהִגִּיעַ:

טוֹב כִּפָּר בְּעַד יֶדֶךָ תִּאָּחֵז

10 יְדִידֶיךָ נִהְלָם נִהְגָּם לְחַפֵּץ מַחוּז
כֹּלָה בּוֹגְדִיהֶם וְחֶרֶבְךָ עָלִימוֹ תִשָּׁחֵז
לָרֶץ לִבָּנוֹ בְּקִלְקוּלָם שְׁלוֹתָם תִּפְחֹז:

מִשְׁעָן וּמָנוֹס עֲתִיק עֲזָרָה הִישָּׁנָה

נוּמָה תִקְיֵץ תְּעוֹרֵר תְּזוֹרֵר שְׁנָה

15 שִׁיחָה יִקָּבֵל וְתִפְלָתָהּ מֵהֵיוֹת עֲשׂוּנָה
עֲדִינָה תִרְגֹּז יָמִים עַל שְׁנָה:

פו. 5. בדור: רוב כתי"י. לדור: לי. בעונינו: לא. בינינו במקום בעונו: דפוס. 6. משתיק: רוב כתי"י וגולדשמידט, שתק (פיעל). חמה: א, ל, לב, לי, פו. וחמה: ה, ו, פר. 7. וכבן: רוב כתי"י וגולדשמידט, כבן. 8. מביע: חמה עוצר תוספת: ב. כמימה שמימה: א, ו, ל, פ. רומה: חס' פ. השמימה: לע. 9. וידך: וט. 10. ינהגם: ב, וט, פו. הנחם בחפז מחוז: א, ו, ל. ינהגם ינהלם אל: אב, אג, ה, ה, לא. נהגם: חס' א. ינהלך: ב. הנחם: פ. בחפץ: פ. אל חפץ המחוז: פר. 11. בוגדיהם: בכל כתי"י וגולדשמידט בוגדיך. חרבך: ו, פו. עליהם: א, אג, ו, ל. 12. ושלותם: לא. 13. ישנה: א, ו, וט, לע, פ. 14. ישנה במקום שנה: א, ו, ל, לא, לי, פ. 15. שירה במקום שיחה: א. שיחם: ב, פו. שיחנו: אג. תקובל: פו. תפלתה:

— בינוני הפעיל גנ"ן. 5. המצא — אנא המצא לנו בדרשנו אותך. כדור ששח — כמו בדור המתפלל בקרבנו. בעונו מפגיע — ע"פ ישעיה נג, ו, ורש"י: נעתר על ידו (כאן על יד המתפלל) ונתרצה על עוון כולנו. מפגיע — לשון תחינה. 6. ותיק — כינוי להקב"ה. 7. זך מעש — ראוי לזה שהוא זך. פי' זכאי ע"פ יומא מג, ב. כבן מתחטא — ע"פ תענית יט, א ו"ערוגת הבושם" ומתחטא גם הוא לשון תענוג. 8. חין — תפילה ופירוש הטור כשהיה מביע אומר, תפילתו הגיעה לרום שמים. 9. טוב — כינוי להקב"ה וכל הטור נסמך על הכתוב בדה"ב ל, יח "ה' הטוב יכפר בעד" ידך תאחוז — כדכתיב ותאחוז (ידך) במשפט ידי (דברים לב, מא) מלמד שהקב"ה אוחז בידו מדת הדין מלפרוע לעוברי עבירה ("ערוגת הבושם") 10. ידידיך — כינוי לבני ישראל. נהלם נהגם — ע"פ ישעיה מט, י ונהגם על מבועי מים ונהלם לחפץ מחוז — למחוז חפצם ושינוי סדר המלים לצורך החריזה. ע"פ תהלים קז, ל. 11. תשחז — תחדד. 12. בקלקולם — בהכרתת האויבים תשמח לבנו. שלותם תפחז — מהר לעשות קץ לשלותם. 13. משען ומנוס עתיק — את ה' משען ומנוס ועזרת לנו מימים קדמונים. 14. נומה — האומה שנרדמה בגלות הקץ אותה, הער אותה, ותזורר (תפזר) שנתה. 15. מהיות ו, לא, ליע, פר. תפלתה: א. תפילתנו: אג.

פָּלָא פֻּעַל וְהַפְּלָא סוּלַח וּמוֹחַל
צָבָאִיךְ הוֹצָא מִחֶמֶת תַּנִּין וְזוֹחַל
קוֹמֵם שְׁפַל כָּסָא כְּבוֹד לְהַנְחִיל
20 רוֹמֵם יִשְׂרָאֵל אֶל יְיָ יַחַל:

שְׁלֵמִיךְ לְבוּטִים שְׁפוּטִים בְּאַרְבַּעַת שְׁפָטִים
תָּמוּ פָּסוּ בְּאֵשׁ וּבַמִּים נִשְׁפָּטִים
אֲכוּלִי נִמְר וּבִשְׁנֵי אֲרִיּוֹת לְעוּטִים
לְחֵמִי רֶשֶׁף וְשֶׁן בְּהֵמוֹת וְעִיטִים:

25 יָמִין רוֹמְמָה נֶאֱדָרִי חֶשֶׁף לְנִדְגָלִים
הַשְׁמָה גָּלִים דֶּרֶךְ לַעֲבֹר גְּאוּלִּים
בְּנִיךְ זְרוּיִים הָשִׁב וְקַבֵּץ גּוּלִים
רְאוּיִים לְהַקְבִּיל בְּשִׁלוּשׁ פְּעָמֵי רְגָלִים:

ו, לא, ליע, פר. תפלתם: א. תפילתנו: אג. 16. תרגיז: לא. 17. והפלא חסי' אב. רב סולח: אב, אג, פו. דת סולח: לא. 18. הוצאו: פר, מתחת יד תנין: אב, לא, פו, פר. מיד תנין: אג. 20. להנחל: אב. 21. שלמהם: פר. 22. תמו פסו אפסו: לא, פר. ופסו: פו. ספו במקום פסו: ו, ל. ובמים ובאש: אב. באש ובמים ובחרב: ב. 23. אכולים, אמולים ומכל צד (צד — צר: אג.) נמרטים: אב, לא. פו. אכולי חיות ולחייתו יער נעלטים: א, ו, ל, פ. אכולים אמולים ומכל עד שוטים: פר. 24. ועיטים — כך הניקוד ברוב כתה"י בניגוד לעיט ברבים שהביא גולדשמידט ובדפוסים אחרים. 25. ימין זרוע: ל, פ. נאדד: אג. נאדרי חסי' ו, לא. 26. הושמה: לא. השרה: אג. השוה גלים: אב, ב, ליע, פו. 27. בנויך: לא, ליע. בוטחך לנוחך: וט. 28. לקבל: וט, לא,

עשונה — ע"פ תהלים כ, ה "עד מתי עשנת בתפלת עמך". 16. עדינה — כינוי לאדום ע"פ ישעיה מז, ח. תרגז ימים על שנה — ע"פ ישעיה לב, י: "ימים על שנת תרגזנה בוטחות". 18. צבאיך — עמך ע"פ שמות, ז, ד: והוצאתי את צבאותי את עמי. ואבן-עזרא: וטעם צבאותי כמו שהם המלאכים צבאות ה' בשמים כך ישראל בארץ. מחמת תנין וזוחל — מחמת הגויים ע"פ דברים לב, כד ודברים לב, לג. 19. קומם שפל כסא כבוד להנחל — ע"פ שמואל א', ב, ח. וכסא כבוד ינחילם. 20. ישראל אל ה' יחל — ע"פ תהלים קל, ז; קלא, ג. ושינוי סדר המלים לצורך החריזה. 21. שלמיך לבוטים — ישראל לשעבר היו שלמיך ועתה הם טרודים ומעונים לבוטים — מלשון ילב"ט משלי, י, ח. שפוטים בארבעת שפטים — עדה"כ ביחזקאל יד, כא ואלה הם: הרב ורעב וחיה ודבר. וכאן נזכר רק ענין חיה רעה. 23. נמר... אריות — כינוי לאויבים האכזריים. לעוטים — נבלעים. 24. לחומי רשף — ע"פ דברים לב, כד: לחומי רשף וקטב מרירי ושן בהמות. 25. ימין רוממה — ע"פ תהלים קיח, טז. נאדרי — שמות טו, ו. חשוף — ע"פ ישעיה נב, י. לנדגלים — לישראל הסדורים לדגליהם. 26. השמה וגו' — ע"פ ישעיה א, י "השמה מעמקי-ים דרך לעבר גאולים". 27. זרויים — נפוצים. 28. ראוים להקביל

שָׁבַט מוֹשְׁלִים עוֹצֵר יוֹרֵשׁ הָאֵלָּה
30 חֲמֵס זֹעֵק קוֹרָא וְאֵין חוֹלָה
לְשׁוֹנֵנוּ רְנָה וּשְׁחוֹק פִּינוּ יִמְלָא
אִז יֵאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם־אֵלָּה:

פו. להקביל: חס' ו. פעמים: ו. 29. עצר: אב, ב, פו, פר. עצר ירש הנקלה: ל. יורש עצר: ליע.
עצרו ירש התחלה: א. עצרו ירש הנקלה: פ. 31. לשוננו: פו. שחוק פינו: פר. מלא: אב.

וגו'; ראויים הם להקביל פניך בירושלים כעולי רגל שלוש פעמים בשנה. 29. שבט מושלים
— ישעיה יד, ה. יוצר — האויב עוצר אותנו בגלות. יורש האלה: האויב הוא היורש כסא
המלוכה (מלשון הכתוב בשופטים יח, ז). 30. חמס זועק — עדה"כ חבקוק א, ב. ואין חולה
— ע"פ שמ"א כב, ח. 31. לשוננו רנה — ע"פ תהלים קכו, ב ושינוי סדר המלים לצורך
החריזה. 32. אז יאמרו וגו' — תהלים קכו, ב; המשך הפסוק שבטור הקודם.

ב. אבותי כרבתה ריבם

"חטאנו" משורשר בן עשרים ושש מחרוזות מחרוזות בחריזה סטרופית משתנית:
אאאא; בבבב; וכו'. הטור האחרון שבכל מחרוזת הוא קטע של פסוק. אלפבית
משולש הקולט את שלושת הטורים הראשונים של כל מחרוזת. הסיומות
המקראיות חופשיות מן האלפבית בראשן, אבל המלה האחרונה שבכל אחת
מהן (שהיא מלת־השרשור הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה)
מכוונת להיקלט באלפבית.
המשקל: שלוש מלים בכל טור.
אקרוסטיכון: אלף בית משולש.
החתימה: אליה בר שמעה חזק.
המקורות. כתבי־יד: אוקספורד 1106 עמ' 208 (א-); אוקספורד 1154 עמ' 276 סי'
שטו (אב-); אוקספורד 1157 לא ממסופר (אג-); האמבורג 133 עמ' 162 (ה-);
האמבורג 138 עמ' 155 (הא-); לונדון מונטיפיורי 232 עמ' 174 (ל-); לייפציג ב"ח
2 עמ' לב, סי' כ (לפ-).

ב. סליחה

אָבוֹתַי כְּרַבְתָּהּ רִיבָם
אִבְדָתָהּ כָּל מַחְרִיבָם
אֶתָּה הָיִיתָ בְּקֶרְבָם
כִּי לֹא בַחֲרָבָם, [חטאנו]

5 בַּחֲרָבָם הוֹרִישוּ זָרָה
בְּהִיּוֹתָךְ לָמוֹ לַעֲזָרָה
בְּזָרְתָם כְּשֶׁה פְּזוּרָה
אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה.

שינויי נוסח: 5. תורשי: ל. 7. פזרתם: א, אג, הא, לפ. 11. כמער: אג, מעד: הא, לפ.

פירושים והערות: 1. אבות כרבתה ריבם – כאשר הגנת על ישראל במצרים ובכנען בזמן
בית ראשון. כרבתה – שמוש פיוטי. 2. איבדתה כל מחריבם – השמדת כל מחריבי ישראל. 3.
אתה הייתה בקרבם וגו' – ה' נלחם להם ולא בחרבם עשו חייל ולא ירשו ארץ. 4. כי לא בחרבם
– תהלים מד, ד. 5. בחרבם הורישו זרה – לאחר חטאם הורישו הגויים אותם ע"פ תהלים
מד, ד. 7. בזרתם – פזרתם, כשה פזורה – כיוני לישראל ע"פ ירמיה ז, יז. 8. אל

גִּזְרָה הִי־תָה יְרוּשָׁלַיִם
 10 גִּלְתָּה וְלָקַתָּה בְּכַפְּלִים
 גְּלוּיָה מֵעַר וְשׁוּלִים
 כְּגֹמֶר בַּת דְּבָלִים.
 דְּבָלִים בְּכוּרִים אֲכָלוּהָ
 דּוֹלְקִים כְּעֶרְמִים סָלוּהָ
 15 דְּרָסוּהָ חֲמָסוּהָ גִּזְלוּהָ
 כָּל מַכְבְּדֶיהָ הִזְלִיּוּהָ, [חטאנו]
 הִזְלִיּוּהָ צָרִים כְּנִתְעַבֵּר
 הָאֲדִירוּ גֵל וּמִשְׁבֵּר
 הִצְלוּ בְּנִשְׁקָם בָּר
 20 וְכֵן נִגְזְזוּ וְעָבְרָה.
 וְעָבַר עָרִיץ וְחִיִּיתָנוּ
 וְכָלָה לֶץ וְהִחִיתָנוּ
 וְעָתָה אֲנַפְתָּה וּפְרָצְתָנוּ
 לָמָּה אֱלֹהִים זִנְחָתָנוּ [חטאנו]

13. כבכורה: א, אב. ביכוריה: אג. בכורה: הא, לפי. 14. בערמים: הא, לפי. 15. דרשוה: הא. 17.
 שרים לפי. 19. בנושלים: אג. בנושקו: ל. 20. ובון: ה. כן: הא, לפי. 21. וחיתנו: א, אג.
 22. ללץ והחיתנו: אג. וכלה לא עשה והחיתנו: ה. כל הטור חס': ל. 24. אתה במקום

ארץ גזרה — ארץ שוממה ונדחת ויקרא טז, כב. 9. גזרה היתה ירושלים — בחורבן בית ראשון
 וגלות בבל. 11. גלויה מער ושולים — ע"פ נחום ג, ה; "וגיליתי שולך על פניך והראיתי גויים מערך
 וממלכות קלונך". ר"ל ערוותה וטומאתה נגלו ברבים. מער — ערוותה 12. כגמר בת דבלים —
 כמעשה זונה ע"פ הושע א, ג וכן פסחים דף פ"ז ושם גם פירוש אטימולוגי של השם. 13. דבלים
 בכורים אכלוה — כאכול ביכורי הדבלים כך אכלו את ישראל בכל פה. 14. דולקים כערמים סלוה
 — רודפים הדריכוה כערמת חטים. פירש"י — דשו אותם. סלוה — הסמך בפתח מגזרת הכפולים
 סל"ל. 16. הזילוה — היו מזלזלים בה האויבים ע"פ איכה א, ח וראה יומא דף נד. 17.
 כנתעבר — כאשר בא הקב"ה ברוגז עליהם. 18. האדירו — שבחו ופארו להקב"ה על כל
 צרה שעברה עליהם. גל ומשבר — ע"פ תהלים מב, ח. 19. הוצלו — ניצלו. בנשקם בר
 — כאשר חשקו ללמוד תורה. ע"פ תהלים ב, יא. וראה סנהדרין דף צב. ופירוש אחר:
 כאשר נזדרזו בבר ללב נצלו מכף אויביה. 20. וכן נגוזו ועבר — האויבים נכרתו ועברו
 ע"פ נחום א, יב. נגוזו — לשון גזיזה וכריתה והרמז על גאולת גלות בבל. 21–22. ועבר
 עריץ... וכלה לץ — ע"פ ישעיה כט, כ: "כי אפס עריץ וכלה לץ ונחרתו כל שוקדי און".

25 זַנְחַתְנוּ שְׁלַחַתְנוּ מִפְּנֵיךְ
זִרְיָתְנוּ הִגְלִיתְנוּ מִמַּעוֹנֶיךָ
זָרְבוּ נִחְרְבוּ בְּנֵיךְ
עָלִי עָבְרוּ חֲרוֹנֶיךָ.

חֲרוֹנֶךָ הָסֵר מִלְקָטְבִּי
30 חוֹר שַׁעֲשׂוּעַ וְרָטֵב
חֲשֶׁק יַחֲוֹדֶךָ לְחֶטֶב
הִנֵּה מָה טוֹב. [חטאנו]

טוֹב לְמַעוֹז וּמַחֲסָה
טָרַח כָּל נוֹשָׂא
35 טְפוּלִים בּוֹ מִכֶּסֶה
רְצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה.

יַעֲשֶׂה כְּמִדָּתוֹ לְנִכְחִי
יָד יֵאָחַז בְּהִתְנַכְחִי
יוֹצִיאֲנִי לְמָרְחָב לְהַפְכִּיחִי
40 יָבֵשׁ כַּחֲרֵשׁ כָּחִי [חטאנו]

למה: א, הא, ל. עפ"י הפסוק המקראי. 25. מלפניך: הא. 30. רטוב: אב. חזר שעשע הטוב: ה. חור (וו חלומה): הא. חוב ושעשוע: לפ. 31. חשק: אג, לפ (חית קמוצה שין פתוחה). 33. ולמחסה: ה, לפ. מחסה: הא. 37. במידתו: אג, הא. נכחי: ה. 38. אחוז במקום יאחז: ה. 39. יוציאו: ל. להפקיחי: אב. להיפקחי: ה. בהפריחי: ל. להפריחי: לפ. 41. הבשיל

23. ועתה — בגלות האחרונה הזאת. אנפתה — כעשת. ופרצתנו — פיזרתנו. 24. למה אלהים זנחתנו — ע"פ תהלים מג, ב: "כי אתה אלהי מעוזי למה זנחתי וגו'". 26. ממעוניך — מבית מקדשך או מירושלים. 27. זורבו — נצרבו ונשרפו. 28. עלי עברו חרוניך — תהלים פח, יז: "עלי עברו חרוניך בעותיך צמתתוני". 29. מלקטוב — מלכרות. 30. חור שעשוע ורטוב — ענף ישראל שהוא נטע שעשועיו. ורטוב — במעשים טובים. וי"א חור לשון שחרור. 31. חשק יחידך לחטוב — לעשות חטיבה אחת ליחודך אשר חשקת בו. 32. הנה מה טוב — תהלים קלג, יא. 33. טוב למעוז — ע"פ נחום א, ז: טוב ה' למעוז. 34. טרח כל נושא — על ה' כל הטורח. 35. טפולים בו מכסה — מחסה ומגן לדבקים בו. 36. רצון יראיו יעשה — תהלים קמה, יט "רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם". 38. יד יאחז בהתנכחי — בעמדי למשפט יחזקני. 39. יוציאנו למרחב — תהלים יח, כ. להפכיחי — להנפיש, לשון לפכוחי פחדא. יש נוסח להפכיחי — מלשון פקח קוח ישעיה סא, א. 40. יבש כחרש כחי — תהלים כב, טז. 41. כוחי

כָּחִי הַכָּשִׁיל מִחֲבָלִי
כָּכְלִי אוֹבֵד הַמְשִׁילִי
כָּבֵד סְמִלּוֹן עָלַי
לְשָׁלוֹם מֵר לִי. [חטאנו]

45 לִי קוֹוּ מִרְשִׁיעֵי
לְאַבֵּד נְדִיבֵי וְשׁוֹעֵי
לְבִי מִפֶּחַד מִרְעֵי
נִמְס בְּתוֹךְ מִעֵי [חטאנו]

מִעֵי אוֹחִיל בְּטִיתִי
50 מִמוֹסָרָךְ לֹא שְׁטִיתִי
מִצֹּרְרֵי כְּלִימָה עֲטִיתִי
מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נְטִיתִי.

נְטִיתִי וְלִהְרֹג נִמְסֶרְתִּי
נִתַּתִּי בְּזָקִים וְאַסֶּרְתִּי
55 נִעֲוִיתִי וְכָל חֲסֶרְתִּי

מִמֶּשְׁפָּטֶיךָ לֹא סָרְתִּי. [חטאנו]

מחלבי: אג. מחבלי: חית צרויה בית רפויה שוואית: לפ. 42. להמשילי: ה. המשילי (הא פתוחה):
לפ. 43. סמלון: אג. 44. הנה לשלום מר לי: ל. עפ"י הפסוק המקראי. 47. מודעי במקום
מרעי: אג. מדעי: ה. 48–80 חס': ה. 50. סטיתי: א, אב, אג, הא. 51. מצוררתי: לפ. 53.
להרוג: אב. להרג: הא. ולהורג: לפ. 54. ואוסרתי חס': ל. 55. נעניתי: אב, הא, לפ. נעניתי

הכשיל — ע"פ איכה טו, יד: הכשיל כוחי. מחבלי — קמי. 42. ככלי אובד — תהלים לא, יג.
המשילי — המשיל אותי. 43. כבד סמלון עולי — מוטות עול הסבל כבדים עלי. 44. לשלום מר
לי: למען השלום באחריתי מר לי כעת או יאמר אפילו בעת שלום מר לי. לשון הכתוב ישייה לח,
יז: "הנה לשלום מר לי מר וגו'". 45. לי קיוו מרשיעי לאבד — ע"פ תהלים קיט, צה: לי קוו
רשעים לאבדני. 48. נמס בתוך מעי — תהלים כב, טו "כמים נשפכתי והתפרדו כל עצמותי היה
לבי כדונג נמס בתוך מעי". 49. מעי אוחיל בטיתי וגו' — אמרתי בלבי עוד אוחיל, כי יש תקווה,
וממוסר תורתך לא שטיתי. בטיתי — לשון יש ביטה דמשלי. 51. כלימה עטיתי — ע"פ תהלים
עא, יג: יעטו חרפה וכלימה. 52. מעדותיך לא נטיתי — כלשון הכתוב תהלים קיט, קנז:
"רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נטיתי". 55. וכל חסרתי — ע"פ ירמיה מד, יח: חסרנו
כל. 56. ממשפטיך לא סרתי — תהלים קיט: "ממשפטיך לא סרתי כי אתה הורתני".

סִרְתִּי מֶרַע וְאַרְעָד
סִבְבֹּתַי סֵעַד וּמִסְעָד
שׁוֹטְנֵי תָמִיד הַמַּעַד
יִבְשׁוּ וַיִּבְהֻלוּ עַד־עַד. 60

עַד־עַד הִגְדִּילוּ חֲרוּפֵיהֶם
עָשָׂק וְחָמֶס בְּכַפֵּיהֶם
עֲקְרוּנֵי דְקְרוּנֵי בְּהַבְלֵיהֶם
וַיִּרְחִיבוּ עָלַי פִּיהֶם. [חטאנו]

פִּיהֶם פָּעְרוּ כְּבָדָק
פָּרְצוּ צָצוּ כְּחָדָק
פָּעַר עוֹרָק לְהִדָּק
בַּל לָמַד צָדָק.

צָדָק הָעֵר וְהִקְצָה
צוּמְנוּ לֹא תִשְׁקָצָה 70
צָר נוֹשֵׁף וְעוֹקֵץ
עַד עֵת קָץ. [חטאנו]

ובל חסרתי: אג. 56. וממשפטך: הא. 57. מרע חסי': לפ. 59. סוטני: אב, אג, ל, לפ. 60. ויכלמו במקום ויבהלו: הא. 61. גידופיכם במקום חירופיכם: לפ. 62. עוסק: הא. 63. עקרוני: א. עברוני: אג. בחבליהם: הא. 65. פיהם הרחיבו בבדק: אב, הא, ל, לפ. 67. פער עורם: א, הא. פער פתאום להדק: אב. 70. אל: אג, הא. 71. נושף: אב, אג, הא. 72. תת במקום עת: ל.

57. סרתי מרע — ע"פ משלי יד, טז: וסר מרע. 59. תמיד המעד — תהלים סט, יד. 60. יבושו ויבהלו עדי-עד — תהלים פג, יח: "יבשו ויבהלו עדי ער ויחפרו ויאבדו". 62. וחמס בכפיהם — ישעיה נט, ו. 63. עברוני דקרוני בהבליהם — היו לי דברי הבליהם כמדקרות חרב. 64. וירחיבו עלי פיהם — תהלים לה, כא: "וירחיבו עלי פיהם אמרו האח האח ראתה עיננו". 65. פיהם פער — איוב כט, כב. כבדק — כבקיעה בחומה. 66. פרצו — לרוב. צצו — פרחו. 67. פער — פעירת פיהם. ר"ל דיבורם היה להדק ולכתת העורקים. לגלות — כמו העורקים ציה, איוב ל, ג. 68. בל למד צדק — הרשעים האלה לא למדו צדק על ישראל כלה"כ ישעיה כו, י, "יוחן רשע בל-ילמד צדק בארץ נכוחות ועול וגו' יראה גאות ה'". 72. עד עתה קץ — דניאל יא, לה.

קֶץ הַפְּלָאוֹת וְנַחוּמִי
 קְדוֹשׁ יַעִיר לְרַחוּמִי
 75 קָרַב יַעֲוֹרֵר לְלַחוּמִי
 כִּי רַבִּים רַחֲמָיו.

רַחֲמָיו לְהַקְדִּימוּ יִבְקֹר
 רוּדֵי יִסְפָּה וַיִּדְקֹר
 רוּדְפֵי וְצָרֵי יַעֲקֹר
 80 תִּאֲלַמְנָה שְׁפָתַי שֶׁקֶר. [חטאנו]

שֶׁקֶר דּוֹכֵר וּמַהֲתֵלוֹת
 שׁוֹדֵד וּמַסְטִין בְּמַקְהֵלוֹת
 שֶׁקַע וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצּוֹלֹת
 קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהֵלוֹת

85 תְּהֵלוֹת בְּפִי אֶהוֹדְנוּ
 תַּחֲנוּנוֹת וּבִקְשׁוֹת אֶגִּידְנוּ
 תַּאֲנוּתֵי לַעֲטָרוֹת אֶעֱנֶדְנוּ
 כִּי עוֹד אוֹדְנוּ. [חטאנו]

אוֹדְנוּ פִּלְאִיו בְּהִתְנוֹסְסֵנוּ
 90 לֹא הִתְמַנּוּ בְּיַד מַכְעִיסֵינוּ
 יִסְרְנוּ מְרוֹק שׁוֹסִינוּ
 הִבָּא עָלֵינוּ בְּמַעֲשֵׂינוּ.

74. יחיש לרחומיו : א, אב, אג. קרב ועורר ללוחמיו : לפ. 75. ללוחמיו : א, הא. קבץ לרבץ רחומיו :
 לפ. 78. רוּדֵי וצרי יעקֹר : הא. יצפה במקום יספה : לפ. 82. שוטן משטין ומקללות : א. 86. תביעת
 בקשותי אגידנו : א, אב, אג. תביעות בקשותי : ה, הא. 90. במכעיסינו : א, אב, אג, הא. ביד חס' : ה,
 הא. כמכעיסני : ה, לפ. 91. יסרתנו : א, פא. יסרונו בדוחק חלצנו : ה. מרוק שוסינו יסרתנו : לפ. 92.
 ותבוא : ה. תוכחות להשיבנו הבא וגו' : לפ.

73. קץ הפלאות — דניאל יב, ו. 76. כי רבים רחמיו — דבה"י א' כא, יג. 77. יבקר — ידרוש
 להקדים רחמים לרוגז. 80. תאלמנה שפתי שקר — תהלים לא, יט. 82. במקהלות — בקהל
 המון מורדים. 83. ותשליך במצולות — ע"פ נחמיה ט, יא: השליך במצולות. 84. קדוש יושב
 תהלות — תהלים כב, ד: "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל". 87. אענדנו — אקשרנו... וכל

בְּמַעֲשֵׂינוּ הוֹדֵנוּ נְכָלָם
רוּחַ הַצִּלְתָּנוּ נְעָלָם
שִׁיר מִמֶּקְדָּשֵׁנוּ נֶאֱלָם 95
מַעֲרוֹת עַד עוֹלָם. [חטאנו].

עוֹלָם וְעַד אֲכַבְדָּךְ
יַחַד לְבָבִי לְעַבְדָּךְ
הוֹרֵנוּ דֶּרֶךְ פְּקוּדֶיךָ
הִרְאֵנוּ יְיָ חֲסִדֶךָ. 100

חֲסִדֶךָ תַּחֲזִינָה עֵינַי
זְיוֹתַי יִסֹּד וּפָנַי
קִרְא כְּאֵז כְּהֵנִי
בְּכָלִי עַז לִי. [חטאנו]

93. במעש : אג. 95. שור במקדשנו כי גאלם : ה. מקדשנו : הא. במקדשנו : לפ. 96. מעונות עד עולם :
א, ה, הא, לפ. 97. עד עולם אכבדך : אג. ה, הא, לפ. 98. לבי : אג, הא. יחד (יוד פתוחה חית פתוחה) :
ה. 100. תראנו : ל. 103. כמאז : אג.

הטור נסמך על איוב לא, לו : אענדנו עטרות לי. 88. כי עוד אודנו — תהלים מב, ו : "מה תשתוחחי
נפשי ותהמי עלי הוחלי לאלהים כי עוד אודנו ישועות פניו". 89. בהתנוססנו — בהתנוססו נס
ליראיו. 90. לא התמנו — לא עשה עמנו כליון. 91. יסרנו מרוק שוסינו — על ידי יסורים וע"י
שוסינו נתמרקו חטאינו. 92. הבא עלינו במעשינו — ועל ידי הצרות הבאות עלינו במעשינו : עזרא
ט, יג : "ואחרי כל הבא עלינו במעשינו הרעים וגו'... 96. מערות עד עולם — ישעיה לב, יד : "כי
ארמון נטש המון עיר עזב עפל ובחן היה בעד מערות עד עולם משוש פראים מרעה עדרים". 99.
דרך פיקודיך — תהלים קיט, כז. 100. הראני יי חסדך — תהלים פה, ח : "הראני ה' חסדך
וישעך תתן-לנו". 101. חסדך תחזינה עיני — ע"פ תהלים כו, ג : חסדך לנגד עיני. 104–105...
כהני בכלי עז לה' — דבה"י ב' ל, כא.

ג. אבל אשמים

סליחה סטרופית לום ה' של עשיית בת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב, וכו'. המשקל: חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 176 (א-); ברלין 9 עמ' 48 (ב-); האמבורג 133 עמ' 79 ב' (לא שלם) (ה-); האמבורג 135 עמ' 87 (ה-); לידן סקאל. 4 עמ' 176 (לד-); לייפציג ב"ח 2 עמ' 70 ב' (לפ-). פורסם: סליחות פלאס זולצבאך 1843 עמ' 89 (משובש ביותר). נזכר: ד.א. 290. צ. ל"ג 245; צ. ס"פ 208.

ג. סליחה

אָבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ בְּאוֹלֵתֵנוּ הַקְשׁוּרָה
בְּגִדְנוּ נָתִיב עֲקָלְנוּ וְעֲקָשְׁנוּ יִשְׁרָה
גַּם חֹק סִלְפָּנוּ וְחִלְפָּנוּ שׁוּרָה
דָּלְנוּ חֲדָלְנוּ נִיחֹחַ וְחִסְרָנוּ תִשׁוּרָה.

5 הַשְׁפִּלְנוּ נִפְלָנוּ שִׁחְנוּ רָדְנוּ מִכְבוֹד
וְיִשְׂרָאֵל לְבוֹזָזִים וּבֵת עַמִּי לְמַאֲבוֹד
זְכָרְנוּךָ פִּקְדָּנוּךָ אוֹיְנוּךָ מֶלֶךְ הַכְּבוֹד
חִלְקָנוּךָ בְּחִרְנוּךָ בִּירְאָה אוֹתָךְ לַעֲבֹד.

טוֹבוּ דוֹדֶיךָ וְעָלִינוּ אֶהְבֵּת דִּגְלֶיךָ
10 יִשְׁרָה שְׁפָרָה נַחֲלָתְךָ נַעֲמֹ חֲבָלֶיךָ
כָּלִתָּה נִכְסֶפָה נִפְשָׁנוּ לְחִצְרוֹת זְבוּלֶיךָ
לֵאמֹר מָתִי תִרְחַם וּתְנַחֵם אֲבָלֶיךָ.

שינויי נוסח: 2. ועקלנו: הא. 3. רק במקום גם: לד. 5. נפלו עבדיך שחו מכבוד: א. בכבוד: ה. סרנו מ כבוד: לד. 7. ופקדנוך: הא. 9. טובים: לד. רגלים במקום דגליך: לפ. 10. ישרה חס': ב. 12. תנחם: ב. 13. בזרה: א, הא. 14. נדיבים אוהבים: ב, לד. אובים חס':

פירושים והערות: 1. אבל אשמים אנחנו – בראשית מב, כא, באולתנו הקשורה – ע"פ משלי כב, טו. 3. חוק חלפנו – ע"פ ישעי' כד, ה. 4. דלנו וחסרנו – ע"פ ירמיה מד, יח. ניחוח תשורה – קרבנות. 6. וישראלים לבוזזים – ישעיה מב, כד. למאבד – דבר שהולך לאיבוד. 7. מלך הכבוד – תהלים כד, ז. 8. ביראה אותך לעבוד – ע"פ תהלים ב, יא. 9. טובו

מְשַׁל־בְּנוֹ אֶתָּה מְאַסְנוּ זָרָה
נְדִיבִים אוֹבִים חוֹשְׁקִים בָּךְ לְהִתְאַזְרָה
15 שֶׁה אוֹבֵד בִּקְשׁ וְכִנֹּס פְּזוּרָה
עֲתִיק מְנוּס וְקִדְמוֹנִית יִשְׁנָה עוֹרָה.

פָּקַח אֶסִיר נֶעֱנָה מְאֹד מְרָה
צוּעֵק חֲמֵס וּמִן הַמִּצָּר קוֹרָא
קְצוּת נְפוּץ זְרוֹי בְּרַחַת וּבִמְזָרָה
20 רָדְפוּ חֲרָפוּ שְׁרֵשׁ רֹאשׁ פּוֹרָה.

שׁוֹבָה אֶתְנֵנוּ מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ מֶה יְדִידוֹת
תּוֹכְחוֹת חַיִּים אִמְרוֹתֶיךָ דְּבָרוֹתֶיךָ נִכְבְּדוֹת
אֲנֵא חֲבֵשׁ נִשְׁבָּרֶת וּפְקֵד נִכְחָדוֹת
לְנִצְחֶךָ בְּטוֹב לֵב בְּהִלָּל וְתוֹדוֹת.

לפ. 16. עזרה; א, הא, לד. ברא במקום עורה: לפ. 18. מן המיצר: א, לפ. 19. כברחת במזרה: ב, לפ. כברחת ובמזרה: לד. 20. הדפו במקום חרפו: ב, הא, לפ. פודה במקום פורה: לד. 21. שבה אתנו: א, הא, לד. 22. אמריך דברריך: הא. חיים חסי: הא. 23. נשברות... נכחדות: א. נבחרות: לד. 24. כהלל: ב. 25. ידידנו: ב. 26. הזרגע: לפ.

דודריך — ע"פ שיה"ש א, ב. דגליך — כינוי לשבטי ישראל. 10. שפרה נחלתך נעמו חבליך — ע"פ תהלים טז, ה. 11. כלתה נכספה נפשנו לחצרות זבולריך — ע"פ תהלים פד, ג. 12. ותנחם אבליך — ע"פ ישעיה סא, ב. אבליך — כינוי לישראל. 13. זרה — כינוי לאלהים אחרים וגם עבודת אלילים. 15. שה אובד — ע"פ תהלים קיט, קעו. פזורה — כינוי לישראל. 16. עתיק, מנוס וקדמונית — כינויים להקב"ה. ישנה — כינוי לעם-ישראל ע"פ שה"ש ה, ב. 17. פקח אסיר — הבא גאולה ע"פ ישעיה סא, א. 18. צועק חמס — ע"פ איוב ט, ז. ומן המצר קורא — ע"פ תהלים קיח, ה. 19. קצוות נפוץ זרוי — כינוי לישראל ע"פ יחזקאל כב, טו. ברחת ובמזרה — ע"פ ישעיה ל, כד. 20. שרש ראש פורה — ע"פ דברים כט, יט. שינוי סדר המלים לצורך החריזה. 21. משכנותיך מה ידידות — ע"פ תהלים פד, ב. 22. תוכחות חיים — ע"פ משלי טו, לא. דברותיך נכבדות — ע"פ תהלים פז, ג. 23. נשברת — כינוי לאומה היהודית הנמצאת בגולה. נכחדות — מי שעומדת להיכחד והטור כולו ע"פ זכריה יא, טז. 24. בטוב לב — ע"פ

- 25 יִפְיִפִּיתָ דּוֹדְנוּ לָנוּ מְאֹד נֶעֱמָתָה
הֶרְגַע אֶפֶךָ בְּרִצּוֹנְךָ חַיִּים הִפְעַמְתָּה
בְּנִיךָ לַמּוֹדִיךָ בְּקוֹלְךָ נִפְלְאוֹת הִרְעַמְתָּה
רַחֵם עָרִי יְהוּדָה אֲשֶׁר זָעַמְתָּה
- שְׁלֵמָה כְּעֻטִּיָּה תִמָּה סוֹכְבֶת עֲדָרִים
30 מִצָּא נִתְאַב לְחֻמֵּד כְּבָר נִדְרִים
עֻטִּיתָה תְהִלָּתָה וְעַדִּי כִהוֹן עֲדָרִים
יְבוּזוֹ הוֹן בְּאַהֲבָה וּמִטְמוּנֵי חֲדָרִים.
- חֲשֹב נִיחוּחַ מְעוֹט דָּמָם וְחִלָּבָם
זְכָרָם וּפְקָדָם מִיד צָר מְלַעֲיָבָם
35 קוֹיָם רוּעֵי הַשֶּׁפֶל כְּלָבָךְ וְכָלִבְכֶם
לַעֲבָדֶיךָ הַהוֹלְכִים לְפָנֶיךָ בְּכָל לֵבָם.

הונעמת: א. 27. בקולות נפלאות: א. 29. כעטיית: לפ. 30. נתעב... מכל עברים: לפ.. בכל עברים:
ב. 31. הידורים במקום עדרים: א, הא, לד. היודעם כיהון הדרים: ב. היודעי פיהון הדרים: לפ.
32. הדרים במקום חדרים: ב. 34. פקדם: א. ער במקום צר: א. זכרם ופקדם פצם מכף עולבם: ב.
פצה: לפ. מכף עולבם: לד. 35. ובלבבם: הא. כלבך וכלבם: לד.

דברים כח, מז. 25. יפיפית דודנו וגו' — ע"פ שה"ש ז, ז. 26. הורגע אפך וגו' — ע"פ תהלים ל,
ו. 27. בקולך נפלאות הרעמתה — ע"פ איוב לז ה. 28. רחם ערי יהודה וגו' — זכריה א, יב. 29.
שלמה כעוטיה וגו' — ע"פ שה"ש א, ז. 31. עדרים — כינוי לישראל. 23. ומטמוני חדרים —
כינוי לרעיונות הטמונים במחשבתו של האדם. 33. דמם וחלבם — ע"פ יחזקאל מד, טו. 34. זכרם
ופקדם — ע"פ ירמיה טו, טו. 36. לעבדיך ההולכים לפניך וגו' — ע"פ דבה"י ב' ו, יד.

ד. אדני אלהי ישראל צדיק אתה

סליחה סטרופית ליום ה' של עשיית בת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא, בבבב וכו'.

המשקל: שש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתבי-יד: אקספורד 1058 עמ', 48 (א-); ברלין 9 סי' לב (ב-); ברן 228 סי' קו (ב-); האמבורג 133 עמ' סד (ה-); האמבורג 138 עמ' 86 (הא-); האמבורג 139 עמ' 103 (הא-); לידן 214 עמ' כח (לד-); לייפציג ב"ח 2 עמ' פט (לפ-); מחזור נרינברג עמ' 277 (נ-); קמברג ד"ד 2.30 סי' מא (ק-); קרלסרוה 11/7 סי' צב (ק-).

פורסם: גולדשמידט סליחות מ"ל רלג; כלבו ח"א 313; מטיב שפה 71; סליחות בער 33 (מנוסח צדיק אתה); סליחות פאזנא ב' 35; סליחות קוילן 60; ערוגת הבושם ג' 430-432 (פירוש בלבד); עתרת רננים 22 (מקודם הארץ כט אלול תשי"ז). נזכר: ד.א. 703; לוח 14 סי' 26.

ד. סליחה

אֲדֹנֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל צַדִּיק אַתָּה אֱלֹהֵי סְלִיחוֹת
בְּלֵב נִדְכָּה בָּאֲנֹי לְחַלּוֹתְךָ וּבְשִׁבְרוֹן רוּחוֹת
גַּם עֲשִׂתוֹנוֹת קִשְׁטָנוּ וְהִכְנוּ סִתְרֵי טוֹחוֹת
דְּגוּל תְּהִינָה אֲזַנֶּיךָ קְשׁוּבוֹת וְעֵינֶיךָ פְּקוּחוֹת:

5 הַשְׁקֵדָה הַשְׂרָגָה עָלֵי עֲלִית תִּכְּף מִכָּה
וְרוּפָא אָמֵן וּבְקִי אֵין לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה
יָד שׁוֹחָה כּוֹרָה וְעֵינָיו צוּפוֹת לְחִלָּה
חֲלָקֶלֶק וְרֶשֶׁת בְּרָגְלָיו יִתְהַלֵּךְ עַל שִׁבְכָה:

שינויי נוסח: 1. ה' חס' א. 2. נשבר ונדכה: ב, בן, נ, קר. נדכא: ה, הא. ונדכא: לפ. נדכה ונשבר: הב. באתי: בן. לחלותך חס': בן. בשברון: נ. 3. והכנו: א, ה, הא, לפ. סדרי: הא. 5. הושרגה הושקדה: ב. הושרגה הופקרה: בן. והושרגה: א. עלי חס': לד, נ. ועינו צופה:

פירושים והערות: 1. יי אלהי ישראל צדיק אתה – עזרא ט, טו. אלוה סליחות – נחמיה ט, יז. 2. בלב נדכה – תהלים נא, יט. ובשברון רוחות – שם, שם. 3. עשתונות קישטנו – סידרנו את מחשבותינו, תהלים קמו, ד. והכנו סתרי טוחות – מה שנסתר בקרבנו, ע"פ איוב לח, לו. 4. דגול – כינוי להקב"ה, ע"פ שה"ש ה, י. תהינה אזניך קשובות – תהלים קל, ב. ועיניך פקוחות – דניאל ט, יח. 5. השקדה השרגה עלי – ע"פ איכה א, יד נשקד עול

טָרְדוּ חֲתוּ יְדִידֶיךָ הָעֶתִיקוּ מְלִים וְטַעְנָה
 10 יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל הוֹסֵר מֵהֶם מִשְׁעָן וּמִשְׁעָנָה
 כְּרָאשׁ שְׂבָלָת נִמְלוּ וְנִפְשָׁם דָּאֲבָה וְנַעְנָה
 לְרַעְבָּם מְרוֹרִים שְׁבָעוּ וְלִצְמָאָתָם רוּוּ לַעְנָה:

מַעֲרֵכִי לֵב מִשְׁוֶה כָּל נָבוֹן וְרָבִן
 נַעֲלָם מִשְׁךְ הָעֵדֶן וְנִסְתָּם בְּשֵׁשׁ הַחֲרָבִין
 15 סָפוּ תִּמּוֹ תְּמִידִי כִפְרָה וּבִטֵּל הַקָּרְבִּין
 עֲבָדֶיךָ בְּקֶצֶר רוּחַ וּבְשִׁלּוֹה יְהִיר וְסִרְבִּין:
 פּוֹדָה וּמַצִּיל הַנְּשִׁית חֲמַל וְשִׁכְחָת חֲנוּת
 צָפִיתָ וְהִבְטַתָּ מַעַל וְלַעֲד זְכָרְתָּ צַחְנוּת
 קִצְפָּתָ עַד מָאֵד וְסִתַּמְתָּ זַעַק וּתְחַנּוּת
 20 רַבְבוֹת אֶלְפִיךָ שׁוֹבָה וְשָׁכֵן בְּקֶרֶב מַחְנוּת:

הב, קר. 8. לרגליו: ב, הא, לד, לפ, ק. ברשת: נ. ויתהלך: ה, נ. 9. חטו: הא. מליך: א. 11. בראש:
 לפ. מלו... דאובה: א. נפשנו: נ. נפשם: ק. דוה: הא, קר. 12. שבעו מרורים: ה, נ. רוו חס': הא, לפ.
 רוש ולענה: ב, הב, קר. 13. השווה: ה, נ, ק. הושווה: הא, קר. כל נכון: לפ. כל נבוב: א.
 14 משך (פעל בעבר): לד. משר: לפ. 15. תמו חס' הב, לפ, נ. ובטל (בית קמוצה טית
 צרויה): בן, ה, הב, לד, נ, קר. 16. סרבן: בן. 17. ההנשית: ב. הנשית: בן, הא. רחם
 במקום חמול: בן, נ. השכחת: בן. 18. צוית במקום צפיתה: נ. הבטת: ב, ה, הב. 19.
 ערך במקום זעק: לד. תחניות: לד. 20. ותשכון: בן. תשיב ותשכון: הא, ק. 21. גבהות

פשעי בידו ישתרגו וכו', פי' שרשרת המכות קלועה בידי הקב"ה וקשורה עלינו. עלית תכף מכה
 — מכות תכופות זו אחר זו העולות על צוארנו. 6. להעלות ארוכה — ירמיה ל, יז. 7. זד שוחה
 כורה — תהלים קיט, פה. ועיניו צופות לחלכה — תהלים י, יח, פי' ללכוד את העני. חלכה —
 חלושי כוח 8. חלקלק — תהלים לה, ו. ורשת ברגליו יתהלך על שבכה — איוב יח, ח, פי' הרשע
 כורה בור ומצפה לחלש שיפול שמה, והעני רגליו נכנסו למקום חלקלק ולרשת האויב, ויתהלך על
 שבכה שפרש. 9. חתו ידידיך העתיקו מלים — איוב לב, טו, פי' עמד ישראל מפחד, ואין להם
 מלה בפיהם. 10. יהודה וישראל הוסר מהם משען ומשענה — ישעיה ג, א. 11. כראש שבולת
 נמלו — איוב כד, כד, ועי' מה שדרשו סוטה דף ה' א'. ונפשם דאבה ונענה — ישעיה נח, י;
 ירמיה לא, כה. 12. לרעבם מרורים שבעו ולצמאם רוו לענה — איכה ג, טו. 13. מערכי לב משה
 כל נבון ורבן — פנייה אל הקב"ה המשוה מערכי לב (משלי טז, א) של כל נבון ורב. 14. נעלם
 משך העדן ונסתם בשש החרבן — נעלם ממנו עד היכן יימשך זמן הגלות ונסתם ממנו עד כמה
 בושש זמן החורבן. 15. ספו תמו תמידי כפרה — הקרבנות המכפרים. 16. עבדיך בקוצר
 רוח — שמות ו, ט. ובשלוה יהיר וסרבן — הגאה (יהיר, חבקוק ב, ה) והמורד בך
 יושב בשלוה. 17. פודה ומציל — כינוי להקב"ה. הנשית חמול — ההשכחת את חמלתך
 הקודמת (ע"פ איכה ג, יז וכדומה). ושכחת חנות תהלים עז, י. חנות — לשון חנינה.

שח גבהות יהודה ורום ישראל שפל
תלפיות חרב ולא נגה לו ואפל
אור לצלמות הושם וגיה הושט לערפל
לאן שען הורים וזכות ישיני מכפל:

25 יוצרנו בדינך איש לא נשא ונגדל
השנה שוע ולא נפר לפני דל
בזוי למה נכבד וקטון גבה וגדל
רצוי ילד שעשוע עצור ופרזון חדל:

שלמך לא בטחו בחרב וסברם לא שמו בחנית
30 משענם צום ושק ומבטחם תפלה ותענית
עוד תוסיף ידך עלוביך לקנות שנית
ידמו ויחלו לך מתחת על רגזנית:

ישראל ורום יהודה: נ, ק. ורם: א. 22. תלתלפיות: נ. לא: נ. ואין נגה: הא, ק, קר. לא נוגה לו וחושך כאופל: ה. 23. אורה: נ. גיה: נ. הושם במקום הושט: בן. לארפל: לפ. 24. לאין שוען: א. לאז: לפי. להורים: לפ. שבועות במקום שען: נ. 25. בדינך: ה. שר במקום איש: א, בן, קר. איש חסי: נ. ולא נגדל: בן. 26. הושמה: א. לא: הא. ולא ניכר חסי — לד. 27. קטן: הא. וקטון חסי: נ. 28. עצר (עין סגולה צדי סגולה): א, הא, לד, לפ, נ, ק. פרזון וחדל: נ. 29. מתי בטחו: א. ושבנם: הא, לפ. וסברם לא שמו חסי: בן. שתו במקום שמו: נ, קר. ובחנית: בן. 30. ושק חסי: ב, בן, ה, הא, לך, לפ, קר. מבטחם... ומשענם: בן. 31. עלוביך חסי: בן. לקרוא דרור שנית: ה. 32. אליך במקום לך: בן, נ. 33. שסו חסי: ושסוי חסי:

18. צפית והבטת מעל — הלעד צופה ומביט אתה למעל אשר מעלו בך (דניאל ט, ז). ולעד זכרת צחנות — ישעיה סד, ח, וצחנה פי' עוון, מעשים מתועבים. 19. קצפת עד מאד — איכה ה, כב. וסתמת זעק ותחינות — ע"פ איכה ג, ח שתם תפלתי. 20. רבבות אלפיך שובה — במדבר י, לו, ודרשו חז"ל (יבמות דף ס"ד א') מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל. וכו'. 21. שח גבהות יהודה ורום ישראל שפל — ע"פ ישעיה ב, יא. 22. תלפיות חרב — בית המקדש, ע"פ דרשת חז"ל (ברכות דף ל' א') בנוי לתלפיות (שה"ש ד ד) תל שכל פיות פונים בו. ולא נוגה לו ואפל — עמוס ה, כ. 23. אור לצלמות הושם וגיה הושט לערפל — ירמיה יג, טז (גיה פי' נוגה, והמלה מחודשת היא ע"י הפייטנים). 24. לאן שען הורים — אנה הלך, ואיה משען הקדמונים; הורים כינוי להאבות עדה"כ ברכות אביך גברו על ברכות הורי. וזכות ישיני-מכפל — האבות הנקברים במערת המכפלה, ע"ש שכפולה היא בזוגות. 25. בדינך איש לא נשא ונגדל — ר"ל אין חשיבות לגדולה במשפטו אלא. 26. הושוה שוע ולא ניכר לפני דל — איוב לד, יט, ושוע פי' עשיר. 27. בזוי... וקטון — ירמיה מט, טו. 28. רצוי ילד שעשוע עצור — נפסק המצב

הַאֲזִינָה חֵין עַם-בְּזוּז וְשָׁסוּי וּמִדְכָּא וּמִחֲלָל
 חֲנוּן זַעַק קָשָׁב וְקָבֵל בְּרָצוֹן מִפֶּלֶל
 35 קְטֹרֶת תְּפִלָּה לְפָנֶיךָ תִּכּוֹן וּכְקָרְבָן תִּכְלָל
 הַקְשִׁיבָה לְקוֹל-שׁוֹעִי מִלְכִּי וְאַלֵּהִי כִי-אֶלֶיךָ אֶתְפַּלֵּל:

בן, הב. 33. מדוכא: לד, לפ, ק. 34. שעה: בן. שעה לרצון א, קר. תחן קבל ולרצון: ב, הא, הב, לפ, קר. ולרצון חס': נ. חנון קשוב ושמע: ה. זעק קשוב והלבן מפלל: הא. זעק קשוב תחן קבל ולרצון מפלל: לד. חנון חס' לפ, ק. 35. לפניך תפילה: א. לפניך חס': ב, ה. וכקרבן מנחה: הוסי' ב, לד, לפ. כקרבן: ה. תחן ירצה כמנחה טהורה תוכל: בן. יוכלל: ה. ובמנחה טהורה: הא. תפילה חס': קר. ובמנחה: ק.

שילד שעשועים (ירמיה לא, יט) של הקב"ה עוד רצוי לו — משמעות זו של המלה ריצוי כנראה מחודשת היא, עצור — מלשון כי עצרני ה' מלדת. ופרזון חדל — שופטים ה, ז, פי' אין בטחון לישראל בארצות הגלות. 29. שלמך — אשר לבם תמים עמך. וסברם — תהלים קמו, ה. 31. עוד תוסיף ידך עלוביך לקנות שנית — ישעיה יא, יא, ועלוביך ר"ל הנעלבים ע"י הגויים. לקנות — לשון פדות וגאולה. 32. ידמו ויחלו לך — תהלים לז, ז. מתחת עול רגזנית — עול האומה הכועסת, או המשעבדת את עמך ברוגז וכעס. 33. עם בזוז ושסוי — ישעיה מב, כב. מדוכא ומחולל — עפ"י ישעיה נג, ה. 34. מפלל — תפלה. 35. קטורת תפלה לפניך תכון — תהלים קמא, ב. כקרבן תוכלל — תיחשב בעיניך תפילתם כקרבן עולה כליל. 36. הקשיה לקול שועי... — תהלים ה, ג.

ה. ה' ממית ומחיה

סליחה סטרופית בעלת פזמון בת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: שלוש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. מחרוזת הפזמון אינה מחורזת. היא מכילה טקסט קצר, שתחילתו "זכור ברית ה'" ושני טורים של רפריין, המתחלפים ממחרוזת למחרוזת: "ושוב ברחמים על שארית ישראל והושיענו למען שמך" ו"השב שבות אלהי יעקב והושיענו למען שמך". לפי תוכן השיר אין הפזמון שבראשו מתאים לו ונראה, כי אינו שייך לו, אלא ניתוסף על ידי משוררנו (עיין צונץ פיוט עמ' 95; פליישר הבבלי 313). המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1057 עמ' 323 (-א); אוקספורד 1058 עמ' 83 סי קנו (-אב); וינה 97 עמ' 81 (-ו); לונדון 627 עמ' 158 סי קנח ו-ל; פירארה 1469 סי צו (-פי); רומה קזנטנסה 90/2854 עמ' 318 (-רק). נזכר: ד.א. 908; לוח 14 סי 25; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

ה. סליחה

זכר ברית ה'

אֲדָנִי מִמִּית וּמַחְיָה

בְּקֶרֶב פְּעֻלָּךְ חִיָּה

גֵּן נְעוּלָךְ מְעוּיָה

וְכָל נַפְלְאוֹתֶיךָ אֵיָּה (ושוב)

5 דְּרִשְׁנוּךְ בְּנֶפֶשׁ דָּאָבָה

הַגִּרְסָה נִפְשָׁנוּ לְתֵאבָה

וְעֵתָה בְּבוֹז וּבִגְאוּהָ

זָרִים נִתְּנוּנוּ לְדָאָבָה (והשב)

שינויי נוסח: 8. לראוה במקום לדאבה: א, רק. 10. מקץ: רק. 11. כיבוי במקום

פירושים והערות: 1. ה' ממית ומחיה – שמואל א' ב, ו. 2. בקרב פעלך חיה – ע"פ חבקוק ג, ב. 3. גן נעולך – כינוי לישראל. מעויה – שוממה בעי ע"פ הקליר. 4. וכל נפלאותיך איה? – ע"פ שופטים ו, יג. 5. בנפש דאבה – ע"פ ירמיה לא, כה. 6. הוגרסה נפשנו לתאבה – ע"פ תהלים קיט, כ. 7. בבוז ובגאווה – ע"פ תהלים לא, יט. 9. חתיית אש וליבוי – גרימת

- חַתִּית אֵשׁ וְלִבּוֹי
 10 טָמוּן הֶקֶץ וְחִבּוֹי
 יְקוֹד לֵאֵין כְּבוֹי
 כָּלֹת חֲזוֹן וְנִבּוֹי (וְשׁוֹב)
- לֵב עֲמָךְ הִתְּךָ
 מִרְאֵהוּ נִחְלָךְ וְשִׁתְּךָ
 15 נִצָּרְךָ כְּכֹלִי מִרְתְּךָ
 סָר מִגְדֻלְתּוֹ וְנִחְתָּךְ (וְהִשָּׁב)
- עֲלִפְנוּ שְׁכַבְנוּ כְּמִכְמָר
 פָּחַדְנוּ וּבִשְׁרֵנוּ סָמָר
 צָדִיק נֶאֱסָף וְנִגְמָר
 20 קִטְרֶת תְּפִלָּה תִּגְמָר (וְשׁוֹב)
- רָצָה שִׁיחַ תִּחְנַתְנוּ
 שָׁעָה לְרִצּוֹן שׁוֹעֲתְנוּ
 תָּבוֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתְנוּ
 אֵלֵי הִבֵּט עֲנוּתְנוּ (וְהִשָּׁב)

שינוי: אב, ון, רק. 12. כלה חזון: אב. רק. כלה: (פעל עבר): ל. 14. נחדל ונחתך: א, אב, רק. 15.
 נצרת כבלי מרותך: רק. 17. במכמר: א, ון. 18. עולמנו: א. במכמר: א, ל, פי. 20. הוגמר: ל. 22.
 לרינון במקום לרצון: רק. 24. אל: ון. 27. בכור: רק. 29–30 חס': א, ון.

צער ויסורים. 10. הקץ — קץ הגאולה. 12. כלת חזון — סוף חזון. נבוי — לאין נבוי. אין להתנבא.
 14. מראהו נחלך ושותך — מראהו מסכן אוכל. נחלך — מלשון חלכה וזהו חידושו של הפייטן.
 16. ונחתך — הורד מגדולתו. 17. עולפנו שכבנו כמכמר — ע"פ ישעיה נא, כ. 19. צדיק נאסף —
 ע"פ ישעיה נז, א. 20. קטורת תפילה — ע"פ תהלים קמא, ב. 23. תבוא לפניך תפילתנו — ע"פ

25 בְּרֹאשֵׁי אֶל גִּבּוֹר

שׁוּפְטֵי מַלְכֵי עֶבֶר

יְהִירִים הַצִּמַּת בִּבּוֹר

חִזְקָנוּ יַחַד עַד אָעֶבֶר (ושוב)

וְשׁוֹב בְּרַחֲמִים עַל שְׂאֲרֵית יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ

30 וְהָשֵׁב שָׁבוֹת אֶהְיֶי יַעֲקֹב וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ

תהלים פח, ג. 24. ענותנו — לענותנו, לסבלנו. 25. אל גיבור — ישעיה י, כא. 26. שופטי
מלכי — ע"פ שמ"א ח, כ. 27. הצמת בבור — ע"פ איכה ג, נג. 28. יחד עד אעבור — ע"פ
תהלים קמא, י. 29. שארית ישראל וגו' — ע"פ ירמיה לא, ו. 30. והשב שבות אהלי יעקב —
ע"פ ירמיה ל, יח.

ו. אויבים חייבים

סליחה סטרופית בת שתיים עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. הטור הרביעי שבכל מחרוזת הוא פסוק מקראי, הפותח במלה "למה" והוא מעין שאלה ריטורית לכל המחרוזות.

המשקל: חמש מלים בכל טור (להוציא כל טור רביעי הקולט פסוק מקראי). אקרוסטיכון: אלפבית כפול (להוציא את האותיות: בדוחילנעצרש, הבאות פעם אחת בלבד).

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1058 עמ' 36 (מנוסח אויבים אורבים) (א-); האמבורג 133 ס"י קמז (ה-); וטיקאן 315 ס"י יו (ו-); וינה 97 ס"י לב, מנוסח אויבים אורבים (ו-); לידן סקאל. 4. עמ' 253 ס"י רלה (לד-); קרלסרוה 7 עמ' 106 ס"י קיט (ק-).

פורסם: מבחר השירה 233.

נזכר: ד.א. 1774; לוח א ס"י 253 (שד"ל חושב בטעות כי הסליחה היא למנחם); צ. ל"ג 245; צ. ס"פ 206.

ו. סליחה

אויבים חייבים אין לנגדם פחד
אצים מנאצים יועצים להכחיד מיחד
באים כצבאים וכלבאים שאגים אגוד
למה נמות נגדך

5 גוזרים יהירים אכזרים על ידיך
גדרם פרץ ערץ גלגלת חרדיך
דמע זולגים כפלגים והוגים מכבדיך
למה תעשה כה לעבדיך

שינויי נוסח: 1. אויבים חייבים אורבים: לד. אויבים אורבים: א, ון. 2. אצים פצים: ון. מנאצים חס': א. פוצים יועצים: לד. הכחד: קר. 3. ונצבאים: ו, קר. 5. אכזרים יהירים: א, ון. חרדיך: ו. 6. רוץ ערוץ: לד, קר. רוץ גולגולת ידיך: ון. גלגלת חס': א. ידיך: א. 7. שרידיך במקום מכבדיך: ו, קר. 9. אלימו חס': לד. התאפקו אלימו: א, ון. ורחמיד: ה,

פירושים והערות: 2. מנאצים – גזפנים. מיחד – כינוי לישראל. וכלבאים שואגים – ע"פ ישעיה ה, כט. אגוד – כינוי לישראל. 4. למה שנמות נגדך – בראשית מז, טו. 5. ידיך – כינוי לישראל. 6. גדרם פרץ – מניעה מעבירה. ערץ – לשון השחתה רש"י לישעיה י, לג. חרדיך

הַמּוֹן מַעֲיָךְ אֵלִימוּ הַתֹּאפְקוֹ רַחֲמֶיךָ

10 הוֹלָלִים הַמִּתְהַלְלִים בְּאַלִּילִים מְעוֹלָלִים רַחוּמֶיךָ

וְעַד מָתִי יַעֲלֶזוּ וַיִּרְגִּיזוּ נְעִימֶיךָ

לָמָּה יִי יַחֲרָה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ

זֹלַעְפָּה אֶחָזָה וְרַעְדָּה חוֹכֶיךָ מִמְּלִיכֶיךָ

זוֹעָקִים נוֹאָקִים הַעֲלֹת לָמוֹ אַרוּכְךָ

15 חֲנוּתָם קְנוּתָם שְׁנִית הָצֵץ מִחֲרָכֶיךָ

לָמָּה תִתְעַנּוּ יִי מִדְּרָכֶיךָ

טָרַד מִפָּרַד סְתוּם בְּלֹא מָל

טָהוּר עֵינַיִם בִּלְע וְלֹא חָמַל

יַעַן הִלְעַן מֵעַן הַכִּין נֶאֱמַל

20 לָמָּה תִרְאֵנִי אֶן וְעַמָּל

כָּלוּ עֵינַי בְּרֹאוֹתַי אֲוִיל מִשְׁרִישׁ

כָּמוֹ נָחַשׁ יִשְׁךָ וּכְצַפְעוֹנִי יִפְרִישׁ

לֹחֵץ וּמוֹחֵץ מָתִי מִפְּנֵי תוֹרִישׁ

לָמָּה תִבִּיט בּוֹגְדִים תַּחְרִישׁ

— כינוי לישראל. 8. למה תעשה כה לעבדיך — שמות ה, טו. 9. המון מעיד אלימו ון, לד. 10. עוללים: ון. 11. יעלזו: ה. יערכו במקום יעלזו: ון. 13. ורעדה חס': א, ו. וממליכך: קר. 14. הלעית: קר. 17. ומפורד: ו. כלא: לד. מלא: א, ון. 18. בלעו: ו, קר. 19. הבין: ו, קר. השיב נאמל: ון. 21. כראויתי: ה. 22. מפני חס': ו. 24. ותחריש: לד.

התאפקו רחמיך — ע"פ ישעיה סג, טו. 10. רחומיך — כינוי לישראל. 11. ועד מתי יעלזו וגו' — ע"פ תהלים צד, ג. 12. למה ה' יחרה אפך בעמך — שמות לב, יא. 13. זלעפה — ע"פ תהלים קיט, נג. חוכיך — המצפים לישועתך. ממליכך — כינוי לישראל. 14. העלות למו ארוכך — ע"פ ירמיה ל, יז. 15. הצץ מחרכיך — ע"פ שה"ש ב, ט. 16. למה תתענו ה' מדרכיך — ישעיה סג, יז. 17. טורד — גורש. בלא מל — לא נאמר, משורש מל"ל. 18. טהור עיניים — חבקוק א, יד. כינוי לאלהים. בילע ולא חמל — השמיד ע"פ איכה ב, ב. 19. הולען — הושקע בלענה ובהשאלה מלא מרירות. מען הכיל נאמל — תשובה הכין האומלל. 20. למה תראני און ועמל — חבקוק א, ג. 21. כלו עיני — תהלים מט, ד; קיט, פב. בראותי אויל — ע"פ איוב ה, ג. 22. כמו נחש ישך וגו' — משלי כג, לב. 23. לוחץ ומוחץ — כינוי לאויב. מתי מפני תוריש — ע"פ דברים ט, ד. 24. למה תביט בוגדים תחריש — חבקוק א, יג. 25. השלכתנו מצולה בלבב

- 25 מֵאֶסְתָּנוּ הַשְּׁלֹכְתָנוּ מִצִּוְלָה בְּלִבֵּב יָמִים
מִשְׁחָק בְּמִרְחָק הָיִינוּ לְאֲמִים אֲיָמִים
נִהְגָנוּ כְּצֹאן, שׁוֹמֵר שְׁבוּעַת קְדוּמִים
לָמָּה לִנְצַח תִּשְׁכַּחַנוּ תַעֲזֹבֵנוּ לְאַרְךָ יָמִים
- 30 סוֹד הָעֲרִימוּ אֱהִי אָדוֹם וְיִשְׁמַעְאֲלִים
סִפְּחַ חֲמַתְךָ שֶׁכֶּר נִוְרָאִים מְעוֹלָלִים
עוֹרָה מְהֵרָה, כִּלָּה מִסְתּוֹלָלִים וּמִתְעוֹלָלִים
לָמָּה יִי תַעֲמֹד בְּרַחוּק תַעֲלִים
- 35 פֶּקֶד רֶשׁ מְגֵרֶשׁ נִפְרָשׁ מֵאַרְמוֹנְךָ
פָּדָהּ וְרָצָהּוּ שְׁבַעְהוּ טוֹב מִשְׁמַנִּיךָ
צְפוּנִיךָ מִלֹּא בָטָן נִטְעִי נַעֲמַנִיךָ
לָמָּה תִשָּׁיב יָדְךָ וַיִּמְיֶנְךָ
- 40 קָמִים אֲסָרוּנִי וְאֵין אֲגוּדִי מִתִּיר
קִדְּם פָּנֶיךָ כָּל־מַעֲתִיר וּמִכְתִּיר
רַעֲיֶיךָ חֲפֹץ כְּגֹדֶל זְרוּעֶךָ לְהוֹתִיר
לָמָּה פָּנֶיךָ תִּסְתִּיר

26. משחק (שין פתוחה חית פתוחה): קר. לאומים: א. 27. ינהגו: לד. נחינו: א. נחצו: ון.
ושומר: ו, קר. שבועת קיומים: ה, ון. 29. אוי אווילי אדום וישמעאלים: לד. יוון ישמעאלים:
א. 30. חמתם: א. שכך: לד. שכר נאים ומעולים: א, ו, ון, קר. מעללים: לד. 31. מתעוללים:
ון, לד. 33. פקוד ושבוב: ה. מארמנותיך: א. 34. פדהו פנקהו: א, ו, ון. פצהו ורצהו: קר. טוב
ישבעהו: ו, קר. 37. אגורי: א. 38. קדם (פיעל ציווי): ון לד. קדם (קוף סגולה דלת סגולה):
קר. אין מעתיר: ו, קר. כל מכתיר מעתיר: א, ון. 39. תחפוץ: ה. כגודל חס': קר.

ימים — ע"פ יונה ב, ד. 27. נהגנו כצאן — ע"פ תהלים פ, ב. שבועת קדומים — שבועת
ה'. 28. למה לנצח תשכחנו וגו' — איכה ה, כ. 29. סוד הערימו — ע"פ תהלים
פג, ד. אלוהי אדום וישמעאלים — תהלים פג, ז. 30. ספח חמתך שכר — ע"פ
חבקוק ב, טו. 31. מסתוללים ומתעוללים — מתרברבים ועושי רעות. 32. למה ה'
תעמוד ברחוק תעלים — תהלים י, י. 33. רש — כינוי לישראל. נפרש — מרוחק.
35. צפוניך מלא בטן — ע"פ תהלים יז, יד. נטעי נעמניך — ע"פ ישעיה יז,
י. 36. למה תשיב ידך וימינך — תהלים עד, יא. 37. ואין אגודי מתיר — ואין
מתירים לי את הקשר. 39. כגודל זרועך להותיר — ע"פ תהלים עט, יא. 40. למה

שׁוּבָה וְהִדְרֹשׁ לַחֲלָף-כַּחַּ שׁוֹאֵל
תִּמְכְּהוּ מִלְכֵּהוּ כִּי יָד לְאֵל
תַּחֲשִׁי הַחֲזוֹן: "וּבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל"
לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל

45 אֱלֹהֵי הַטָּה-נָּא אֱלֹהֵי אֲזַנֶּךָ
בְּרַחֲשֵׁי שְׁמַע, יַעֲרֹב הַגִּיגִי לְפָנֶיךָ
חֲשֹׁב זַעֲקִי קוֹלִי כְּהִסָּכִית מִמְּעוֹנֶךָ
לָמָּה זֶה אֶתָּה נִפְלַעַל פָּנֶיךָ

הותיר: א. 41. לחלוף: ון, קר. לחלף (פיעל): לד. 42. תם כמוהו ובאל לציון גואל: ון. תסמכהו מלכהו ובאל לציון גואל: א, ו, קר. כי אין יד: ה, לד. 43. נחמהו לדבר על לבו תואל: א, ון. תנחמהו ולדבר על לבו תואל: ו. הנחמהו וגוי: קר. 45–48: טורים חסי: א. 46. יערב שיחי: ה. 47. כהשבתו במעונך: ה, לד. השבני ממונך: ו, קר. 48. קום למה זה: ה, לד.

פניך תסתיר — איוב יג, כד. 41. לחלף כוח — ע"פ ישעיה מ, לא. 43. ובא לציון גואל — ישעיה נט, כ. 44. למה תאמר יעקב ותדבר ישראל — ישעיה מ, כז. 45. הטה נא אליהך אזנך — תהלים עא, ב. 48. למה זה אתה נפל על-פניך — יהושע ז, י.

ז. אויבים קמו

סליחה סטרופית בת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאאא; בבבב וכו'. המשקל: שבע מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית (האות תיו כפולה). החתימה: אלי בר שמעי(ה) חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1058 עמ' 43 (א-); וינה 97 עמ' 32 (ו-); לונדון 627 סי' לט (ל-); פאריס 605 עמ' 154 (פ-); פאריס 609 עמ' 152 (פא-); פאריס 611 עמ' 116 (פב-). פורסם: תחנוני בני ישראל סי' צ (בשיבושים). נזכר: ד.א. 1776. לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245; צ. ס"פ 207.

ז. סליחה

אויבים קמו עלי על לא חמס בכפי
בקשו להענישי למנע חקי ולחסר מזון טפי
גמלוני רע ולא טוב לשבר גפי
דכא גאון שבר זרוע כל צרי ורודפי.
5 החריקו שן הלטישו לשון פחגית וחרב חדה
וילמדו לטרף-טרף אדם אכלו צררו יחידה
זיעו הזיעו יזעו הבציתו הרגיו בקול חרדה
חבלו שלמה ערמו מלבוש לגלות מסך יהודה.
טחנו דכאו עניי הצאן כרכב רחים קמח
10 יזכר עון אבותם אל ה' וחטאתם אל-תמח
כמעשה ידיהם תן להם באבדם עצביך לשמח
להרמס חוח וקמוש סרפד דרדר וקוץ מלצמח.

שינויי נוסח: 5. בחנית: א. 6. אדם חס': א. 8. שלמה: פ. ערבו: א. 9. ברכב: א, פב. 10. ויזכר וחטאתם: פ, פא, פב. 12. להידמם: פא. 19. אדר: א. 20. בפלשת: א. 22. שדור:

פירושים והערות: 1. על לא חמס בכפי — איוב טז, יז. 3. גמלוני רע ולא טוב — ע"פ משלי לא, יב. 4. שבור זרוע — תהלים י, טו. צרי ורודפי — ע"פ תהלים קיט, קנז. 5. החריקו שן — ע"פ איכה ב, ו. לשון... וחרב חדה — ע"פ תהלים נז, ה. 6. וילמדו לטרף אדם אכלו — ע"פ יחזקאל יט, נ. 7. בקול חרדה — ע"פ ירמיה, ל, ה. 8. חבלו שלמה — ע"פ שמות כב, כה. לגלות מסך יהודה — ע"פ ישעיה כב, ח. 9. כרכב ריחיים — ע"פ דברים כד, ו. 10. יזכר

- מֵאֵין יְבוֹא עֲזָרִי עֵינִי נִשְׁאֲתִי אֶל־הַהָרִים
נָטִיו כְּמַעַט רַגְלִי לְשִׁלּוֹתָם כְּאֵין שְׁפָכוּ אֲשׁוּרִים
סָרִי מֵרַע יִרְאִי אֱלֹהִים אֲמוֹנִים תְּמִימִים וַיִּשְׁרִים 15
מָטוּ לִפְנֵי רָשָׁעִים וּמְלָאִים נַחֲשָׁבוּ לֹא דְבָרִים.
- עֶפֶר וְאֶפֶר מְדָרְךָ מֶרְמֶס הָיִיתִי לְכָל־מְגֻלָּה
פֹּרַע חוֹבוֹת לֹא לִי מִמֶּשְׁכֵּן לְכָל־עוֹלָה
צָק שָׁפָךְ עָלֵיהֶם אָרֶר קָלְלוֹת הֵר עֵיבָל
קְרוֹנִי בְּדָרְךָ כְּפִלְשֶׁת וְצוֹר וְעַמְלָק וְעַמּוֹן וְגִבְלִי 20
- רָאָה בְּצָרוֹת עֲבָדֶיךָ נָקָם נִקְמָתָם בִּיטָה בְּמִכְאוּבֵיהֶם
שָׁבַר צוֹרְרָמוֹ קָלַע קְמִימוֹ שִׁיתָה מוֹרָא לָהֶם
תִּקְדָּשׁ קְדוֹשׁ שְׁמֶךָ לְמַעַן בִּטְחֶיךָ תַּחֲזִיקֵנָה יְדֵיהֶם
תּוֹכִיחַ בֵּין עֲבָדֶיךָ לְכָף הַשְׁלִיכוּ יְהִיבֵיהֶם.
- אֶל־יְהִי לָמוֹ מוֹשֶׁךְ חֶסֶד וְחוּנָן לִיתוּמֵיהֶם 25
בְּרָעַב לֹא יִפְדּוּ מִמָּוֶת וְלֹא יִלְבָּשׁוּ מַעֲרַמֵּיהֶם
שׁוֹמְמִים עֵינֵיהֶם עֲמָמִים לֹא מָהֶם וְלֹא מַהֲמָהֶם
חִזֵּק חֲסִידֶיךָ שְׁנוֹתָם בְּנַעֲיָמִים לְבָלוֹת וּבִטּוֹב יִמֵּיהֶם.

א, ו, שדוד: ל, לפ, פא, פב. קמיד: א.מורה: א. 24. כי במקום בין: פב. לכך: ל. 28. חזק ה': פב.
למלאות במקום לבלות: פא.

עון אבותם אל ה' וגו' — ע"פ תהלים קט, יד. 11. כמעשה ידיהם תן להם — תהלים כח, ד. 12.
חוח וקמוש — ע"פ ישעיה לב, יג. דרדר וקוץ — ע"פ הושע, י, ח. 13. מאין יבוא עזרי וגו' — ע"פ
תהלים קכא א. 14. נטיו כמעט רגלי — ע"פ תהלים עג, ב. אשורים — צעדים. 15. סרי מרע יראי
אלהים — ע"פ איוב א, ח; ב, ג. אמונים, תמימים וישרים — כינויים לישראל. 16. מטו לפני
רשעים — ע"פ משלי כה, כו. 17. עפר ואפר בראשית יח, כז. 18. לא לי ממשכן לבל-עול — ע"פ
איוב יח, כא. 19. קללות הר עיבל — ע"פ דברים כה, כט. 20. קרוני בדרך — ע"פ דברים כה, יח.
כפלשת וצור — תהלים פז, ד. ועמלק ועמון וגבל — ע"פ תהלים פג, ח. 21. נקום נקמתם — ע"פ
במדבר לא, ב. 22. שיתא מורא להם — ע"פ תהלים ט, כא. 23. תחזקנה ידיהם — ע"פ שמ"ב
ב, ז; זכריה ח, ט ועוד. 24. השליכו יהביהם — ע"פ תהלים נה, כג. 25. אל יהי למו משך חסד
וגו' — ע"פ תהלים קט, יב. 26. ברעב לא יפדו ממות — ע"פ איוב ה, כ. ולא ילבשו מערומיהם
— ע"פ דבה"י ב' כח, טו. 27. לא מהם ולא מהמהם — ע"פ יחזקאל ז, יא. 28. שנותם בנעימים
— ע"פ איוב לו, יא. לבלות בטוב ימיהם — ע"פ איוב כא, יג.

ח. אויתיד קויתיד

סליחה ליום ה' של עשיית בת עשרים ושבעה טורים מחורזים בחריזה מברחת.
 המשקל: ארבע מלים בכל טור.
 אקרוסטיכון: אלף בית.
 החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמיץ
 המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1058 עמ' 74 (א-); ברלין 9 סי' יח (ב-); לייפציג
 ב"ח 2 עמ' עג (לפ-); מחזור נירנברג עמ' 240 (נ-); נים 12 עמ' 193 (ניס-); פאריס
 613 עמ' 214 (פ-); פאריס 646 עמ' 118 (פא-); קמברגי ד"ד 2.30 סי' נו (ק-).
 פורסם: אס"ב 209; אוצר התפילות ח"ב 117; גולדשמידט סליחות מ"פ עמ' מו;
 דרך החיים ד' 170; ילקוט הפיוטים רסד; כל-בו ח"א 117; ח"ג 306; כנור ציון 19
 (בדפוס זה חס'חרוזים באמצע ובסוף). מטיב שפה 7; סליחות 1548, 30; סליחה
 1712 עמ' 16; סליחות פאזנא ב' 10; סליחות קוילן 18; ערוגת הבושם ג' 325
 (פירוש בלבד). קלא, י, 69.
 נזכר: ד.א. 1816; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

ח. סליחה

אויתיד קויתיד מארץ מרחקים
 בקרבי שחרתיד קראתיד ממעמקים
 גורסתי לתאותך כאיל על-אפיקים
 דרשתיד בקשתיד ברחובות ובשוקים
 5 הנה העת תרויח לדחוקים
 ותעשה דין ומשפט לעשוקים
 זמוריהם שחתו ובקקום בוקקים

שינויי נוסח: 3. גורסתי: א, לפ. לתאותיד: א, ב, ק. 4. ובקשתיד: ב, נ. בשווקים: פא. 5. העת
 יאתה: לפ. 7. בקקים בקקום: ב. 8. רמוסים ביד מדיקים: הוסי' נים. מיד: פ.

פירושים והערות: 1. אותיד – חמדתיך, ע"פ ישעיה, כו, ט. קויתיד – ע"פ תהלים כה,
 כא. מארץ מרחקים – ירמיה ח, יט. 2. בקרבי שחרתיד – ישעיה כו, ט. קראתיד ממעמקים
 – תהלים קל, א. 3. גורסתי לתאותך – תהלים קיט, כ, פי' נשברתי, כלתה נפשי מרוב תאוה.
 כאיל על אפיקים – תהלים מב, ב. 4. ברחובות ובשוקים – שה"ש ג, ב. כאן בבתי כנסיות
 ובבתי מדרשות, שם דרשתיד בדברי תורה וביקשתיד בתפילה. 5. תרויח – תן ריוח והצלה
 לישראל שהם דחוקים בגלות והגיעה שעת הגאולה. 6. ותעשה דין ומשפט לעשוקים – תהלים
 קמו, ז. 7. זמוריהם שחתו ובקקום בוקקים – נחום ב, ג. ופי' בניהם של ישראל שהם דומים
 לזמורה ולשורקה ולפי תר' יונתן הטובים שבבני ישראל או כינוי לעיירות המשובחות. ור'

- חֲמוּסִים נְגוּשִׁים בִּיד מְדִיקִים
טְלָאִיךְ שְׁעֲשַׁעְתָּה פִילְדִים רַבִּים
10 יָמִים רַבִּים לְחוּצִים וּדְפוּקִים
כָּל חָסְרוֹ וּמָטוֹב רִיקִים
לְבָאִים שְׁנִימוֹ עֲלִימוֹ חוֹרְקִים
מְאֶסֶת זִנְחָת נְטִשָׁת דְּבָקִים
נֶאֱרָתָה בְּרִית שְׁלֶשֶׁת הַחֲשׂוּקִים
15 סְחִי שְׁמִתָּנוּ מִכִּים וְלוֹקִים
עֲצוּמֵי גָזֶם וְאֶכּוּלֵי יִלְקִים
פְּצוּעֵי חֲבוּרוֹת וְאַבְרִים מִתְּפָרְקִים
צָרִי חֲדַלְנוּ וְדַלְנוּ תְּמָרוּקִים
קוּמָה עֲזָרְתָה לְנֶאֱנָחִים וְנֶאֱנָקִים
20 רוּמָם מֵאֲשָׁפוֹת וּמַעְפָּר תָּקִים
שְׁלִטוֹן לְפָנֶיךָ יְרוּדִיךָ לְהָקִים

9. טפוליד: לפ, פ. טפליך: פא. 10. דחוקים ורחוקים: נ. 12. שנים: א. שניהם: נים. 13. וזנחת ונטשת; נ, ק. זנחת חס': נים. ונטשת: נים. 16. אכולי: א, נ. 17. בצוחי: א. ואברינו: א, פ. 18. דלנו: נ. ודלנו: נים, ק. דלינו: נים. 19. קומה ה': נ. 20. רוממם: א, נים, פ. 21. שלטון

הושע י, א. גפן בוקק-ישראל. שחתו — הכריתו. 8. חמוסים — אנוסים, מל' חמס. נגושים — מלשון יגש. ביד מדיקים — ביד המכתתים אותם הדק, ש"ב כב, מג. בניין הפעיל משורש דק"ק. 9. טלאיך — צאנך וי"ג טפוליד, הנטפלים לך, הנדבקים בך. המשורר החסיר מלת היחס והבלעיה בכינוי. כילדים רכים — בראשית לג, יג; ישעיה סו, יב. 10. לחוצים — מלשון ראיתי את הלחץ. ודפוקים — מל' ודפקום יום אחד, בראשית לג, יג. מלשון דחייה והכאה. 12. לבאים — כינוי לאויבים ע"פ תהלים נז, ה. שנימו עלינו חורקים — תהלים לה, טו, כדי לטרפם. 13. מאסת וזנחת — מאסת אותנו בגלות הראשונה ועזבת אותנו בגלות השניה. דבקים — דברים ד, ד, כינוי לישראל. 14. נארת ברית — זנחת, ע"פ תהלים פט, מ, הפרת ברית שלושת האבות. שלשת החשוקים — שלשת האבות שחשקת בהם. 15. סחי שמתנו — ע"פ איכה ג, מה. מכים ולוקים — מוכים בגופם ולוקים בממונם. 16. עצומי גזם ואכולי ילקים — ע"פ יואל א, ד; ב, כה, פי' עצומי שבורי (מל' עצמו, ירמיה נ, יז, שפירושו שיבר עצמותיו), וגזם וילק הם מיני ארבה, כינוי לגויים. הפועל עצם הוא כאן יוצא בגלל האקרוסטיכון. וי"מ גזם — נבוכדנצר וילק — טיטוס. 17. פצועי חבורות — ע"פ ישעיה א, ו. מתפרקים — משתברים (מלשון מפרק הרים) ע"י שיעבוד מלכויות. 18. תמרוקים — תחבושות. 19. קומה עזרתה — תהים מד, כז. 20. רומם מאשפות ומעפר תקים — ש"א ב, ח. 21. שלטון לפניך — כח בידך, והלשון לקוח מהתפלה

תִּקְפֹּךְ בַּשַּׁחַק וּמִמְשָׁלְתֶךָ בְּאַרְקִים
 אֶךְ לְשִׁמְךָ יוֹדוּ הַצְּדִיקִים
 בְּנִשְׁאֹךְ רֹאשׁ שְׁבַעַתִּים מְזַקְקִים
 25 עֲתָה יֹאמְרוּ הַקְּרוֹבִים וְהַרְחוֹקִים
 חֲזֵק וְאַמִּיץ דְּבָרוֹ הַקִּים
 לַחֲבָצֶלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעִמְקִים.

סידך: ב, ק. ידיך להקים: נ, נים, פא. 26. דבריו: נים. דברו להקים: פא. 27. עצתו ישלים ודברו יקים: נים. שושנת עמקים: פא.

העתיקה "ובכן תן פחדך". ירודיך — שירדו מגבהם, כינוי לישראל. 22. תקפך — עוזך בשחק — תהלים פט, ז, ועוד. בארקים — בארץ ל' ארקא, ירמיה י, יא, והרבים לצורך החריזה. 23. אך לשמך יודו הצדיקים — תהלים קמ, יט. 24. בנשאך ראש — ע"פ בראשית מ, יג. ועוד. שבעתים מזוקקים — תהלים יב, ז, מחטאותיהם. 25. הקרובים והרחוקים — אסתר ט, כ. 26. חזק ואמיץ — ישעיה כח, ב. דברו הקים — מ"א ח, כ. 27. לחבצלת השרון שושנת העמקים — שה"ש ב, א, שדרשוהו על ישראל.

ט. אטתי מטתי

סליחה סטרופית משורשרת לצום גדליה בת תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המלה האחרונה שבכל טור רביעי מן המחרוזות היא מלת שירשור הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה וכך היא גם נקלטת באלפבית. המשלק: חמש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ בתורה ובמצוות.

המקורות. כתבי-יד: ביהמ"ל 4069 עמ' ד (-במ); לונדון 676 עמ' 27 (-ל); לידן 214 עמ' קט (-לד); לייפציג ב"ח 2 עמ' קלב (-לפ); קמבריג' ד"ד 2.30 סי' ע (-ק); קמבריג' אור 1080 13/6 (-קא).

פורסם: אס"ב 273; מערבות 24; סליחות ברקא סי' 85; סליחות פאזנא 44, סי' 85; סליחות 1548, 84.

נזכר: ד.א. 2612 ור' מילואים; לוח 14; צ. ל"ג 245.

ט. סליחה

אֶטְתִּי מִטְתִּי מִרֵּב צָרָה וְתוּגָה
בְּלַעַתִּי לַעֲתִי בְּלִי רוּחָה וּפוּגָה
גָּלְגַּל הוֹפֵךְ מֵרֵאשִׁית מְחֻלִּי לְנוּגָה
דָּפָא מִכָּה אַחֲרִית בְּסִירוֹת דוּגָה.

5 דוּגָה דָּאָגָה הוּגָה נֶהְלָאָה וִיגוּעָה
הוֹשְׁפָלָה עֲפָלָה נִפְלָה עִיפָה וִיגָעָה
וְהֵשֵׁב לְאֶרֶץ אֶף וְרָצוֹן לְהִרְגִיעָה
זָלַל חָלַל וְהֵייתִי רַק זֹנֵעָה.

שינויי נוסח: 1. מתוך נוגה ותוגה: במ. מתוך צוקה ודאבה: לפ. מתוך צוקה ותוגה: ק. 2. בילעתי: במ. הפך: לד, לפ, ק, קא. הפוך: ל. להפוך: במ. לחולי: במ. 4. דירה כיבה: לד. דוכה בוקה: ק. דקא מקה: במ. 5. הגה: ק, קא. הוגה חס': לד. נהלאה גוועה ויגועה: לד. 6. ניפלה: לד. עיפה חס': לפ. יגיעה: לד, ק. 7. והשב אפו לאורך: במ. והסב אפו לארך: לד, לפ, קא. לאורך: ק. ורצוף במקום ורצון: לד, ק. 8. זוללה חוללה: במ. זולל חולל: ל.

פירושים והערות: 1. אטתי: לשון הליכה. מטתי – נזדעזעתי. 2. בולעתי – ניזוקתי. לעתי – לשון ליאות בחילוף א' לע'. 4. מוכה: לשון מך. אחרית בסירות דוגה – עפ"י עמוס, ד, ב. 5. הוגה – נעצבתי משורש יג"ה. נהלאה – נידחת. 6. עפלה – לשון כעס עפ"י

- זוועה גוועה במכות נחלות חבטני
 10 חלה כלה סלה כל אבירי ולבטני
 טרם בעינו שט לטובה והביטני
 ישע הלבישני ומעיל צדקה יעטני.
 יעטני בהטני שרק נטע והעזיק
 כפף בדין לשלם המבעיר והמזיק
 15 לכבל עתה נכבדי אסורים בדיק
 מנהל אין להם ולא ביד מחזיק.
 מחזיק מט סומך נופל נבצרתי
 נפלתי כמת מלב נשכחתי יד הוקצרתי
 ספתי תמתי סביב בלהות הומצרתי
 20 עלפתי סלפתי וכח לא עצרתי.

לד, קא. זילל חילל: לפ. 9. גוועה: לד, ק. 10. חילק בילק סילה: לפ. כל חס': במ, לד, ק. 11. עינו: לד. עינו: לפ. שט עלי לטובה: לפ. 13. יעטני נטעני נטע שורק והעזיק: לפ. סורק: ק. 14. כנף בדיו: לד. כפוף: לפ. מעביר: במ. מזיק: לד. ומזיק: לפ. 15. לכבל (פיעל): במ. באזיק: לפ. 16. אין להם: במ, ל. 17. ונופל וסומך: במ. נבצרת נפלתי: לד. נבערתי: לפ. 18. נחשבתי כמת: במ, ק. מלב חס': ל, ק, קא. 19. תמדי: במ. בלהות סביב הומסרתי: לפ.

רש"י לחבקוק ב, ד עופלה לא ישרה נפשו. 8. והייתי רק זוועה — עפ"י ישעיה כח, יט. 9. במכות — בשל המכות. 10. חלה — לשון חולי. סלה כל אבירי — איכה א, טו. ולבטני — לשון עינוי. 11. בעינו שט — עפ"י תהלים יז, יא. והביטני — הביט בי. 12. ישע הלבישני וגו' — עפ"י ישעיה סא, י. 13. שורק נטע והעזיק — עפ"י ישעיה ה, ב והמשורר השתמש כבר בתמונה זאת בכמה שירים אחרים. 14. כפף בדין — הכריח אותו בדין. המבעיר והמזיק משחית ומחבל עפ"י מכילתא פרשת משפטים. 15. לכבל עתה וגו' — עפ"י תהלים קמט, ח. 16. מנהל אין — עפ"י ישעיה נא, יח. סדר המלים לצורך האקרוסטיכון. 17. מט — כינוי לעני המט לנפול והביטוי עפ"י יניי. סומך נופל — עפ"י תהלים קמה, יד. 18. כמת מלב נשכחתי — עפ"י תהלים לא, יג. 19. ספתי תמתי סביב בלהות — עפ"י תהלים עג, יט. הומצרתי — לשון בין המצרים. 20. עולפתי — עפ"י ישעיה נא, כ. סולפתי — סולפה דרכי עפ"י משלי יט, ג.

עֲצָרְתִּי צוֹם קִדְשְׁתִּיךָ בְּתוֹךְ קָהְלִי
פֶּשַׁע הוֹדִיתִי גִלְתִּי יִקָּשׁ עֲקוּלִי
צָלַל הוֹוֹת לְצָדֵק הַכָּרַע מִשְׁקָלִי
קָרָאתִיךָ יְיָ חוֹשָׁה לִי הֶאֱזִינָה לְקוֹלִי.

25 קוֹלִי שְׁמָעָה אֱלֹהֵי וְהָרַב מְחִילְתִּיךָ
רַחֲשִׁי לַחֲשִׁי חָשַׁב כְּשִׁי עוֹלְתִיךָ
שְׁבָרִי רַפָּא חָבַשׁ מַחֵץ חוֹלְתִיךָ
תִּפְתַּח שְׁפָתַי יְיָ וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתִיךָ.

תְּהִלָּתִיךָ וְשִׁבְחִיךָ מְחַל סֶלַח וְכִפּוּר
30 אֵלֵי הִטָּה אֶזֶן כַּעַס לְהַפִּיר
בְּרַבִּים שָׁמַע יְשׁוּעוֹת הַפְּלֹאֲתָנּוּ לְסַפֵּר
אֲגִידָה וְאֶדְבָּרָה עֲצָמוֹ מִסֵּפֶר.

חֲזִק וְאַמֵּץ עִם עָנִי וְנִבְזָה
בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת הַחֲזִק מוֹסֵר מְלִבְזָה
35 וְקוּהָ אֵל יְיָ בְּהִבְטַחַת חוֹזָה
וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זָה.

הוצרתי : לפ. 21. קידשתי : לפ. וקידשתי : במ. 22. הוריתי : לפ. הורתי וגליתי : במ, לד. גילי : ק. 23.
חוות : לד. הוכרע : ק. 24. ה' חס' : במ, לד, לפ, ק, קא. 25. שמע אלוה והרבה : לפ. לחרב : קא. ולי
הרב : במ. 26. כשי חס' : במ. כשה : קא. עולותיך : במ, ל, קא. 27. וחבוש : לפ. חולתך : לפ. חולותיך :
ל. 28. ה' חס' : לד, קא. 29. מחול וסלח : במ, לד, קא. 30. הטיתה : קא. 32. אגידה ואספרה : לפ.
וספר : במ. 35 וקווה אל ה' ובישועתו נחזה : ק.

וכוח לא עצרתי — עפ"י דניאל י, ח טז. סדר המלים לצורך החריזה. 21. עצרתי צום קדשתיך
— עפ"י יואל א, יד. בתוך קהלי — עפ"י תהלים כב, כג. 22. פשע הודיתי וגו' — עפ"י משלי
כט, ו. 24. קראתיך ה' וגו' — עפ"י תהלים קמא, א. 25. והרב מחילתך — והרבה בסליחתך.
27. שבירי רפא — ירמיה ו, יד. חבוש מחץ — עפ"י ישעיה ל, כו. חולתך — כינוי לבני ישראל
החולים בגלות. 28. תפתח שפתי ה' — תהלים נא, יז וסדר המלים לצורך האקרוסטיכון. 30. אלי
הטה אזן עפ"י תהלים עא, ב. כעס להפיר — עפ"י תהלים פה, ה. וסדר המלים לצורך החריזה.
31. שמע ישועות — השמיע ישועות עפ"י ישעיה נב, ז. הפלאתנו לספר — עפ"י תהלים כו, ז
וסדר המלים לצורך החריזה. 32. אגידה ואדברה וגו' — תהלים מ, ו. 33. עם עני ונבזה — כינוי
לישראל עפ"י ישעיה נג, ג. 34. החזק מוסר — החזק במוסר עפ"י משלי ד, יג. מלבזה — כדי
שלא יושפל. 35. וקווה אל ה' — תהלים כז, יד. 36. ואמר ביום ההוא — וגו' — ישעיה כה, ט.

י. איך אפתח פי בחין

סליחה סטרופית ליום ג' של עשי"ת בת שנים עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. הטור הרביעי שבכל מחרוזת הוא פסוק מקראי שבו חוזרת המלה "ה'". המשקל: חמש מלים בכל טור (להוציא טורי הסיום של המחרוזות). אקרוסטיכון: אלפבית כפול (חוץ מן האותיות בדוחילנעצרת הבאות פעם אחת בלבד).

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.
המקור: כתב-יד ואטיקן 315 סי' ו.
פורסם: סליחות פראג 1613 סי' 70.
נזכר: ד.א. 2763; צ. ל"ג 245.

י. סליחה

איך אפתח פי בחין לחלותך
אין מעשים בידי מצא מחילתך
ביטה בפזור אובדות וחזק נחלתך
י' אלהים אל תשחת עמך ונחלתך

5 געלונג רעלונג העלונג מחוללי מעוללי
גזרונג בערונג פערונגים והכבדו עלי
דחפונג סחפונג הרדיפונג הפשיטונג מעילי
י' מה רבו צרי רבים קמים עלי.

שינויי נוסח: 7. רפדוני: ו. 13. זוממים ונאמים: ו. 15. תשבור: ו. 21. למטרפי: ו.

פירושים והערות: : איך אפתח פי – תהלים לט, י. בחין – בתחינה לחלותך – להתחנן.
2. אין מעשים – אין בידי מעשים טובים. 3. ביטה – הביטה. בפזור אובדות – בפיזורו של ישראל עפ"י ירמיה, נ, ו. וחזק נחלתך – עפ"י יחזקאל לד, ד. 4. ה' אלהים אל תשחת וגו' – דברים ט, כו. 5. געלונג – מאסו בי. העלונג – זלזלו בכבודי. מחוללי – אשר חיללו את כבודי. מעוללי – עושי מעשים רעים לי עפ"י ישעיה ג, יב. ושם רש"י. 6. בזרונג – פיזור אותי עפ"י תהלים סח, לא. 8. ה' מה רבו צרי וגו' – תהלים ג, ב. 9. וביופי כלולה

הן מקדם מהוללה וביפי כלולה
 10 הוסרה סערה כשלמה בדמים מגוללה
 ולנדה היתה וכאשה פרוצה חוללה
 ראה יי והביטה פי הייתי זוללה

זועמיה רעומיה מרעימים לעמך להחרימם
 זוממים הוממים הפרד ממך הגרימם
 15 חציה שבר מדמיהם האשימם החרימם
 יי מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם

טרפנו הורפנו מעובדי שם רקוב
 טורדים ידידים הכשילם ממישור לעקב
 ירודים נדודים הרוגים בשמך מלקוב
 20 יי אלהים סלח-נא מי יקום יעקב

כבר הטוח מלהקשיב למטיפי מלתך
 כזבנו העזנו מצחינו מלהשמיע תהלתך
 לכן נרדפנו נסחפנו מבית תפלתך
 יי אלהים בעלוננו אדונים זולתך

23. תפארתך במקום תפלתך: ו. 26. מצא סליחה: ו. 27. בצדק חס': ו. ועזרנו: ו. מקודש

— עפ"י יחזקאל כז, ג. 10. כשלמה בדמים מגוללה — עפ"י ישעיה ט, ה. 11. ולנדה היתה —
 כלומר טמאה 12. ראה ה' והביטה וגו' — איכה א, יא. 13. זעומיך — שנואיך. רעומיך —
 המקנטרים אותך. מרעימים — מקניטים. להחרימם — להכריז חרם על ישראל. 14. הוממים
 — מרידים בקול. הגרימם — שבור עצמותיהם. 15. האשימם — תהלים ה, יא. החרימם — ר'
 הערה 13. 16. ה' מוריש ומעשיר וגו' — שמואל א' ב, ז. 17. הורפנו — נעזבנו עפ"י שמות ד, כו.
 מעובדי שם רקוב — כינוי לרשעים עפ"י משלי י, ז. 18. ממישור לעקוב — עפ"י ישעיה מ, ד.
 19. ירודים נדודים — כינוי לישראל. מליקוב — מלנקוב בשמך עפ"י במדבר א, יז. 20. ה'
 אלהים סלח נא וגו' — עמוס ז, ב. 21. כבר הטוח מ... — עפ"י ישעיה מד, יח ובניין
 הפועל מחידושיו של המשורר. 22. העזנו מצחינו — חוצפה יתירה עפ"י על-חטא, וידוי
 ליום הכיפורים. 24. ה' אלהים בעלוננו וגו' — ישעיה כו, יג. 25. מעט מהרבה נשארתי

- 25 מַעַט מִהֶרְבֵּה נִשְׁאַרְתִּי תְּעוּבָה נֶאֱלָחָה
מִפֶּה וּמִפֶּה צְפִיתִי מִצָּא רֹחָה
נֹרְאוֹת בְּצֶדֶק תַּעֲנֶנּוּ עֲזָרְנוּ מִקֹּדֶשׁ שְׁלָחָה
יְיָ שְׁמָעָה יְיָ סְלָחָה
- סֶרְכְּנוּ סֶרְחָנוּ מָרִינוּ עִמָּךְ בְּתֹאנֹן
30 סִתְּרָנוּ בַּמָּה נִקְדָּמָה כְּנִשְׁכָּר בְּתַחֲנוּן
עֹרֵב לְטוֹב עֲבָדֶיךָ וְחִסְכָּתָה חֲנוּן
יְיָ אֵל רַחוּם וְחֲנוּן
- פְּזָרוּנוּ זָרוּנוּ הִסְגִּירוּנוּ שׁוּבִינוּ תוֹלְלִינוּ
פְּקוּדֶיךָ כֹּלָא הִבְנֵנוּ נוֹאֲלָנוּ הִתְלָנוּ
35 צָרוֹת אֶפְנֹפוּנוּ וְנִהְרַס זְבוּל תִּלְנוּ
יְיָ תִשְׁפֹּת שְׁלוֹם לָנוּ כִּי גַם כָּל־מַעֲשֵׂינוּ פָּעִלְתָּ לָנוּ
- קָמִים מִתְּקוּמָמִים חוֹשְׁבִים פְּרוּץ פָּרִץ
קוֹבְצִים חֲצִים נַעֲלָה לְשָׁמַי עֶרֶץ
רִתְּקָם הִתִּיקָם לְטִבַּח הַשָּׁמַי בְּקֶרֶץ
40 יְיָ אֲדוֹנֵנוּ וּמָה־אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל־הָאָרֶץ

חס' ו. 29. סרבנו: ו. לעומד: ו. 30. נקדמד: ו. ותחנון: ו. 31. תחנון במקום חינון: ו. 33. הסגירונו זרונו: ו. שובבינו: ו. 36. גם חס': ו. 37. קופצים פצים... בשמי: ו. 45. ואילך

עפ"י ירמיה מב, ב. תעובה נאלחה — עפ"י איוב טו, טז. 27. נוראות בצדק תעננו — תהלים סה, ו. 28. ה' שמעה ה' סלחה — דניאל ט, יט. 29. בתאנון — בבכי ואבל עפ"י הקיליר. 30. במה נקדמה — עפ"י מיכה ו, ו. 31. ערוב לטוב עבדיך — עפ"י תהלים קיט, קכב. 32. ה' אל רחום וחנון — שמות לד, ו. 33. תוללינו — חומסינו. 34. פוקדיך כלא הבננו — עפ"י תהלים קיט, כז. 36. ה' תשפות שלום וגו' — ישעיה כו, יב. 37. פרוץ פרץ — עפ"י שמואל ב' ה, כ. 38. שמי ערץ — שמי שמיים. 39. התיקם לטבח — עפ"י ירמיה יב, ג. 40. ה' אדונונו מה אדיר

שְׁלַמְנוּ בְּמַרְיָנוּ וְטַלְטְלָנוּ בְּכָל מְדוֹר
שׁוּבָרְנוּ גְּוַעַנּוּ וְאִין תְּפִלָּה לְסֹדֶר
תַּחֲנֻתְנוּ עֲרֻכְנוּ לְפָנֶיךָ פְּרֻצוֹתֵינוּ לְגֹדֶר
יְיָ שְׁמֶךָ לְעוֹלָם זְכָרְךָ לְדוֹר וָדוֹר

45 אֵלֶיךָ שָׁבְנוּ מִלִּכּוֹ הִגְיוֹנֵינוּ לְהִסְדִּיר
בְּתַהוֹם רַב שָׁקַעְנוּ בְּטוֹיֵינוּ מִעֲדִיר
שְׁלוֹמְךָ הִשְׁפִּיעַנוּ חֲזָקְנוּ בְּיַחְוֹדְךָ לְהִתְדִיר
יְיָ חֶפֶץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֵּאדִיר.

דהרנו : ו. 46. שקע מרינו... העדיר : ו. 47. שלום במקום שלומך : ו. תשפיענו חוקיך : ו.

וגו' – תהלים ח, ב. 43. פרצותנו לגדור – עפ"י יחזקאל יג, ה. 44. ה' שמך לעולם וגו' – תהלים
קכג, יג. 45. אליך שבנו – עפ"י שופטים יא, ח. 46. מעדיר – מחסיר. 47. להתדיר – להתמיד.
48. ה' חפץ למען צדקו וגו' – ישעיה מב, כא.

יא. איככה אפצה פה

סליחה סטרופית לערב רה"ש בת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב; וכו'.

המשקל: שש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

מקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1020 עמ' 332 (א-); אוקספורד 1082 לא ממוספר (אא-); אוקספורד 1159 סי' מה (אב-); ברלין 9 סי' לו (ב-); ברן 228 סי' לח (בן-); גניבה 12 סי' ל (ג-); האמבורג 135 סי' קלט (ה-); וטיקאן 315 סי' צא (ו-); לייפציג ב"ח 2 עמ' קד (לפ-); מחזור נירנברג עמ' 394 (נ-); פארמה 654 עמ' 332 (פר-).

פורסם: אס"ב 206; גולדשמידט מחזור יוה"כ 244; כל-בו ח"א 129; מטיב שפה 92; סליחות 1548 עמ' 23; סליחה 1712 עמ' 13; סליחות בער 256; סליחות פאזנא ב' 60; סליחות קוילן 14.

נזכר: ד.א. 2928; לוח 13; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

יא. סליחה

איככה אפצה פה ואיך אשא עין

בי אין מעש ובדי זכות אין

געיתי הייתי כשכור וכגבר עברו יין

דמיתי לגבור שאין בידו כלי זין:

5 החרד לב דל וחדל ההוקם סרסור

ומה יפער נבצר מדעת ובין חסור

זדונו בחבו טמון ואון בקרבו אסור

חוטא ורב מרי ביד מנול מסור:

שינויי נוסח: 1. ואיך ארים עין: ה, ו, פר. 3. והייתי: א, נ. וכגבר: ה. אשר עברו יין: פר. אחרי יין: אא. 6. ומה יפצה פה בער: בן, פר ומבין: אא, ב. מדעת חס': פר. מדעת נבער: אא. אסור במקום חסור: אא. 7. בלבו טמון: אא. וחובו במקום ואון: א, אא, בן,

פירושים והערות: 1. איככה אפצה פה — שופטים יא, לה ועוד. אשא עון — תהלים קכא, א ועוד. 2. מעש — מעשה עפ"י קהלת ט, י. 3. געיתי — צעקתי. הייתי כשיכור וכגבר עברו יין — ירמיה כג, ט. 5. החרד לב — ש"א כח, ה. וחדל ההוקם סרסור — וחסר האיש שהוקם לסרסור ומתווך בין הצבור להקב"ה, היינו ש"ץ, מפני שאינו מרגיש את עצמו הגון לכך. 6. יפער — יפתח את פיו (תהלים קיט, קלא ועוד). נבער מדעת — ירמיה י, יד ובין חסור — וחסר בינה. 7. זדונו בחובו טמון — איוב לא, לג, ופי' בחובו בקרבו. 8. חוטא ורב מרי —

- טַרְד לֵב נִבְזָה הִלְזָה הִבָּא לְבִקֵּשׁ
 10 יִשָּׁר הָעוּה תּוֹכְחוֹת קֶץ פְּתִלְתּוֹל וְעִקֵּשׁ
 כְּשֶׁל בְּרִכּוֹ אֲשַׁמְתּוּ וְצַחֲנָתוּ לוֹ לְמוֹקֵשׁ
 לְבוֹ אֶזְנֵי חוֹרֵשׁ בְּפַעַל כְּפִיו נוֹקֵשׁ:
 מֵעַן טַעַן בְּפִיצָה לְהָשִׁיב מָה אֲמָצָא
 נִתְעַבְתִּי וְנֶאֱלַחְתִּי כִּי מִלֹּאֲתִי דָּפִי וְשִׁמְצָה
 15 סִפֵּק מִימִי לֹא נֶאֱמָנוּ כְּאֶכְזָב מוֹצָא
 עֲצֻרוֹתִי אֶזְנֵי וּמְרָמָה וְצוּמוֹתִי לְרִיב וּמְצָה:
 פֶּשַׁע מַחָה וְעוֹן שָׂא וְאֲשֵׁם כִּפֹּר
 צַעֲקוֹתִי מִכָּאֵב לֵב נִכְלָם בּוֹשׁ וְחִפֹּר
 קֶצֶף שִׁכָּף וְרוֹגֵז הֵנַח וְכַעַס הִפֹּר
 20 רָצָה מְרָצָה וּמִחְבֵּב וְעֶרְבֵב גּוֹמֵץ חוֹפֹר:

ג, לפי, נ, פר. 8. מנוטל: ג. 10. ותוכחות: לפ, נ. תוכחת: א, ב. 11. כשל רב בדרכיו: בן. 12. כפועל:
 לפ, נ. 13. תען: א, ה, ו. סען: אא. פיצה: אא. בפי במקום בפיצה: אב, ג. 14. נאלחתי: אא, אב,
 ה, ו. כי חסי בן, ג. 15. מימיו: אא. — 16–18 הטכסט משובש. 18. צעקתי אליך:
 ב. צעקתי מצרה: בן, ג, ה. קראתי נכלם: אב, ה. מצרה לי: ו, פר. 19. הניח: א, נ.
 כעס: נ. וכעס הניח ורוגז הפר: לפ. רוגש ואשם כפר: אא. 20. רוצה: אב. ומרצה: לפ.

ע"פ ש"א טו, כג. ביד מנוול מסור — ביד יצר הרע. 9. טורד לב נבזה הלזה הבא לבקש —
 נתבלבל לב הש"ץ המסכן לאמר: הלזה ש"ץ הגון? 10. ישר העוה — איוב לג, כז. תוכחות קץ
 משלי ג. יא. פתלתול ועיקש — דברים לב, ה. 11. כשל ברכיו — ע"פ ישעיה לה, ג. וצחנתו —
 סרחון עברות, יואל ב, כ. 12. לבו און חורש — משלי ו, יח. בפעל כפיו נוקש — תהלים ט, יז,
 ונוקש פירש רש"י נכשל. 13. מען טען בפיצה להשיב מה אמצע — כשפוצים פה נגדי בטענות,
 מה אמצא מענה להשיב (ע"פ איוב לב, ג). 14. נתעבתי ונאלחתי — איוב טו, טז, פי' אני נמאס
 ומלוכלך. דופי ושמצה — גנאי וחרפה. 15. ספק — (פי' הספקת). מימי לא נאמנו — ירמיה טו,
 יח, ופי' תורתי לא נתקיימה בידי. כאכזב מוצא — ירמיה שם, ר"ל מוצאים (מוצא מים כמו
 ישע' נח יא) ומקורם מאכזב, וכוונה אל הדמעות, שאף בהן אין אימון. 16. עצרותי און — ע"פ
 ישעיה א, יג לא אוכל און ועצרה. ויש קשר קבוע בין צום לעצרה, ע"י יואל ב, טו. ועצרותי לשון
 אסיפת בני אדם להתפלל על צרה. וצומותי לריב ומצה — ישעיה נח, ד, ולא לתשובה ומצה ג"כ
 לשון ריב. 17. פשע מחה — ישעיה מג, כה. ועין שא — ע"פ איכה ז, יח. 18. צעקתי מכאב לב
 — ישעיה סה, יד. בוש וחפר — ע"פ ירמיה טו, ט, ומלת "חפר" במשמעות חרפה היא חידוש
 הפייטן. 19. ורוגז הנח — ע"פ ישעיה יד, ג. וכעס הפר — תהלים פה, ה. 20. רצה מרצה ומחבב
 — הש"ץ המחבב ומרצה העם לפני הקב"ה, והלשון לקוח מן הקרבנות. פי' הכתוב: רצה
 את המליץ המחבב את החוטא בעיניך ובלבל את המקטרג החופר בור לאדם להכשילו.

שְׁבִטִי פְּלִיטִי יִשְׂרָאֵל הַכּוֹנֵנוּ בְּלֵב נָכָר
תָּם הַחֲזִיקוּ תַּחַת הַפִּיקוּ נִשְׁקוּ בֶרֶךְ
אֶת יְיָ בְּהַמְצָאוֹ לְדֶרֶשׁוֹ חֵיל יִגְבֵּר
לֹא-בָזָה וְלֹא שָׁקַץ עֲנוּת עֲנִי וְנִשְׁבָּר:

25 יוֹם יְשׁוּעָה וְעַת רְצוֹן אֶמְצָא לְפָנֶיךָ
הַגּוֹן וְרֹאוֹי וְזָקֵן וְשֵׁלֶם אֶחָשֵׁב בְּעֵינֶיךָ
בְּעֵמְדִי לְהִתְפַּלֵּל וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל בְּנֶיךָ
רְצִיתִי אֶתְכֶם הַשְׁמִיעֵנִי סִלְחָתִי נִתְּבַשֵּׁר מִמְּעוֹנֶךָ:

שְׁקִדוֹ נָא פָּנֵי עֲלִיּוֹן וְהַמּוֹלֵד קִשּׁוֹת
30 מְכַשּׁוֹל הָרִימוּ פָּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִעַקְשׁוֹת
עוֹן עֲזָבוּ וְהִתְדוּ וְאֵל תּוֹסִיפוּ לְהַקְשׁוֹת
יִדְעַ יָשׁוּב וְנָחֵם יִקַּח כְּבוֹשִׁים וּבִקְשׁוֹת:

מערבב: אא. 1. ישורון במקום ישראל: ו, לפ, נ, פר. הכינו: לפ. הכונן לב: אב. 22. תחן החזיקו: בן, פר. תחן חס': בן, פר. ויושר הפיקו: ה. 23. בחיל: נ. 24. ושיקץ: אב. נ. 26. הגון וראוי שלם ורגיל אחשב: אא. וזקן: נ בלבד, ושאר כ"י חס'. 27. ולבקש רחמים מלפניך: בן. רחמים חס': אב. 28. וסלחת: א, לפ, נ. תבשר: אא, נ. נבושר: ו. במעונך: ה, פר. 29. נא חס': ג. בני עליון: אא, ה, ו, נ. המולו: אב, ו, לפ. ומולו: א, ב, ה. מולו: אא. 30. פנו דרך חס': ו. דרך פנו: א, אא, אב, ה. דרך ישרו חס' פר. 31. טור זה חס': בן. התודו אל: אא. ולא יוסיפו: אב, ג. 32. ונחם חס': אב, ג. ירצה כיבושים: ב. ירתה יקח דברי כיבושים:

וערבב גומץ חופר — פי' ערבב את השטן המקטרג (ר"ה דף ט"ז ב'), והפייטן קורא אותו גומץ חופר ע"פ קהלת י, ח. 21. שבטי פליטי ישראל — שבטי ישראל דברים לג, ה ועוד. הכונו — כמו עמוס ד, יד הכון לקראתך אלהיך. משלי טז, ג ויכונו מחשבותיך. נבר — זך ונקי, ש"ב כב יז. 22. תום החזיקו — החזיקו בתומכם, ע"פ איוב ב, ג. תחן הפיקו — הוציאו תחינה (המלה במשמעות חדשה אצל הפייטן). נשקו בר — תהלים ב, יב ופירש"י שם; ר"ל זרזו עצמכם בבר לבב. 23. את יי בהמצאו לדרשו — ע"פ ישעיה נה, ו. חיל יוגבר — ע"פ איוב כא ז גברו חיל, ועי' קהלת י, י; ר"ל התאזרו חיל. פי' הטור: התחזקו והתאמצו לדרוש אותו בעת שיימצא והוא רומז כאן על עשרת ימי התשובה ועדה"כ דרשו ה' בהימצאו. 24. לא בזה ולא שקץ ענות עני תהלים כב, כה. 25. יום ישועה ועת רצון — ישעיה מט, ח. יום ישועה כינוי ליום הכיפורים. אמצא בקל ויש מנקדים בנפעל איצא. 26. הגון וראוי וזקן ושלם — מדות הש"ץ לפי תעני' דף ט"ז א'. 27. בעמדי להתפלל — שם, שם. 28. רציתי אתכם השמיעני — השמיעני 'רציתי אתכם' (יחזקאל מג, כז). סלחתי — (במדבר יד, כ). נתבשר ממעונך — ממעון קדשך, דברים כו, טו. 29. שקדו נא פני עליון — דוגמת לשקד על דלתותי (משלי ח, לד), פי' היראו לפני ה' (פני עליון ע"פ איכה ג, לה). ויש גורסין בני עליון — ע"פ תהלים

הַקְשִׁיבָה חֲנוּן חֲנוּן הָאֲזִינָה עֶרֶךְ שׁוּעָתִי
זַעֲקִי רִצָּה וְהַתְרַצָּה וְהַתְּפִלָּה וְקָבַל שׁוּעָתִי
35 קָרָאתִיךָ מִמִּצָּר קָרַב אֵלַי וּלְכָה לִישׁוּעָתִי
חוֹשָׁה לְעֶזְרָתִי אֲדֹנָי תְּשׁוּעָתִי:

א.א. ירצה דברי כיבושים: ה. 33. האיזנה לקול: ג. 34–35 משובש: א.א. 34. זעק: לפ. התרצה:
א.א. התפיס: א. והתפתה חס: בו, פר. והתפתה לקול: א.א, ב, נ. והתפתה לערך: ג. קריאתי במקום
שועתי: בן, ו. 36. אלהי תשועתי: א.א, נ.

פב, ו, פי' מהרו; וי"ג כינוי לישראל. והמולו קשות — המולו לה', ירמיה ד, ד, וקשות ע"פ דברים
י, טז. ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד. 30. מכשול הרימו פנו דרך — ישעיה נז,
יד, והכוונה ליצר הרע, ע"פ דרשת חז"ל סוכה דף נ"ב א' שבעה שמות יש ליצר הרע... ישעיה
קראו מכשול, שני' סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי. ישרו מעקשות — ישעיה מב, טז.
פי' ישרו את הדרך העקומה. 31. עון עזבו והתודו — ע"פ משלי כח, יג, ויקרא כו, מ. ואל תוסיפו
להקשות דברים י, טז. להקשות עורפכם. 32. יודע ישוב ונחם — יואל ב, יד, בשינוי פשוטו של
מקרא, בהתאם לפירוש רש"י: היודע שיש בו עון ישוב ונחם. יקח כבושים ובקשות — ע"פ הושע
יד, ג, קחו עמכם דברים; וכבושים (דברים כבושין, במשנה תענית ב' א') הדברים הכובשים את
לב האדם. והפייטן תפס במלה ביחס להקב"ה: כבושים כינוי לתפילה השלמה הכובשת את מדת
רחמי ה'. 33. הקשיבה חנון חינון — תהלים ה, ג ועוד. האזינה ערך שועתי — תהלים לט, יג;
ערך, פי' סדר, עי' איוב מא, ד חין ערכו, ושועה מחודש ע"פ שוע (איוב ל, כד). 35. קראתיך ממיצר
— תהלים קיח, ה. 36. חושה לעזרתי וכו' — תהלים לח, כג.

יב. אימִיךְ אפונה

סליחה שאין בה חרוזים סופיים, אלא בחתימת המשורר (טורים 23–26). נראה כי סליחה זאת היא מיצירותיו הקדומות של משוררנו ועשויה על פי תבנית שירית קדומה.

המשקל: ארבע מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק (בארבעת הטורים האחרונים המחורזים בחריזה שווה).

המקורות. כתב־יד: אוקספורד 1058 עמ' 75 (א–); וינה 97 עמ' 66 (ו–); לונדון 627 עמ' 42 (ל–).

נזכר: ד.א. 2974; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245

יב. סליחה

איִמִיךְ אָפּוֹנָה נִשְׁאַתִּי בְּהִשְׁפָּטִי

בִּשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים פָּנִי

גָּבֶר נָבֵר בַּפֶּרֶץ לַעֲמֹד

דָּלְתִי חֲדַלְתִּי וְאֵין מַפְגִּיעַ

הַעֲבֵר רֹאשׁוֹן כְּפִי הַמִּדָּה 5

וְעוֹן תִּכְבֹּשׁ וְחַט תִּצְלִיל

זְכוֹת וְצִדְקָה מֵאֲלֶיךָ חַפֵּשׁ

חֲנָם עֲשֵׂה לְדָלִי מַעַשׂ

טוֹמָאָה תִּרְיַח וְשִׁמְצָה נִקָּה

יֹקֵשׁ קָלַע וּמְלִיץ חֲבִיב 10

כֹּפֶר הַמִּצִּיא הָרֵב סְלִיחָה

לֹא תִשָּׁיב דָּךְ נִכְלָם

שינויי נוסח: 3. לעמיר: ון. 10. חובב: ון. 16. מלכי חס': ון, ל. 17. גוף: ון, ל.

פירושים והערות: 1. אימִיךְ אפונה – מוקף אימתך. נשאתי – חרפת נעורי ור' הטור הבא.
2. בושתי ונכלמתי להרים פני – ע"פ עזרא ט, ו. 3. נבר – נקי וטהור וי"מ אומן ע"פ ויקרא
רבה ה, ח. ור' הערה 20. בפרץ לעמוד – ע"פ תהלים קו, כג, 4. ואין מפגיע – מתפלל 5. העבר
ראשון – ע"פ ראש השנה דף יז, א. כפי המדה – כפי מידת הדין. 6. ועון תכבוש וחט תצליל
ע"פ מיכה, ז, יט. 8. חנם עשה – עדה"כ יחזקאל יד, כג. לדלי מעש – לדלים במעשים. 9.
טומאה תריח – עדה"כ זכריה יג, ב. ושמצה נקה – קלון מחה ע"פ ישעיה מג, כה. 10.
יוקש – כינוי ליצר הרע. 11. הרב – לשון הרבה. 12. לא תשיב דך נכלם – ע"פ

- מַאֲיִן בִּיאָה וּלְאִין הִלִּיכָה
 נִחָמִים בְּסֶרַח אַחֲרִיתָנוּ לְרָמָה
 15 סוּפְנוּ לַתֵּן דִּין וְחֶשְׁבוֹן
 עֲמַד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים
 פְּסֻלַּת הַגּוֹף וְטִנְפַת הַגּוּיָה
 צֵא הַמַּעֲשֶׂה וּפְגוּל הַמַּחֲשָׁבָה
 קְרוֹא בְּשִׁמְךָ אֵין מִתְעוֹרֵר
 20 רְצוֹת פָּנֶיךָ אֵין מִפְּלִל
 שְׁמֹר מַעֲשֶׂיךָ סָבֵל וּמִלֵּט
 תִּשָּׂא עוֹן וּפֶשַׁע תִּמְחָה
 אֶל יְבוֹשׁוֹ הַיּוֹם בְּחִירֶיךָ
 רַחֵם שְׁאֲרִית מְכַלְאוֹת עֲדָרֶיךָ
 25 יֵאָמֶן הַבְּטָחִי חֲזֵק בְּמֵאֲמָרֶיךָ
 אֶל יִתֵּן לְמוֹט רַגְלֶיךָ וְאֶל יָנוּם שׁוֹמְרֶךָ

24. ערריך : א, ל. 26. אל... אל : א, ל.

תהלים עד, כא. 13–16 מאין ביאה ולאן הליכה וגו' — ע"פ מסכת אבות פרק ג' דברי ר' עקיבא בן מהללאל. 19. קרוא בשמך אין מתעורר — תהלים סד, ו. ואין מתעורר להחזיק בד. 20. רצות פניך — מהנגרין (אומנים) הם ישראל שהם יודעים לרצות את בוראן. ע"פ ויקרא רבה, ה, ח. אין מפלל — אין מתפלל. 21. שמור מעשיך סבול ומלט — ישעיה מו, ד. 22. תשא עון — ע"פ יחזקאל ד, ד. ופשע תמחה — תהלים נא, ג. 23. אל יבושו — תהלים מט, ז. בחיריך — כינוי לישראל ע"פ תהלים קה, ו. 24. רחם שארית — ע"פ זכריה ח, יא. מכלאות עדריך — ע"פ תהלים עח, ע. 26. אל יתן למוט וגו' — תהלים קכא, ג.

יג. אימתה ופחד

רשות לקדושתא של יוחנן הכהן בן יהושע שתחילתה: "אשען במעש אזרח בצדקו לצדקי תורה". משוררנו הוא מראשוני פייטני איטליה המשתמשים בסוג שירי זה. ה"רשות" הזאת היא סטרופית ומונה תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: ארבע מלים בכל טור. חתימת המשורר: אליה בירבי שמעיה חזק. המקור. כתב-יד: אוקספורד 1063 עמ' 202 ב'. נזכר: ד.א. 2980. צ. ל"ג 139.

יג. רשות

אימתה ופחד ויראה וירעה
אפכה תמה אחוה עדה
אאותה היום ובצום נועדה
אילותה לעזרתה חושה והועדה

5 לכד עון ומקש חטאת
לפניך איומתה אם חטאת
לתשלום פר שפה מטת
לבשה חרדה ומורה הועטת

יפתח פרגוד שערי תפלה
10 יהיו לרצון אמרי סגלה
יום זה נמצא מחילה
ישוקע חט ותצלל עולה

פירושים והערות: 1. אימתה ופחד — שמות טו, טז. 2. אפכה — כמו הפכה לצורך האקרוסטיכון האלפביתי. תמה — כינוי לישראל ע"פ שה"ש ה, ב. עדה — כינוי לאומות העולם ע"פ ויקרא רבה ה, ז. 3. אאותה היום — אהיה הגון וראוי. 4. אילותה לעזרתה חושה — ע"פ תהלים כב, כ ואילות — כינוי לאלהים. 5. לכד עון — מכשול החטא ע"פ משלי ג, כו. 6. איומתה — כינוי לישראל. 7. לתשלום פר שפה — ע"פ הושע יד, ג: ונשלמה פרים שפתינו. 9. יפתח פרגוד — יוסט הוילון שבשערי השמים. 13. השנים יושלג ויולבן התולע — ע"פ ישעיה

- הַשָּׁנִים יִשְׁלַג וְיִלְבֵּן הַתּוֹלַע
הַמְּלִיץ יַחֲבֹב וְקָטְגוֹר יִבּוֹלַע
15 הָרִיב יִנְטֹשׁ וְלִפְנֵי הַתְּגַלַּע
הַמִּיּוֹ יִכְבֹּשׁ וּבָצוֹל יִבּוֹלַע
- בְּחִפְשָׁךְ מַעַשׂ וְחִקְרֶךְ מַעֲלָלִים
יִשָּׂר יוֹגֵד וְכִפֹּר מִפְּעָלִים
רַע מֵרְאוֹת עֵין תַּעֲלִים
20 בְּמִצּוֹלוֹת תִּשְׁלִיךְ שְׁמֶן וְגַעוּלִים
- יְבֻקֵּשׁ צֶדֶק וְזָכוֹת יִמָּצֵא
שׁוֹעַ יִקְוֶה וְתַחֵן יִרְצֶה
מִסְטִין יַעֲרֹבֵב וַיִּנּוּעַר מִתְנַצֶּה
עֶרֶךְ מִשְׁפָּטָנוּ לְאוֹר יֵצֵא
- 25 יִכּוֹנוּ מַעֲרָכֵי מַעֲנָה לְהַרְגִּיל
הַחֲשֵׁב כְּמַפְגִּיעַ נָכוֹן וְרָגִיל
חֵן וְעָגִיל וְחֶסֶד כְּפִתִּיגִיל
זֶה יִסּוּבְכֵנוּ בְּאַהֲבָה לְהַרְגִּיל
- קָמְתִי בְּקָהֶל פָּנֶיךָ לְשַׁחַר
30 לְשׁוֹנֵי תִזְוָקָה כְּכֶסֶף נִבְחַר
חֹט לְלִבֵּן כְּצֶמֶר צַחַר
יִי הַקְשִׁיבָה וַעֲשֵׂה אֵל תֵּאֲחָר

א, יח. 15 ולפני — עוד בטרם יתגלע. 16. המיו — של הרוב. יוכבש — ל לשוכך. ובצול —
ובמצולות תהום. 19. רע מראות עין תעלים — ע"פ ישעיה לג, טו. 20. במצותות תשליך שמץ
וגעולים — ע"פ מיכה ז, יט. שמץ געולים — חטא פשע וזהמה. 22. שוע ותחן — לשון תפילה.
מסטין יעורבב — המקטרג יבולבל. וינוער מתנצה — המתקוטט יטולטל. 24. ערך משפטנו לאור
יצא — ע"פ תהלים לז, ו. 25. יכנו מערכי מענה להרגיל — ע"פ משלי טז, א. מערכי לב —
מחשבות. מענה — מענה לשון. 26. מפגיע — מתפלל. 27. כפתיגיל — כבגד נשים מפואר. 29.
פניך לשחר — ע"פ משלי ז, טו. 30. לשוני תזוקק ככסף — ע"פ מלאכי ג, ג. 31. חט ללבן כצמר
צחר — ר' טור 13. 32. ה' הקשיבה ועשה ואל תאחר — דניאל ט, יט. 33. מלהלען —

תֹּאחַר בְּעוֹתֶיךָ חַיִּי מֶלֶךְ לַעֲן
יְתִדוֹתַי מֶלֶה סִיעַ אֱהִי מֶלֶה צֶעַן
35 בְּרִית קִדְמוֹנִי תַעֲמֹד לִי לְמַשְׁעָן
בְּצִדְקָתָם אֶתְחַזֵּק וּבְזִכְוֹתָם אֶשְׁעָן.

מלהמריר. 34. יתדותי מלהסיע אהלי מלהצען — ע"פ ישעיה לג, נ. ברית קדמוני — ברית ראשונים ע"פ ויקרא כו, מה.

פיוטי אליה בר שמעיה

יד. אין קורא בשמך

סליחה סטרופית בת שתיים עשרה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים
המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'.

המשקל: שש מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית כפול.

החתימה: אליה בר שמעיה.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 131 (א-); לידן סקאל. 4 עמ' 264 ב'
(ל-).

פורסם: מבחר השירה עמ' מד.

נזכר: ד.א. 3088; צ. ל"ג 245.

יד. סליחה

אין קורא בשמך בך מתעורר להחזיק

אבד מנהיג ואפס בעץ חיים מחזיק

ברי לבב נאספו וגברה יד המנזיק

בוקק נהפך שורק באין מסקל ומעזיק.

5 גמרו חפצי בם קדושים אשר בארץ

גודרי גדר פסו ואין עומד בפרץ

דצים לחלות פני שוכן שמי ערץ

דלו דלדלו ומכל צד בא הקרץ.

הדחנו באין דורש ותעינו כשיים אובדים

10 הוצת בית מקדשנו ולחרבה מחמד נכבדים

ובטלו ניחוחים ותמידין ופסו לובשי בדים

ובלקו סלקו לבוראם שכם אחד עובדים.

שינויי נוסח: 2. כעץ חיים: לן. 6. גודרי פרץ: לן. 8. בא הקרץ: א, לן ושירמן הפרץ. 9.
אבדים: א, לן, ותיקנתי לפי שירמן. 13. וחיבנו: א, לן, ותיקנתי לפי שירמן. 14. זועמנו: א.

פירושים והערות: 1. אין קורא בשמך וגו' – ע"פ ישעיה סד, ו. 2. בעץ חיים מחזיק –
לומד תורה. 3. ברי לבב – ע"פ תהלים עג, א. יד המנזיק – יד האויב הגורמת נזק. 4. בוקק –
כינוי לישראל ע"פ הושע י, א. שורק באין מסקל ומעזיק – ע"פ ישעיה ה, ב. 6. גודרי גדר...
עומד בפרץ – ע"פ יחזקאל כב, ל. 7. לחלות פני שוכן – ע"פ ישעיה לג, כד. שמי ערץ – שמים
(עפ"י הקלירי). 9. באין דורש – ע"פ תהלים קמב, ה. ותעינו כשיים אובדים – ע"פ תהלים
קיט, קעו. 10. הוצת בית מקדשנו וגו' – ע"פ ישעיה סד, י. 11. ניחוחים ותמידין

זָנְחוּ מֵאֵז חֲנָם וְחִיבוּ בְּדִין נִסְקָלִים
 זֹעֲמָנִים וְרוֹדְפִים דּוֹחִפִּים וְכֹנְשָׁרִים דָּאִים קָלִים
 15 חֲבוּלִים מְצָרָה לְצָרָה וְנִגְוָשִׁים כְּעוֹוֹת עֲקוּלִים
 חוֹצְפִים רִקְנִים בְּזֻקְנִים וְנִרְהָבִים בְּמִשְׁפִּילִים נִקְלִים.

טְבוּעֵי טִיט בְּאוּשֵׁי שֶׁמֶץ רִקְנִים וְנִעְוָרִים
 טִמְאִים מִתְּפִישֵׁת שֶׁרֶץ וְדַחוּיִים בְּרַע מְנִעְוָרִים
 יְקוּשִׁים בְּטַפְלוֹת כָּזָב מְלֵאִים חֲמַת גְּעָרִים
 20 יְשִׁישׁ וְשֹׁב אֵין לְהָשִׁיב מִלְחָמָה בְּשַׁעְרִים.

כּוֹנֵנוּ לֵב וְשִׁפְכוּ שִׁיחַ נִגְדָּךְ עֲמָךְ
 כּוֹשֵׁל הָרֶם פֶּסֶל שִׁים כְּמִדַּת נִעְמָךְ
 לְצוֹר הִדְרָשׁוֹ פֶּלֶל בְּעֶדֶם יַעֲמֹד לְעֲמָךְ
 לֹא יָדַע בְּעֵר בְּהֵמוֹת הָיָה עֲמָךְ.

25 מֵאֵין אֲנִי רְאוּי חֲבוּשׁ בְּעֶצֶב מָרַח
 מְטוֹב סִרְתִּי הוֹסַפְתִּי עַל חֲטָאתִי סָרַח
 נִדְמִיתִי כְּחָגוֹר כְּלִי זֵין וּמִמְלַחְמוֹת יִבְרַח
 נְשׁוּיִתִי כְּאָבוֹס פָּר וּלְאוֹרַח יִרְק אָרַח.

15. בעוותי: א. 16. כזקנים: לן. ונרחבים: לן. 17. באושי שמץ: א. ושירמן רפש לשם השלמת מספר המלים. 19. מלאי חמת: א. מלאות חמת: לן. 21. נגדך עצמך: לן. 22. כשל (פעל עבר): א. פסל במקום וחסד: א. 23. לציר: א. הדרשו חס': א. עמוד: א. 28. כאבוס בר וכאורחי: א.

— קרבנות. לובשי בדים — כינוי לכהנים. 12. שכם אחד עובדים — ע"פ צפניה ג, ט. 14. וכנשרים דאים-קלים — ע"פ איכה ד, יט: קלים היו רודפינו מנשרי שמים. 15. חבולים — פצועים. כעוות עקולים — בעוות מוסרי. 16. חוצפים — נוהגים בעזות פנים. ריקנים בזקנים ונרהבים במשכילים נקלים — ע"פ ישעיה ג, ה. 17. טבועי טיט — ע"פ תהלים סט, טו. 18. טמאים מתפיסת שרץ — ע"פ תענית טז, עא: "אדם שיש בידו עבירה ומתוודה ואינו חוזר בו למה הוא דומה? לאדם שתופש שרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה". דחויים — מגורשים. 19. יקושים בטפלות כזב — לכודים בעלילת שווא. מלאים חמת גערים — ע"פ ישעיה נא, כ. 20. ישיש ושב — ע"פ איוב טו, י. להשיב מלחמה בשערים — ע"פ ישעיה כח, ו. 21. ושפכו שיח — ע"פ תהלים קב, א. 22. נעמד — תורתך. 24. לא ידע בער — ע"פ תהלים צט, ז. בהמות היה עמד — ע"פ איוב מ, טו. 25. חבוש — עטוף. 28. כאבוס פר ולאורח ירק ארח —

שְׁאוּר עֲסָתִי סְרוּחַ וְאַבְרִי מִתְרוֹעָדִים כָּלָם
 30 סִיג כִּסְפִי וְזָהָבִי קִבֵּץ הֵצֵאנִי בְּמִכְלָם
 עֲנָם כְּמִדַּת רַחֲמָנוּתְךָ וְהַעֲבֵר פִּשְׁעָם וְסִבְלָם
 עָנִי וְאַבְיוֹן וְדָךְ אֶל יֵשֶׁב נִכְלָם.

פּוֹעָרִים פִּיהֶם לְדָרְשֶׁךָ בְּחִמְלָתְךָ מִצֹּר גְּאֻלָּם
 פְּדוּת תִּשְׁלַח לָהֶם תֵּת בְּקִשְׁתָּם וְשִׂאֵלָם
 35 צוֹעֲקִים כְּנִשְׁבָּר וְדָכָא הֶעֱלָה תַעֲלָה לְתֵאֵלָם
 צָקוֹן לַחֲשֵׁם תִּשַׁע וְשׁוֹטְנָם יַחֲפֹר וַיֵּאֲלָם.

קִצְנוֹ מֵעַל שְׁמַמִּית מַעֲנִשֶׁת חֲמִסָּנִית וְכִבְשָׁנִית
 קוֹפְצָת וְשֵׁן חוֹרֶקֶת עַל נִצּוּרָה כְּאִישׁוֹנִית
 רְדוּפָה דְּחוּפָה נִגְזָזֶת נֶאֱלָמָה עֲנוּתָנִית בּוֹשָׁנִית
 40 רְוָחָה לְמִצָּא בּוֹרַחַת לְעִזָּרָה הִישָׁנִית רִאשׁוֹנִית.

שָׁנִית לְקִנּוּת עֲמָךְ תּוֹסִיף נֶאֱדָרָה הִימָנִית
 שִׁתֶּף שְׁמָךְ בְּמִיחָלִי גִדְל יָד רַחֲמָנִית
 תּוֹדִיעַ יַחֲוֹדֶךָ בָּהֶם וַיִּבּוֹשׁוּ עוֹבְדֵי חֲמָנִית
 תִּרְאֶם כְּפָל נַחוּמוֹתֶיךָ בְּחִזְיוֹן הַבְּטָחָה הַנֶּאֱמָנִית.

וכאורח: לן. 29. מתרועעים: א. 30. קיבץ: לן. 31. ענני: א. במידת: לן. וסכלם: א. 33. גואלם: א, לן. 34. ושואלם: לן. 35. ודכה: לן. ונדכא תעלה התעלה: א. 37. קצותך במקום קצנו: א, לן. 39. בושנית כך בשני כ"י ושירמן ביישנית. 44. כחזיון: א.

ע"פ משלי טו, יז. 30. סיג כספי — ע"פ יחזקאל כב, יח. במכלם — בבית המקדש. 32. עני ואביון ודך — ע"פ תהלים עד, כא. 33. פוערים פיהם — ע"פ איוב טז, י. בחמלתך מצור גואלם — ע"פ ישעיה סג, ט; תהלים קז, ב. 34. פדות תשלח להם — ע"פ תהלים קיא, ט. 35. כנשבר ודכא — ע"פ תהלים נא, יט. העלה תעלה — שלח רפואה. לתאלם — לקללתם ע"פ ינאי. 36. צקון לחש — ע"פ ישעיה כו, טז. השתפכות נפש שבתפילה. 37. שממית, חמסנית וכבשנית — כינויים לאויבים. 38. ושן חורקת — ע"פ איכה ב, טז. נצורה כאישונית — ע"פ דברים לב, י. 39. נגזזת נאלמה — ע"פ ישעיה נג, ז. ענותנית בושנית — כינוי לישראל. 41. נאדרה הימנית — כינוי להקב"ה ע"פ שמות טו, יא. 43. ויבושו עובדי חמנית — עובדי עבודה זרה ע"פ ויקרא

45 אֵלֶיךָ הַיּוֹם בָּאנוּ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּתַעֲנִיתנוּ
לְרוּיָהּ הוֹצִיאֵנוּ בִּיטָה בְּעָנִינוּ וְלֹא־תִשְׁקָץ עֲנוּתֵנוּ
שָׁלֵם הֵבִיאֵנוּ מִהֶרָה וְשִׂמְחָנוּ כִּימוֹת עֲנִיתֵנוּ
יַחֲדִיד הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַנְךָ וְנוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתֵנוּ.

כו, ל ושם רש"י. 46. לרוייה הוציאנו — ע"פ תהלים סו, יב. ולא תשקץ ענותנו — ע"פ תהלים
כב, כה. 47. שלם הביאנו מהרה — ע"פ זכריה ח, ח. שמחנו כימות עניתנו — תהלים צ, טו. 48.
ונודך כי עניתנו — ע"פ תהלים קיח, כא.

טו. אין תליה לראש

סליחה סטרופית ליום השביעי של עשיית בת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים מחרוזים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. המשקל: שש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ. המקורות: כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 130 (א-); לידן סקאל. 4 עמ' 240 (ל-); לייפציג ב"ח 2 עמ' קסא (ל-); מחזור נירנברג עמ' 273 (נ-). פורסם: מטיב שפה 21 (בשיבושים). נזכר: ד.א. 3091; לוח 14; צ. ל"ג 245.

טו. סליחה

אין תליה לראש אם לפי מענה
בעבור כי כל לב חזק ונענה
גשתו בדין המס ימס וכדונג משתענה
דנתו שמתו גולה נמשל נשנן וזענה

5 הושל כשל נחשל כי כשל והזיד
וביודעים חק חלף ותורות עבר במזיד
זכות עוקד ונעקד ותמת זד נזיד
חשב היום לשונה ולפותה וכי יזיד

שינויי נוסח: 3. ימס חס': לן. 4. נשען: לן. 5. הושל הוכשל: לן. הוכשל במקום הושל: נ. נכשל במקום נחשל: נ. כושל והזיד: לן. כישל: נ. 6. ונודעים: א. חלף (חית סגולה למד סגולה): לן. ותורת: לן. 7. זכות עוקד ועקוד: א. כתומת: לן. 8. ופותה: לן. 9. חרץ: א.

פירושים והערות: 1. אין תליה בראש – אם תשפוט את האדם לפי עיוות דרכו לא יוכל להרים ראש. תליה – לשון הגבהה ונשיאה. 2. כל לב חזק ונענה – ע"פ משלי יב, ח. 3. גשתו – עם נגש לפניך. בדין – לדין. המס ימס כדונג – ע"פ שמ"ב יז, י. 4. דנתו – ואם חרצת משפטך. שמתו גולה – תרחיקהו ממך. נמשל – תעשהו למשל ולזוועה. יש להעיר כי המלים החורזות מעוה, נעוה משתעוה נוקדו בקמץ בניגוד לכללי הדקדוק ולצורך החריזה. כך במספר כתבי-יד. 5. הושל – מלשון לא תשלה אותי מלכים ב' ד, כח ופי' עשה עבירות בשוגג. כשל – והכשיל אחרים. נחשל – ע"פ דברים כה, יח. 6. וביודעים חוק וגו' – ע"פ ישעיה כד, ה. 7. עוקד – כינוי לאברהם. ונעקד – כינוי ליצחק. זד נזיד – כינוי ליעקב. 8. לשונה ולפותה וכי יזיד – לאיש אשר הוא תמיד בשוגג אף שעושה עבירות במזיד כמאמר חז"ל אין

- טרי חרט ומזור זור וחבש נחלה
 10 יונתך בנתך מנתך ראה כי נחלה
 כמבכירה בכורה סורחת צורחת קול פחולה
 לעה בלועה יגעה לא הונח לה
 מרוצה בקרבנו נעוצה כבקוף מפסלת דיוסטר
 נול עול מנול פיהו עלינו אטר
 15 שונא סחר והסביב וכצנה אותנו עטר
 עון הכתיב והחתים בעל-פה ובשטר
 פליטיך נהל לרגל הנהלות ולרגל המלאכה
 צפן סך חבא סתר נכאה וחלכה
 קראנוך ממצר עננו ולישועתה לכה
 20 רפה מטיה בקרב שנים חייה פעלך

וחבוש מחלה: נ. 10. מנתך כנתך: א, לן, נ. נחלה: נ. 11. בכורה חס': לן. בוכרה: נ. 12. בולעה: א, לן, נ. ולא: א, נ. 13. נערנה כבקוף: א. כבקות: לפ. 14. עול נול מנול: לפ. נכל: נ. פינו עלינו אטר: לפ. 15. נושא סחר: א. שונא שכר: נ. 17. פליטיך לנהל: נ. הנחלות: א, לפ. 18. נביאך וחילכה: א, לפ. צפון סוד: לפ, נ. וסתר נביאך וחלכה: נ. 19. ולישועתך לנו לכה: א, לפ, נ. 20. רפא מטה: נ. רפא מטיך: לפ. מטיך: א. חיי פעלך: נ. 21. שארית יעקב: נ.

אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. 9. טרי — מכה טריה. חרט — ניקה. זור וחבוש — ע"פ ישעיה א, ו. נחלה — לאומה חולה ובמחזור נירנברג מחלה במקום נחלה. 10. נחלה — לשון תוחלת ותקווה והמלה בבינוני נפעל משורש יח"ל. 11. בכורה סורחת — כינוי לישראל. וסדר המשפט: בכורה סורחת צורחת כמבכירה ו"כמבכירה" לצורך האקרוסטיכון. כל הטור ע"פ ירמיה ד, לא. 12. לעה — לשון בליעה משרש לוע והוא בבנין קל, עומד. בלועה — נבלעה. יגעה — יגועה. יגעה לא הונח לה — ע"פ איכה ה, ה. 13. מרוצה — משורש רצ"ץ ור' ירמיה כב, יז. כבקוף מפסלת — נקב הקרדום. דיוסטר — קת הקרדום או בית-יד שבכלי. שינוי סדר המלים לצורך החריזה. וצ"ל כדיוסטר בקוף המפסלת. 14. נול עול מנול — כינוי ליצור הרע. נול — נבל; עול — עושה עול; מנוול — רשע, סוכה נב, ב: בני אם פגע בך מנוול זה, שמכהו לבית המקדש. פיהו עלינו אטר — סגר עלינו פיהו לבלענו עדה"כ תהלים סט, טז. ואל תאטר עלי באר פיה. 15. סחר והסביב — סובבנו. וכצינה אותנו עטר — ע"פ תהלים ה, יג. 16. ובשטר — ובכתב. 17. לרגל הנהלות — ע"פ בראשית לג, יד. ושמא זה ע"פ מכה ד, ז; לשון והנהלאה לגוי עצום. 18. צפון סך — ע"פ תהלים לא, כא וסך משרש שכ"ך כמו ושכותי כפי עלי. וחלכה — ע"פ תהלים י, ח. 19. קראנוך ממצר — ע"פ תהלים קיח, ה. 20. רפה מטיה — עדה"כ תהלים ס, ד. בקרב שנים חייה — ע"פ חבקוק ג, ב. 21. שאר יעקב

שָׁאֵר יַעֲקֹב נְשׁוּבָה אֶל-אֵל גְּבוּר
תָּמִיד יִרְכּוּ לְסִלַּח וְעַל-פֶּשַׁע עֲבֹר
אֶל-עָנִי מִבֵּיט לְהַעֲלוֹתוֹ מִשְׁאוֹן בּוֹר
יִהְיֶה וְגֵאוֹן שׁוֹנֵא מְשָׁלוֹ וְזָרְעוֹ לְשֹׁבֵר

25 בְּרַבִּים הָיִיתָ עֲמָנוּ גַם-עֲתָה הַמָּצָא
שְׁמַע יְהִי מִחֲנֻנֶיךָ וְלָנוּ הַיּוֹם הַרְצָה
חֲזָק וְאַמִּיץ תַּשְׁלוֹם פֶּר שְׁפָה רָצָה
לִישַׁע אֶת מְשִׁיחְךָ וְלִישַׁע עֲמָךְ צֵא.

22. לעבור : א, לפ. על פשע לעבור : נ. 24. יחיד : לפ. 25. היית חס' : לפ. עמנו היית : לך, נ. 26. תרצה :
א, לך. 28. לוישע : לפ.

וגו' — ע"פ ישעיה י, כא. 22. ועל פשע עבור — מיכה ז, יח. 23. להעלותו משאון בור — ע"פ
תהלים מ, ג. 24. משלו וזרעו לשבור — ע"פ ישעיה מ, י. 26. מחנניך — למחנניך. 27. חזק
ואמיץ — ישעיה כח, ב. תשלום פר שפה רצה — ע"פ הושע יד, ג: ונשלמה פרים שפתינו. 28.
לישע את משיחך ולישע עמך צא — ע"פ חבקוק ג, יג.

טז. אל אלהים אעתר

"חטאנו" משורשר ליום שביעי של עשיית בנוי על עשרים ושש מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב. טורי הסיום של רוב המחרוזות הם קטעים של פסוקים החופשיים מן האלפבית בראשם אבל המלה האחרונה שבכל אחד מהם (שהיא מלת שירשור, הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה) נקלטת באלפבית. המשקל: שלוש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 273 (א-); אוקספורד 1155 עמ' 91 (אב); ברלין 9 עמ' 255 (ב-); האמבורג 138 עמ' 133 (ה-); וטיקאן 315 עמ' 220 (ו-); לידן 214 עמ' קפח (ל-); לייפציג ב"ח 2 עמ' לז (לפ-). פורסם: סליחות עלזאס סי' 34 ומנוסח "אל אלהי".

טז. סליחה

אֶל אֱלֹהִים אֶעֱתֵר
וְלִבִּי יִחַד וְיִתֵּר
בְּצֶדֶק בְּתֵר בְּתֵר
אֶנְצֵל מְאֹרֵב בְּמִסְתֵּר
5 בְּמִסְתֵּר וְגַם בְּמִקְהֵלוֹת
אֶחְלֶה לְתוֹכָן עֲלִילוֹת
מִצָּא כֶּפֶר וּמַחֲלִילוֹת
פָּנִי עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת [חטאנו]

שינויי נוסח: 2. לבי: ו. 3. בותר: ה. 4. הנצל: א, אב, ה, ו, לן. 5. בעם במקום וגם: א. וגם חס': אב, לן. לעד במקום וגם: ה. 6. אחלה: א, אב, ב, ה, לן. איחל אל: עלזאס.

פירושים והערות: 1. אל אלהים אעתר – עפ"י איוב לג, כו. 2. ולבי ירחד וירת – עפ"י איוב לז, א. 4. מאורב במסתר – עפ"י תהלים, י, ט. 8. עושה גדולות – כינוי להקב"ה עפ"י

גְּדוֹלוֹת לְשׁוֹנֵנוּ הַגְּבֵרָנוּ

10 וּמִשְׁנֵה שְׁבֵרוֹן הַשְּׁבֵרָנוּ

חֹק וְתוֹרוֹת עֲבָרָנוּ

שׁוֹא וְכָזָב דִּבְרָנוּ

דִּבְרָנוּ דְּפִי וְשִׁמְצָה

וְצִמְנוּ לְרִיב וּמִצָּה

15 וְאִיכָכָה חֵן אֲמָצָא

פָּנֵי גְדוֹל הָעֵצָה [חטאנו]

הָעֵצָה נִבְעָרָה וְסִכְלָה

לִכֵּן חִיבָתִי כָּלָה

וְנִגְזַרְתִּי כִצְאָן מִמִּכְלָה

20 וְנִשְׁאַרְתִּי גִלְמוּדָהּ וְשִׁכּוּלָהּ

וְשִׁכּוּלָהּ יִשְׁכָּתִי מִחֲלָלָהּ

כְּאִשָּׁה זֹנָה וְחֲלָלָהּ

לִכֵּן כְּחֹלָה אֶתְחַלֵּלָהּ

כִּי הָיִיתִי זֹלֵלָה [חטאנו]

25 זֹלֵלָה הָיִיתִי וְחֲרוּפָהּ

וּבִיד טוֹרְפִים טְרוּפָהּ

לְמִכְתִּי הָעֵלָה תְּרוּפָהּ

כִּי הָיִיתִי חֲרָפָהּ

9. הוגברנו: א, אב, ה, לן, לפ. 10. ומשנת שבר שוברנו: ו, לן. 11. חוקת ותורות: ב. חוק ותורת: לפ. 17. סרה: ו. וסכלה: א, ב, לן. החכמה בטלה משכלה: ה. 18. והחכמה בטלה משכלה: א. 19. ונגורתי: ב, ה. 21. ומחוללה: אב, ב, ו, לן. 23. אתחללה: אב. 26. ובידי: א, ה, לן. טורפיהם: אב. וביד זאבים: ב, ו. 27. למכתנו: א, ה. למכותי: ו. 28. היינו: א, ה.

איוב ט, י ועוד. 9. ללשונונו הגברנו: תהלים יב, ה. 10. משנה שברון השברנו: עפ"י ירמיה יז, יח. 11. חוק ותורות עברנו — עפ"י ישעיה כד, ה. 12. שוא וכזב דברנו — עפ"י יחזקאל יג, ח—ט. 14. וצמנו לריב ומצה — עפ"י ישעיה נח, ד. 15. חן אמצא — לצורך החריזה. 16. גדול העצה — כינוי להקב"ה ירמיה לב, יט. 17. העצה נבערה — עפ"י ישעיה יט, יא. 19. ונגזרתי כצאן ממכלה — עפ"י חבקוק ג, יז. 20. גלמודה ושכולה — עפ"י ישעיה מט, כא. 22. כאשה זונה וחללה — עפ"י ויקרא כא, ז. המשורר מרבה להשתמש בדימוי זה. 24. כי הייתי זוללה

חֲרָפָה נְהִיתָה מִשְׁבָּחָה

30 בְּלִי מָנוֹס וִירוּחָה

תָּמִיד עָלֶיךָ זְבוּחָה

נִחְשְׁבָנוּ כְּצֹאן טְבָחָה [חטאנו]

טְבָחָה לְהוֹרֵג נִחְשְׁבָתִי

וְעָדֶיךָ לֹא שָׁבָתִי

35 וְעַל לֹא הִקְשַׁבְתִּי

מִפְּנֵי יָדְךָ בָּדַד יִשְׁבָּתִי

יִשְׁבָּתִי בּוֹדֵד וְגוֹלָה

זוֹלֵל בְּזוּי וְנִקְלָה

גַּם בְּעֵינַי יִפְלֵא

40 וְתִקְרָאנָה אוֹתִי כְּאַלָה [חטאנו]

כְּאַלָה לָמָּה לִקְהָלוֹ

וְלֹא יָקוּם חִילוֹ

פּוֹדֶה יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ

כְּתוֹעַפּוֹת רָאִם לוֹ

45 לוֹ לְשַׁכֵּךְ חֲמָה

לְהַחֲיֵשׁ יוֹם נִחְמָה

לִרְחֹם לֹא רַחֲמָה

יִי אֵישׁ מִלְחָמָה [חטאנו]

29. היתה א, ב הייתי: אב, ו. לן, לפ. משוכחה: ו. 31. בטוחה: עלזאס. 32. נחשבתי: אב. 33. להרוג: אב, ה. 34. עדיך: א, ה. 37. בדד: לן, לפ. 38. זולל חסי: ו. בזוי נמס ונקלה: ו. 39. יפלה: אב. 42. ולא יקים: ו. 43. קדוש ישראל: אב, לן. 45. לשכח: עלזאס. לו חסי: לפ. 46. נהמה: עלזאס. 47. לרחם את: ו, עלזאס. 49. לערוך: א, ה. מרפשי: ה. 50. יחיש: עלזאס. וקומה במקום וחווה: ו. 51. ירחם כרב חסדיו קדושי: לעזאס. 52. אם הוגה נפשי:

— איכה א, יא. 25. הייתי חרופה — שפחה שיעודה לאדוניה למשכב עפ"י גטין מג, ע"א. 26. טורפים — כינוי לאויבים. 29. חרפה נהיתה — עפ"י תהלים לא, יב. 30. בלי מנוס — עפ"י תהלים קמב, ה. 32. נחשבנו כצאן טבחה — תהלים מד, כג. 34. ועדין לא שבתִי — עפ"י עמוס ד, ו; ח, ט; י, יא. 36. מפני ידך בדד ישבתי — ירמיה טו, יז. 39. גם בעיני יפלא — זכריה ח, ו. 40. ותקראנה אותי כאלה — שמות א, י. 42. ולא יקום חילו — איוב טו, כט. 43. פודה ישראל וגואלו — עפ"י ירמיה לא, יא. 44. כתועפות ראם לו — במדבר כג, כב. 46. יום

- מִלְחָמָה עָרֹךְ לְמִרְפִּישִׁי
 50 וְחוֹשָׁה לְהוֹצִיאִי לַחֲפָשִׁי
 אִם הוֹגָה יִנְפִישִׁי
 מֶה תִּשְׁתַּחֲוֶה נַפְשִׁי
 נַפְשִׁי קִבְּלִי מִכְאוּבִּי
 וְחִבְּבִי יְסוּרֵי אוֹהָבִי
 55 לְקִדּוּשִׁי יִסְבּוּ רַבִּי
 וְנוֹרָא עַל כָּל-סְבִיבִי [חטאנו]
 סְבִיבִי גִּאָוָה וְעוֹ
 וְלִדְל מַחְזִיק וּמַעֲז
 צוֹרְרִי בְּעֵת תַּרְעוֹ
 60 תַּרְהִיבֵנִי בְּנַפְשִׁי עוֹז
 עוֹז מִכָּל דָּפְנִי
 הִיִּתִּי חוּץ וּפְנִי
 וְעַתָּה נִבְעוּ מִצְּפוֹנִי
 כִּסְתָּה כָּל־מָה פָּנִי [חטאנו]
 65 פָּנִי אֶשָּׂא לְיוֹצְרִי
 מִעוֹדִי רוּעִי וְנוֹצְרִי
 יִלְטֵשׁ עֵינָיו צָרִי
 אֵךְ הוּא צוֹרִי

עלזאס. 53. נפשי קיבלה: עלזאס. 54. וחבלי: לך. חבבו יסורים: עלזאס. 56. נורא: ו. 57. גאון:
 עלזאס. גאות: ב. 58. מעוז: אב, לך. מחסה מעוז: ב. 59. בעת חס': עלזאס. 62. עוז במקום חוץ:
 א. זווית יסד ופני: ה. ולפני: עלזאס. הגהתה במקום הייתי: ו. 63. ועוד אין לי פני: א. ואין
 עוד לי פני: ה. 64. וכסתני כלימה פני: א. וכסתה: אב, ו, לך. 66. סברי מגני וסתר:

נחמה — יום תחיית המתים עפ"י סחים נד, ב. 47. לרחם לא רוחמה — עפ"י הושע ב, כה. 48.
 ה' איש מלחמה — שמות טו, ג. 49. מלחמה ערך — עפ"י דברי הימים ב' יג, ג. למרפיש —
 למכניעי. 50. להוציא לחופשי — עפ"י שמות כא, ב. 51. ינפיש — יתן לי מרגוע עפ"י רסע"ג.
 52. מה תשתוחחי נפשי — תהלים מב, ו, ועוד. 55. יסובו רביו — איוב טז, יג. 56. ונורא על כל
 סביביו — תהלים פט, ח. 58. מחזיק ומעוז — עפ"י דניאל יא, א. 59. תרעוז — תרוצץ עפ"י
 הקליר. 60. תרהיבני בנפשי עוז — תהלים קלח, ג. 63. נבעו מצפוני — עפ"י עובדיה יז.

צוּרִי לְצֶדֶק שְׁקָלִי
70 וְהַעֲבִיר וּכְבֹּשׁ עֵקוּלִי
וּמַחֲמַת מִצִּיק לִי
שׁוּעָתִי שְׁמַעְתָּ קוּלִי [חטאנו]

קוּלִי לְמֶלֶךְ רַב
יְכוֹן כְּכֹלִיל מוֹקָרָב
75 תְּפִלָּתִי תִרְצֶה וְתַעֲרַב
וְנִקִּיתִי מִפֶּשַׁע רַב

רַב גּוֹאֲלִי וּמוֹשִׁיעַ
דְּלֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ
וּבְדִינוֹ לְהַצְדִּיק מִרְשָׁיעַ
80 לֹא נִפְרָ שׁוּעַ [חטאנו]

שׁוּעַ וְדֹל סִגְלָתְךָ
נוֹעֲדוֹ לְבִקֵּשׁ מִחִילָתְךָ
בְּאַהֲבָתְךָ וּבְחֶמְלָתְךָ
וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ

עלזאס. מעוזי: אב, ו, לך. מעווי: ה. מעוזי רועי וצורי: ו. 67. עין: א, אב, ה, לך. לשקלי: ה. כלטוש:
עלזאס. 69. ישקלי: ב. תשקלי: עלזאס. 70. העבר: ה, ו. וכבש (פיעל צווי): ו. ותעביר ותכבוש:
עלזאס. 71. מחמת: אב. 74. שועתי לפניו תקרב: עלזאס. לקרב: ב. 75. ומנחתי לו תערב:
עלזאס. 76. בקרית מלך רב: עלזאס. 78. הושיע: ה. 79. ובידו: ו, לפ. זכרוננו לצדיק
והושע: עלזאס. 81. חיל סגולתך: עלזאס. 83. באהב חמלתך: עלזאס. 85. וידידיך: ב. 86.

יד. 64. כסתה כלימה פני — תהלים סט ח. 65. פני אשא — עפ"י שמואל ב' ב, כב. 67. ילטוש
עיניו צרי — עפ"י איוב טו, ט. 68. אך הוא צורי — תהלים סב, ג, ז. 70. עקולי — עוות מוסרי.
71. מחמת מציק לי — עפ"י ישעיה נא, יג. 72. שועתי שמעת קולי — יונה ב, ב. 73. למלך רב
— כינוי להקב"ה, עפ"י תהלים מח, ג. 74. ככליל — כינוי לקרבן עולה ור' בנידון תוספתא
סנהדרין י, ו. 76. ונקיתי מפשע רב — תהלים יט, יד. 77. גואלי ומושיע — עפ"י ישעיה מט, כו.
78. דלותי ולי יהושיע — תהלים קטז, ו. 79. ובדינו להצדיק מרשיע — עפ"י משלי יז, טו. 80.
לא נכר שוע — עפ"י איוב לד, יט. 81. שוע ודל סגולתך — עפ"י איוב, שם, שם. 83. גאלם
באהבתך ובחמלתך — עפ"י ישעיה סג, ט. 84. ופי יגיד תהילתך — תהלים נא, יז. 85. ידידיך

85 תְּהִלָּתְךָ יִבְיְעוּ יְדִידֶיךָ
לְהוֹעִיל אוֹתָם בְּלִמּוּדֶיךָ
וְאֲנִי שְׁלוֹחַם וְעֶבְדְּךָ
יְיָ אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ [חטאנו]

אוֹדְךָ אֱלֹהֵי אָבִי
90 לְמַטָּה חֲשַׁכְתָּה מְחוּבִי
יִסְרַתְנִי בְּתוֹכָחוֹת לְהַשִּׁיבִי
הֲנִנִי עָנוּ בִי

בִּי שָׁרִים נִדְבָרוּ
רְדוּתִי תָמִיד חֲבָרוּ
95 שָׂוָא בְּבַחֲרֵי הַתְּגַבְּרוּ
מִשְׁבָּרֶיךָ וְגִלְיָךְ עָלִי עָבְרוּ [חטאנו]

עָבְרוּ וּרְפוּאָה הִקְדַּמְתָּנִי
יְיָ עֲזַרְתָּנִי וְנַחֲמָתָנִי
הָשִׁב כְּבוֹשִׁים חֲכַמְתָּנִי
100 וּמִיָּרְדִי בּוֹר חֵיִיתָנִי

חֵיִיתָנִי מִחֵץ שָׁנוֹן
זַכְנוּ בְּקִרְיַאת שָׁנוֹן
קוֹלִי הִסְכַּת בְּתַחֲנוּן

יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנוּן [חטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו]

בלמדך: עלזאס. 88. ה' חס': אב. 91. בתוכחת: ב. להשיגי: ה. להיטיבי: ו. 93. ישרים: לן. 94. יחוברו: עלזאס. 95. נתגברו: אב, ב, ה, לן. 97. עברו חס': ה. 99. יוקש כבוש: עלזאס. הקשת כיבושים: ב, ו, לן. כי בו שים: אב. 100. מירדי: אב, לן. 102. חנון במקום שנון: ו. 103. אלהי במקום קולי: לן. בקולי שמעה: ו.

— כינוי לישראל. 86. להועיל... בלימודיך — עפ"י ישעיה מח, יז. 88. ה' אלהי לעולם אודך — תהלים ל, יג. 90. למטה חשכתה — עפ"י עזרא ט, יג. 91. יסרתני בתוכחות — ע"י תהלים לט, יב. 92. הנני ענו בי — שמואל א' יב, ג. 93. בי שרים נדברו — עפ"י תהלים קיט, כג. 96. משברייך וגליך עלי עברו — יונה ב, ד. 98. ה' עזרתני ונחמתני — תהלים פח, יז. 100. ומיורדי בור חייתני — עפ"י תהלים, ל, ד. 101. מחץ שנון — עפ"י משלי כה, יח. 104. ה' ה' אל רחום וחנון — שמות לד, ו.

יז. אל דמי לך

סליחה סטרופית ליי טבת וצום גדליה בנויה על שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב; וכו'.

המשקל: חמש מלים בכל טור.

החתימה: אליה חזק.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1057 עמ' 324 (א-); אוקספורד 1058 עמ' 85 (א-ב); האמבורג 133 עמ' 79 (ה-); וטיקאן 315 סי' פג (ו-); ירושלים הספריה הלאומית 8/421 עמ' ב' (י); לייפציג ב"ח 2 עמ' 128 סי' קפו (לפ-); פאריס 611 עמ' 64 (פ-); פאריס 614 עמ' 397 (פא-); פאריס 615 עמ' 259 (פב-). פורסם: סליחה 1712 עמ' 113; רומא ב' 60; רומא שד"ל ח"א 78; ח"ב 64. נזכר: ד.א. 3549. שירמן ק"ס שנה יב, ג, עמ' 395 לוח 14.

יז. סליחה

אל דמי לך רב וגואל

יעקב במצר ועת צרה לישראל

ברבות עתים פלא עשות הואל

אל תחרש ואל תשקט אל

5 לב עבדיך עזבם וחיל החזיקם

חנם לקחו ואויב באפס עשקם

קנא קנא קנאתם ונקם נקם

והשב לשכנינו שבועתים אל חיקם

שינויי נוסח: 2. עת: י. 4. אל תחרש: י. 7. קנאתך במקום קנאתם: א, אב, פא. 8. והשב לרשעים: א, אב. 10. מתעבר: לפ. מתגבר ומתאבר: פ. 11. חרפתנו עור עלינו לא

פירושים והערות: 1. אל-דמי לך — אל תיתן דומי לך, הקב"ה ואל תחרש. רב וגואל — תהלה לך שאתה רב וגואל. 2. יעקב במצר וגו' — ע"פ ירמיה ל, ז. 3. פלא עשות — הואל לעשות להם נסים. 4. אל תחרש ואל תשקוט אל — תהלים פג, ב. 5. וחיל החזיקם — ע"פ מיכה ז, ט. 6. באפס עשקם — ע"פ ישעיה נב, ד. 7. קנא קנאתם ונקם — ע"פ נחמיה א, ב. 8. והשב לשכנינו שבעתיים וגו' — תהלים עט, יב. 9. ואין מכיר — מכירו הרגיל אצלו, רש"י

- יִמִּין וּשְׂמָאל צָפִיתִי וְאֵין מִכִּיר
 10 צוֹרֵר מִתְאַבֵּר וּמִתְגַּבֵּר עִמָּךְ לְהַעֲכִיר
 חֲרָפְתָּם נֶצַח שְׁמֹר תָּמִיד לְהַזְכִּיר
 חֲרָבְךָ רוּחַ וְחֲצִיךָ מִדָּמָם תִּשְׁכִּיר
 הָעֶבֶד יִשְׂרָאֵל יוֹרֵשׁ אֵין לוֹ
 לִבּוֹ הָיָה וְשׁוֹדָדִים בָּאוּ לוֹ
 15 לְתַהוֹ וְהֶבֶל כָּלָה כֹּחוֹ וְחִילוֹ
 נִרְדָּף יָגַע וְלֹא הֵנִיחַ לוֹ
 חִלָּכָה יַעֲזֹב עָלֶיךָ עוֹז מִתְאַזֵּר
 תַּהוֹם רַבָּה מְדַרְיֵךְ וְלִים גּוֹזֵר
 לִכֵּן שָׁב אֵלֶיךָ וְעֲדִיךָ חוֹזֵר
 20 כִּי יִתּוֹם אַתָּה הָיִיתָ עוֹזֵר
 זְרוּעַם שָׁמוּ בְּשֵׁר הָרְבוּ כְבוֹד
 וּבּוֹטְחֶיךָ חֵי וְקִים נִתְּנוּ לְמַאֲבוֹד
 וּבְכָל זֹאת חֲטָבוֹךְ וְהֶאֱמִירוֹךְ לְלִבֶּד
 יִי צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד

יזכיר: א, אב, פא. שמרה נצחי: ה. שמור תמידי: לפ. 11–28 חס': פב. 12. מדם רשעים תשכיר: א, אב. 13. אם יורש: פא. 14. מדוע לבז: א, אב. ישוררו: לפ. 15. כלו וחיל לו: לפ. 17. חיליך עליך יעזב: ה. חילך עליך יעזב: ו. חיליך: פ, פא. 18. מורריך: ה. 19. אליך שב: א, אב, י, לפ, פ. 20. כי חס' ה, לפ. 21. בשר חרבו: לפ. 23. חיטבונך: לפ. והאמירונך

מ"ב, יב, ו. 10. מתאבר — הקשה את לבו התגבר — התחזק לעשות להעכיר — מלשון עכרתם אותי להבאישני, בראשית לד, ל. 11. להזכיר — לישראל. 12. וחיצוך מדמם תשכיר — ע"פ דברים לב, מב. 13. העבד ישראל עם — ע"פ ירמיה ב, יד. 14. לבז היה — ע"פ ירמיה ב, יד. ושודדים באו לו — ע"פ ירמיה נא, נג. 15. לתוהו והבל כילה כוחו — ע"פ ישעיה מט, ד. 16. יגע ולא הונח לו — ע"פ איכה ה, ה. 17. חילכה יעזוב עליך — ע"פ תהלים י, יד. עוז מתאזר — ע"פ תהלים צג, א. 18. תהום רבה מדריך — ע"פ תהלים לו, ז; ולים גוזר ע"פ תהלים קלו, יג. 20. כי יתום אתה היית עוזר — תהלים י, יד. 21. זרועם שמו בשר — ע"פ ירמיה יז, ה. 22. ובוטחך — כינוי לישראל. חי וקים — כינוי להקב"ה למאבד — דבר שהולך לאיבוד. 23. חטבונך — לשון רוממות לתת גדולה ושררה. ללבד — בחינת האלהים לבדו ואין בלתו. 24. ה' צבאות הוא מלך הכבוד — תהלים כד, י. 25. קומה עזרתה — תהלים

25 קומה עֲזָרְתָּהּ לְגוֹי לְקַחְתָּ בְּמִסּוֹת
זְרוֹי וְנִפְוִץ וְנָס בְּצִלָּךְ לַחֲסוֹת
נִדַּח הַסֵּתֶר נוֹדֵד חוֹפֶף לַכִּסּוֹת
קוֹם כִּי עָלֶיךָ הִדְבֵּר לַעֲשׂוֹת.

הכבוד : לפ. 26. ונס : ה, לפ. 27. סתר : ה. חפוף וכסות : ה. סתר (פיעל) : ו. חסוף : ו. לחסות במקום
לכסות : י. סתר נודד : לפ. נדח הסתר חס' : פ. לעשות במקום לכסות : פ. 28. קום חס' : פ.

מד, כז. במסות — סבל קשה, צער גדול. 26. בצלך לחסות — ע"פ ישעיה ל, ב. 27. נדח, נודד —
כינויים לישראל. 29. קום כי עליך הדבר לעשות — ע"פ עזרא י, ד.

יח. אלהי בושתי

סליחה סטרופית ליום ב' של עשי"ת בנויה על תשע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל; חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 49 (א-); ברלין 9 סי' רא (ב-); האמבורג 135 עמ' 59 (ה-); האמבורג 139 עמ' 194 (הא-); וטיקאן 315 סי' 33 (ו-); לייזן 214 עמ' 231 (ל-); קרלסרוה 7 עמ' 80 (ק-). פורסם: אוצר התפילות ח"ב 119; דרך החיים ה' 171; כל-בו חלק ג' 308; מטיב שפה 57. נזכר: ד.א. 4393. ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 254.

יח. סליחה

אֱלֹהֵי בִשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים פָּנֵי
בְּעֶבֶר כִּי חֲשַׁכְתָּה לְמַטָּה מַעֲוֹנִי
גָּמַר חֲסִיד וְגַם פֶּסֶוֹ אֲמוֹנִי
דִּרְכִּיךָ מִשְׁפָּט וְאֲמוֹנָה וְעֲנוּי מַעֲוִי.

5 הִפְרָנוּ בְּרִיתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁמְרָנוּ
וַיִּקָּר כְּבוֹדֵנוּ בְּלֹא יוֹעִיל הִמְרָנוּ
זָלְזַל יִקְרָנוּ וְטוֹב לָרַע אֲמָרָנוּ
חִפְצֵי רְצוֹנְךָ בְּטָלָנוּ וְרְצוֹנֵנוּ גָּמְרָנוּ.

שינויי נוסח: 1. וגם נכלמתי: לן. 2. כי למטה חשכתה: ו. 4. עינוי: א, ב, ו. דרכך: לן. 5. ולא: ה. 6. יקר: הא. כבודך: א, ב. כלא: קר. 8. חפץ: א, ב, לן. חפץ כבודך: הא, ו.

פירושים והערות: 1. אלהי בושתי ונכלמתי להרים פני – עזרא ט, ו. 2. חשכת למטה מעונוי – ע"פ עזרא ט, יד ושם רש"י. 3. גמר חסיד וגם פסו אמוני – ע"פ תהלים יב, ב. 4. דרכיך משפט ואמונה – ע"פ דברים לב, ד. 6. בלא יועיל – המרנו כבודך בדברים שאין בהם תועלת. 7. וטוב לרע – ע"פ ישעיה יח, כ. 9. כשרון – מעשים ישרים. 10. יושר נתיב

טוב מעש חסרנו ודלנו כשרון
 10 ישר נתיב עקלנו ומאסנו פשרון
 כלו אנשים ובטלו נוחי עשרון
 לסלח ולכפר מרד לחבצלת השרון.
 מרחוק נשאה דעה ויזמה נכספה
 נאור במה לקדם מחשבת יספה
 15 שיח אין בפיה ותשלו פרים שפה
 עצרה לכן קראה ועם אספה.
 פניך אל תסתיר אליך בשוענו
 צדק דיננו ובמשפט אל-תרשיענו
 קראנוך באמת מהרה חושה להושיענו
 20 רגז הניח נקרא ועננו ישענו.
 שבוטיך לבוטיך למו למסרת עצרה
 תמיד חין ותפלה להקדים לצרה
 אוי צרכימו מרבים ודעתם קצרה
 להפק זממם ידך לא קצרה.

חפץ רצונך: קר. 9. מעס (מים שוואית): קר. 10. מאסנו: הא, קר. 12. לכפר: ב, ו. מרד חס': א, הא. 13. נא במקום מרחוק: א, ו, הא. דעה חס': א, ו, הא, קר. יזמה: לן, ה. 14. נקדם: ו. 15. שיחה: לן. שיח בקרבו: ה. אין חס': לן. אין בקרבנו: א, ב, הא, ו, קר. 16. בכך: הא. 17. אל תסתיר: א, ה, קר. אל תסתיר ממני: ב, לן. אליך חס': ב. 20. עננו: ה, לן. ושענו: ב, ה, הא, ו. 21. מסורות למו: הא. ועצרה: ה. 23. מרובים חס': לן. 24. להפיק

— נתיבי יושר ומאסנו פשרון — פשרון של דבר, רש"י לקהלת ח, א. 11. נוחי עשרון — כינוי לקרבנות עפ"י שמות כט, מ. 12. לחבצלת השרון — כינוי לישראל ע"פ שה"ש ב, א. 13. נשאה דעה — ע"פ איוב לו, ב: אשא דעי למרחוק. ויזמה נכספה — כינוי לאומה הישראלית שהיתה נכספה ואהבה לה'. 14. לקדם — במה נקדם את פני ה'. 15. ותשלו פרים שפה — ע"פ הושע יד, ג. 16. עצרה לכן קראה ועם אספה — ע"פ יואל ב, טו. 17. פניך אל תסתיר — ע"פ תהלים כז, ט; קד, ג ועוד. 18. אל תרשיעני — איוב י, ב. 19. מהרה חושה — שמ"א כ, כח. 20. ועננו ישענו — וענינו אלהי ישענו ע"פ תהלים סה, ו. 21. שבוטיך — מוכים בשבט לבוטיך — מעונים וסובלים. 22. תמיד חין ותפילה להקדים לצרה — ע"פ סנהדרין מד, ב: לעולם יקדים אדם תפילה לצרה. 23. אוי — חמדה, רצון. 24. ידך לא קצרה — ע"פ ישעיה

- 25 יִשְׂרָאֵל זָנַח טוֹב וּמֵאוֹיֵב מוֹרְדָּף
הוֹדֵשׁ כְּבִמְתֵּבֶן וּכְמוֹץ הָרִים רָדָף
בְּבַחֲרוֹ בְּטוֹב וּצְדָקָה וְחֶסֶד רָדָף
רָם הֵצִל עֲשׂוֹק וּבִקֵּשׁ נִרְדָּף.
- שׁוּפְטָנוּ מְחֻקְקָנוּ אוֹבְדוֹת צֶאֱן תִּדְרֹשׁ
30 מוֹנִיָּהֶם הַדְּמוּם וַיִּשְׁקוּם מִי רוֹשׁ
עַל גִּבָּם הָאֲרִיכוֹ מַעֲנִית לַחֲרוֹשׁ
יְחֻדִּיף הַפֶּשַׁחוֹ וְצוֹרֵר רַעֲנָן כְּבָרוֹשׁ
- חִפְצָנוּ בְּכָל־לֵב אֵלֶיךָ לְשׁוֹבָה
זְרוֹיִיךָ קִבֵּץ שְׁבִיוֹנִם הַשִּׁיבָה
35 קָלַע וְהַעֲבֵר זְדוֹן וְרַפָּא מְשׁוֹבָה
הַשִּׁיבָנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנִשְׁוֹבָה.

א. 25. מאויב: הא. 26. כמתבן: א. נידף: הא. 27. בטוב בצדקה: א, קר. ובצדקה: ב, ד, ו. וחסד חס': ב, ו. 29. צאן אובדות: ה, לן. 31. חרשו האריכו: ו. 32. הפשיחו: ב, ו. הפשיחו: א, הא, קר. וצורד: לן. 34. זרויי מודד קבץ: ו. זרויך מוריד: ה, הא, לן, קר. זרויי מזריך קבץ וגם שביונם השיבה: א, ב. שבותם השיבה: הא. ושביונם: ה. 35. קלע זדונם והעבר: לן. ורפא (פעל ציווי) א, ה.

נט, א. 25. ישראל זנח טוב ומאויב מורדף — ע"פ הושע ח, ג. 26. הודש כמתבן — ע"פ ישעיה כה, י. וסדר המלים לצורד האקרוסטיכון. וכמוץ הרים רדף — ישעיה יז, יג. 27. וצדקה וחסד רדף — ע"פ משלי כא, כא. 29. שופטנו מחוקקנו — ע"פ ישעיה לג, כב. אובדות צאן — ירמיה ז, ו. 30. מוניהם הדימום וישקום מי רוש — ע"פ ירמיה ח, יד. מונים — מציקים, נוגשים. 31. על גבם האריכו מענית — ע"פ תהלים קכט, ג. 32. יחודיך — כינוי לישראל. הופשחו — הובקעו. רענן כברוש — ע"פ הושע יד, ט. 34. זרויך — כינוי לישראל. שביונם — שבותם, חזרה על המצב הקודם. 35. רפא משובה — ע"פ ירמיה ג, כב. 36. השיבנו ה' וגו' — איכה ה, כא.

יט. אליך לב ונפש

סליחה ליום ב' של עשיית בצורה שנייה.

המשקל: ארבע מלים בכל טור.

החתימה: החל במחרוזת השניה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1154 עמ' 49, מנוסח "לב ונפש" (א-); אוקספורד 1155 סי' נ, כנ"ל (אב); ברלין 5 סי' ח. כנ"ל (ב-); ברלין 9 עמ' 21 ב' (בא); האמבורג 133 עמ' 43, מנוסח "לב ונפש" (ה-); האמבורג 134 עמ' 19 כנ"ל (הא); האמבורג 135 עמ' 11 כנ"ל (הב); האמבורג 138 עמ' 38 כנ"ל (הג); האמבורג 139 עמ' 19 כנ"ל (הד); וטיקאן 315 עמ' 9 (ו-); לייפציג ב"ח 2, עמ' צד (לפ); מחזור נירנברג עמ' 235 (נ-); ניו-יורק ביהמ"ל זולצברגר 443 עמ' 19 (נז).
פורסם: אס"ב 269; גולדשמידט סליחות מ"ל קעא. כל-בו ח"א 297 (מנוסח "לב ונפש") מטיב שפה 60; סליחות בער 68.
נזכר: ד.א. 5066; ל. ע"ע 17 צ. ל"ג 245.

יט. סליחה

[אליך] לב ונפש נשפך בפנים

כלנו אל אל בשמים:

אתיו זקנים עם עולליכם

הזכו והסירו רע מעלליכם:

5 לפניו נרבה תחינה ובקשה

על זאת מאלהינו נבקשה:

ירגז הטוב על המנוול

דרכו יעזב פושע ועול:

שינויי נוסח: 1. אליך חס' ברוב כת"י ונמצא רק גיטינגן: והאמבורג 135. 4. הזכו חס': א, אב, ב, בא, ה, הא, בג, הד, ו. והזכו: נ. טהרו הזכו: נז. 6. לפניך: לפ. 6. מאלהים: א, אב, הד. 7. וירגז: ה. מנוול: בא, ה, הא, הב, הג, לפ. 8. יעזב רשע פושע: א, אב, הא, הג

פירושים והערות: 1. לב ונפש נשפך כמים – איכה ב, יט. 2. אל אלא בשמים – שם ג, מא. 3. אתיו – בואו (ישעיה כא, יב). 4. הזכו והסירו רוע מעלליכם – ישעיה א, טז. 6. על זאת מאלהינו נבקשה – עזרא ח, כד. 7. יורגז הטוב על המנוול – כמאמר חז"ל (ברכות דף ה' א') לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע; ויצר הרע נקרא מנוול בתלמוד (סוכה דף נב ב') אם פגע בד' מנוול זה וכו'. 8. דרכו יעזב פושע ועול – ישעיה נה, ז. 9. הכינו לב

הָכִינוּ לֵב וְהִיטִיבוּ מַחְשָׁבָה

10 כִּי גָדוֹל כַּח הַתְּשׁוּבָה:

בְּקָהֶל עַם מְלִין נִכְבִּיר:

וְלֹא יִמָּאס אֶל כְּבִיר:

רוּצָה תְּשׁוּבַת בּוֹגֵד וְנִשְׁחַת

לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ מִנִּי שַׁחַת:

15 שְׁמַע תַּחֲנוּן וְהַעֲתֵר לְמִבְקָשֶׁיךָ

בְּנִשְׁאֲנוּ יְדִינוּ אֶל־דְּבִיר קִדְשְׁךָ:

יְהִיו־נָא אֲמָרִי פִינוּ לְרָצוֹן

וְכִפֵּר עַל־חַטָּאתֵינוּ אָנֹס וְרָצוֹן:

חֲשֹׁב זְכוֹר קְרִית נְעִימֶיךָ

20 וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּיךָ:

וַעֲשֵׂה חֶפֶץ־עֲבָדֶיךָ וַיִּשְׁעֲשְׁעוּן תַּנְחוּמֶיךָ

סְמוּכִים בְּחֶסֶדְךָ וּבְטוּחִים עַל רַחֲמֶיךָ.

ו, לפ, נו. ופושע: ב, בא, הא, הד, ו. 10. תשובה: לפ. 11. בקהל רב: ב, בא, הב. נגביר: נ. אכביר: הב. נסביר: לפ. 13. ורוצה: ה. 15. העתר: ב. 16. בנושאי ידי: נו. 17. נא חסי: לפ. 18. על חסי: א. חטאינו: אב, ב, לפ. אנוס: ה. 19. חפץ במקום חשוב: לפ. חי במקום חשוב: נ. זכרון: נו. קריאת: נ, נו. 21. ועשה חסד: נו. 22. תמוכים סמוכים על רחמך: ב, ה, הב, ו. תמוכים בטוחים על רחמך: ב. תמוכים כחסדך סמוכים על רחמך: לפ. תמוכים בחסדך ובטוחים על רחמך: נו.

— דה"ב יב יד. 10. כי גדול כח התשובה — שמקרת גזר דין של אדם (ר"ה דף י"ז ב'). 11. בקהל עם — תהלים קז, לב. מלין נכביר — איוב לה, טז, פי' נרבה דברים. 12. ולא ימאס אל כביר — שם לו, ה. שאין הקב"ה מואס בתפילתם של רבים. 13. רוצה תשובת בוגד ונשחת — הענין לפי יחזקאל יח, כג וכדומה. בוגד ונשחת — כינויים לרשעים. 14. להשיב נפשו מני שחת — איוב לג, ל. מני שחת — מן הגיהנום שהוא מקום ההשחתה. 16. בנשאנו ידינו אל קדשך — תהלים כח, ב. 17. יהיו נא אמרי פינו לרצון — תהלים יט, טו. 18. וכפר על חטאתינו — תהלים עט, ט. אונס ורצון — בשוגג ובמזיד. 19. זכור קרית נעימך — ירושלם (וי"ג קריאת נעימך, ר"ל פניית האבות). 20. והנחם על הרעה לעמך — שמות לב, יב. אלה דברי משה אשר קרא לה' שישוב מחרון אפו והינחם על הרעה לעמו. 21. וישעשעון תנחומך — תהלים צד, יט. ופי' וישמח בתנחומך. 22. סמוכים ב — במקום נסמך על כדי להדגיש את הסמיכה שהיא חסד ה'.

כ. אליך פנינו בושנו להרים

סליחה לשחרית יהו"כ בת עשרים ושמונה טורים מחורזים בחריזה מברחת.
המשקל: ארבע מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק ואמץ.

המקורות. כתב-יד: אוקספורד 1020 עמ' 334 (א-); אוקספורד 1026 עמ' 334 (א-); אוקספורד 1058 עמ' 74 (א-); אוקספורד 1154 עמ' 50 (א-); האמבורג 135 עמ' 115 (ה-); וינה 97 עמ' 65 (ו-); לונדון 627 עמ' 42 (ל-); לייפציג ב"ח 2 עמ' קג (לפ) מחזור נירנברג עמ' 395 (נ-).

פורסם: גולדשמידט מחזור יוה"כ 248; מטיב שפה 618; סליחות פאזנא ב' 83; ערוגת הבושם ג' עמ' 568-569 (פירוש בלבד).
נזכר: ד.א. 5086; לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

כ. סליחה

אֵלֶיךָ פָּנֵינוּ בְּשָׁנוּ לְהָרִים
בְּעֶבֶר כִּי־עָמַךְ הָיִינוּ מִמָּרִים
גְּלוּלֵינוּ עַל לִבְנוּ סְדוּרִים
דְּפִינוּ אֶבֶק דְּבֶק בְּחֻדְרִים
5 הֵלֵב עָקֵב וּבִשְׁפָתִים מִתְבָּרִים
וּבִפֶּה פְתוּיִים וְהַטּוּחֹת סוּרִים
זִמְמֵנוּ הָיִיתָ כְּאֲנָשִׁים בּוֹעֲרִים
חֲרָשֵׁי מִשְׁחִית וּמַדְעֵת נִבְעָרִים
טְנֹפֶת יְחוּמְנוּ סָרַח מִעֲקָרִים

שינויי נוסח: 2. כי חס': א. 4. בהידורים: לפ. 5. ושפתיים: א. 6. ובטוחות: אג, אד, ה, ל, לפ. 7. להיות: לפ. מבערים: אד. 8. משחית רע: לפ. ומדעת: אב, ון, לפ. 13. מאננו: אב, ה.

פירושים והערות: 1. אליך פנינו בושנו להרים — ע"פ עזרא ט, ו. 2. עמך היינו ממרים — ע"פ דברים ט, ז ועוד. 3. גלוּלֵינוּ על לבנו — ע"פ יחזקאל יד, ג. ב"ערוגת הבושם" פי תועבותינו. 4. אבק דבק בחדרים — נאבק ונדבק בחדרי הלב. 5. הלב עקוב — ירמיה יז, ט. וב"ערוגת הבושם" ע"פ בראשית כז, לז, ויעקביני כלומר הלב מחשב מחשבות אוון. כך גם בפירוש מחזור נירנברג. מתבררים — מלשון ברורים ונקיים (ע"פ "ערוגת הבושם"). 6. ובפה פתויים — ע"פ תהלים עח, לו. והטוחות — עמקי הלב, תהלים נא, ח ועוד. סורים — לשון סורר ומורה, דברים כא, יח. 7. כאנשים בוערים — יחזקאל כא, לו. 8. חרשי משחית — שם, שם. ומדעת נבערים — ע"פ ירמיה י, יד; נא, יז. 9. טנופת יחומנו — ע"פ תהלים נא,

- 10 יִצָּר לִבֵּנוּ רַע מִנְעוּרִים
כְּבֹדָה אֶזְנֵנוּ מִשְׁמַע מוֹסְרִים
לִבֵּנוּ שְׁמִיר חֶזֶק מְצוּרִים
מֵאֲנוּ לְהִשְׁכִּיל וּלְהִקְשִׁיב מִיִּשְׁרִים
נִצָּחַת מְשׁוּבְתָנוּ וּבְרִשְׁעֵנוּ קְבוּרִים
15 סֶרְנוּ מִמְּצוֹת וּבְחֶרְנוּ פְּעוּרִים
עֲזָבְנוּ מְקוֹר חֲצָבְנוּ נִשְׁבָּרִים
פֶּסוּ אֲמוּנִים וְגָמְרוּ סִנְגוּרִים
צִדִּיקִים נֶאֱסָפוּ פְּרָצוֹת גּוֹדְרִים
קְדוֹשׁ מִדֶּתֶךָ אֵינָה כְּבָשָׁרִים
20 רַךְ לְרָצוֹת וּמִתְרַצָּה בְּדָבָרִים
שׁוֹעֲתָנוּ חָשַׁב כְּשִׁלּוֹם פָּרִים
תֹּאמַר סֶלְחָתִי וְהִמְצִיאֵנוּ כְּפוּרִים
אֲנֵא לְנוֹךְ יֶאֱסָפוּ הַמִּפְזָרִים
בְּרַחֲמֶיךָ שׁוֹבְבִים מִכָּל עֲבָרִים

ו, ל, לפ, להשכיל ולדעת: א. ולהשכיל מישרים: אג, אד, ה, ל. השכיל ולהקשיב למונים: ון. 14.
משובותינו: אד, לפ, נ. 15. ממצוותיך: לפ. ובחרנו נעורים: אד. 16. מקור טוב: לפ. 17. וגברו
סניגורים: אד, ה, ל. 18. נאספים: ה, ל. 20. ומתפתה: אד, ה, ל, נ. ומפתה: ון. 21. שועינו: ה, ון,
ל. שלום: ה, ל. כשלום: לפ. 22. המציאנו: אד. תמציאנו: ה, ל. מצאתי: ון. 23. אנא
למענך: אד, ה, ל. 24. ברחמים ישובבם: אג. ברחמים שובבים: ה, ון, ל. כרחמך: לפ.

ז ובחטא יחמתני אמי. 10. יצר לבנו רע מנעורים — בראשית ח, כא. 11. כבדה אזננו משמוע —
ע"פ ישעיה נט, א. 12. לבנו שמיר — ע"פ זכריה ז, יב ולבם שמו שמיר משמוע. מצורים — ע"פ
שמות יז, ופי' "ערוגת הבושם": כמו הנני עמוד לפניך שם על הצור. 13. מאנו להקשיב ע"פ
זכריה ז, יא. 14. נצחת משובתנו — ירמיה ח, ה. וב"ערוגת הבושם": משובתנו נוצחת שאנו
רואים הראשונים שהחטאו ולקו בכל זאת לא שבנו אלא ברשעינו קבורים. 15. סרנו ממצוות —
ע"פ דבה"י ב' ח, ה. כיעורים — מעשים מכוערים. 16. עזבנו מקור וחצבנו נשברים — ע"פ
ירמיה ב, יג. ומקור — כינוי להקב"ה שהוא מקור מים חיים. וב"ערוגת הבושם": בורות
נשברים חצבנו ומקור מים חיים עזבנו את הקב"ה והלכנו אחרי עבודה זרה. 17. פסו אמונים —
תהלים יב, ב. 18. פרצות גודרים — ע"פ יחזקאל כב, ל. ואבקש מהם איש גודר גדר ועומד בפרץ.
19. מדתך אינה כבשרים — שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם (ברכות דף י, א ועוד). 21.
כשילום פרים — ע"פ הושע יד, ג. 22. והמציאו כפורים — ע"פ איוב לב, כד, מצאתי כפר. 23.
לנוך — ע"פ שמות טו, יג. אל נווה קדשיך. המפוזרים — בגלות. 24. מכל עברים — מכל

25 יֹאמֶר הַיּוֹם בְּפָקֶדֶךָ אֲסוּרִים
חֲזָקוּ וַיֵּאמֶץ לְבַבְכֶּם הַמְּסַבְּרִים
לְצוּפָה עֲתִידוֹת וְרוּאָה כָּל נִסְתָּרִים:
לְמוֹל עֲתִידָתְנוּ הַקָּשָׁב לְמִישָׁרִים.

25. בפקדך: אד, ה, ל. בפתחך: ון. 26. ואמץ: אג. 27. ויודע במקום ורואה: לפ. 28. טור זה חסי:
אב, אג, אד, ה, ון, ל, נ.

הרוחות, ע"פ שמות לב, טו. 26. חזקו ויאמץ לבבכם המסבירים... — תהלים לא, כה. 27. לצופה
עתידות וגו' — כינוי להקב"ה.

כא. אמדד דלתות תשובתך

"חטאנו" משורשר בן שמונה מחרוזות מחרוזות בחריזה סטרופית משתנית: אאא; בבב וכו'. הטור האחרון שבכל מחרוזת הוא קטע של פסוק והמלה האחרונה שבו היא מלת שירשור הפותחת את הטור הראשון של המחרוזת הבאה ומכוונת להיקלט באלפבית. המשקל: שלוש מלים בכל טור להוציא את הטור הרביעי של כל מחרוזת, שהוא כאמור קטע של פסוק בן שתי מלים לרוב. אקרוסטיכון: אלף בית מרובע (עד לאות וו). החתימה: משם המשורר נשתמר רק: ...עיה חזק. המקורות. כתבי-יד: וטיקאן 315 סי' יז; מחזור טורין 40 (84) נשרף. נזכר: ד.א. 5696 מנוסח אמזז דלתות עפ"י צ. ל"ג 246 ור' הערתו מספר 1, שם.

כא. סליחה

אֲמַדְד דְּלִתּוֹת תְּשׁוּבָתְךָ
אֲמַאוּיִן פִּלְס נְתִיבוֹתְךָ
אֲכַף מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ
אָבּוֹא בֵּיתְךָ [חטאנו]

5 בֵּיתְךָ בְּהִתְמַד רְגִלִּים
בְּשִׁלוֹשׁ פְּעָמֵי רְגִלִּים
בְּנִים לְחִבְלֶךָ מְסֻגָּלִים
בְּרֹאשׁ גּוֹלִים

פירושים והערות: 1. אמדד – כך בכתב היד וצונץ בתולדות 246 קרא אמזז ובהערה מס' 1 הוא משווה את המלה למזמז התלמודית. וכן ממזים דמעה, שם, שם. וכידוע מחזור טורינו נשרף בשנת 1904. העתק אחד של התחלות הפיוטים וסיומם נמצא בביהמ"ל ניו-יורק. 2. אמאוין – מלה לא ברורה. פלס נתיבותיך – עפ"י תהלים עח, נ. 3. אכף – עפ"י מיכה ו, ו ולשון היכנע. מכון שבתך – מכון לשבתך עפ"י מלכים א', ח, יג. 4. אבוא ביתך – תהלים ה, ח; טו, יג. 5. בהתמד – ביטוי פיוטי, מתוך התמדה. 6. פעמי רגלי – צעדי העליה לחוג בחגים בירושלים והביטוי עפ"י לשון התפילה: והשב ישראל לנויהם, ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך בשלוש פעמי רגלינו. 7. לחבלך מסוגלים – לחבלך זקוקים ונמשכים עפ"י מכילתא פרשת יתרו: כשם שהאישה מסוגלת אחר בעלה והבן מאחר אביו... אף אתם מסוגלין לי. 8. בראש גלים – עמוס ו, ז. 10. דורכי – מטאמי. ר' הערוך. ערך דר"ך דורכי

גוֹלִים הָנֶם בְּרוּכִי
 10 גְבוּרֵי חַתִּים דּוֹרְכִי
 גֶּבֶר עַל פּוֹרְכִי
 גִּדְרֵי דְרָכִי [חטאנו]

דְּרָכִי סוֹרֵר מְלִלָּה
 דְּכַאֲנִי סָחוּב וְהִשְׁלָה
 15 דְּוִי לְבָז וְלַחֲלָה
 דּוֹר הוֹלָה

הוֹלָה שְׁחוּחַ וְכַפּוֹף
 הַסְּבוּב חָרִי וְאָפוֹף
 הַתְּמִים עֲמוּדֵי לְרַפּוֹף
 20 הַלּוֹךְ וְטַפּוֹף

וְטַפּוֹף לְבָרֶךְ לְבָזָה
 וּמֵאֲנוּ שְׁמוּעַ לַחוּזָה
 וְעֲזָבוּ מִמַּעַיִם גּוֹזָה
 וַיֹּאמְרוּ זֶה [חטאנו]

— — — — —

25 עָנִי וְרִזּוֹן וְכַחֲשֵׁה
 יִבִּיט מִפֶּלֶט לְהַחֲשֵׁה
 הִקְשֵׁב תַּחַת לְחִישֵׁה
 לְעֲזָרְתָּנוּ חוֹשֵׁה

ענבים מפני שהן מטמאים את הגת מיד כשיתחילו לדרוך. 11. פורכי — מעבידיי בפרך. 12. גדר
 דרכי — איכה ג, ט. 13. דרכי סורר — איכה ג, יא. 14. סחוב והשלך — ירמיה כב, יט. 16. דור
 הולך — קהלת א, ד. 17. הולך שחוח — עפ"י ישעיה ס, יד. 18. הסבוב — כך בכת"י ולא
 מצאתי פירוש. חרי ואפוף — בחרי אף. 19. עמודי לרפוף — עפ"י איוב כו, יא. 20. הלוך וטפוף
 — ישעיה ג, טז. 21. לבזה — לבזה נפש עפ"י ישעיה מט, ז. 22. ומאנו לשמוע — עפ"י ירמיה
 יא, י. 23. ממעים גזה — עפ"י תהלים עא, ו. 24. ויאמרו זה — שמואל א' ל, כ. 26.
 מפלט להחישא — עפ"י תהלים נה, ח-ט. 28. לעזרתנו חושה — עפ"י תהלים כב, כ.

פיוטי אליה בר שמעיה

חוֹשָׁה רַעֲיָתָךְ לַחֲטָאָה

30 זָרָה שָׂרֵץ וּלְטָאָה

קִבֵּל שִׁיחַ מִבְּטָאָה

נוֹשָׂא עוֹן וּפֶשַׁע וְחֲטָאָה [חטאנו]

30. שרץ ולטאה — משמנות בעלי החיים המטמאים במותם אדם וכלים, לפי התורה. 32. נושא עוון ופשע וחטאה — שמות לד, ז.

כב. אנא חטא העם הזה

סליחה סטרופית לשחרית יוה"כ בעלת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: שש מלים בכל טור. ו"ערוגת הבושם": בכל חרוזה ו' תיבות כנגד ויו אשם גזילות, אשם מעילות, אשם שפחה, אשם נזיר, אשם מצורע, אשם תלוי. אקרוסטיכון: אלף בית.

החתימה: אליה בר שמעיה יחיה.

המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1020 עמ' 334 ב' (-א); אוקספורד 1024 עמ' 140 (-אב); ברלין 9 סי' מא (-ב); האמבורג 133 סי' קכב (-ה); האמבורג 135 סי' קיב (-הא); לונדון 667 סי' לד עמ' 228 (-ל); לונדון מונטיפיורי 242 סי' יד (-למ); מינכן 21 עמ' 208 (-מ); מחזור נירנברג עמ' 396 (-נ); פאריס 653 עמ' 198 (-פ); קמבריג' ד"ד 2.30 סי' סו (-ק).

פורסם: אס"ב 321; גולדשמידט מחזור יוה"כ 250; כל"בו ח"ב 173; מטיב שפה 96; סליחות 1548 עמ' 114; סליחה 1712 עמ' 51; סליחות פאזנא עמ' 48; ערוגת הבושם ג' עמ' 549-550 (פירוש בלבד).

נזכר: ד.א. 6317; לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

כב. סליחה

אֲנֵא חָטָא הָעָם הַזֶּה חָטָאָה גְּדוֹלָה
בֵּינֶךָ וּבֵינָם חוּבוֹת גָּרְמוּ לְהַבְדִּילָהּ
גָּמַר מִשְׁבִּית חֲמָה וְרַע הַגְזָרָה לְהַחֲדִילָהּ
דִּלְנוּ כְּעוֹמֵד בֵּין הַחַיִּים [וּבֵין הַמֵּתִים] וּכְדֹלָה דָּלָה:

5 הָעֲמֻדָּתִי מִפְּגִיעַ לְרָצוֹת וּלְכַפֵּר פְּנִיךָ יְיָ
וְרַף לְבָבִי וַיֵּרֶאֱתִי מִן הָעֲבָרוֹת שְׁבִידִי
זְכוֹת חֲסִדִּי וַיִּמְרַע לֹא סִרְתִּי מַעֲוִדִי
חֵן אֵיךְ אֶמְצָא וְחוֹתֵם יָדִי מַעֲדִי;

שינויי נוסח: 2. גרמו חובות: א, הא, נ, פ. ופשעים הוס': נ חובות ועונות: ב, ה, הא, ל, ק. 3. גבר משיב חימה גזרה להחדילה: פ, ק. גבר משיב חימה אין הגזרה להחדילה: ה, הא, ל. ורוע: חס' אב, ב. גזירה: ב. 4. כעמד: אב, ה, ל. בעמודי: פ, ק. בין החוחים: ה. בין המתים ובין החיים: א, פ. ובין המתים חס': ב, הא, ל, נ. 5. ולכפר חס': א. לרצות

פירושים והערות: 1. אנא חטא העם הזה – שמות לב, לא. חטאה גדולה – שמות שם, שם. 2. חובות – חטאים. 3. גמר משבית חימה – אין עוד צדיק יודע לרצותך ולהשבית את כעסך (גמר דוגמת תהלים יב, ב). 4. דלנו – העלנו, הצילנו עפ"י תהלים ל, ב. כעומד –

טַרְדְּתִי חֲרָדְתִי בְּשׁוּמִי זֹאת עַל־לְבִי

10 יַעֲנֶה נָגֵד פָּנֵי רִשְׁעִי וְעוֹן חֲבִי

כְּעֵדִים צְדָקוֹתִי וְכִטְמָא נֶחֱשָׁב סָבִי וְרָבִי

לְמַעַנְךָ תּוֹלַע לִבִּי וְהִצָּהַר אָדָם חוֹבִי:

מֶה יַעֲנֶה מִלֶּאֶךָ צָחוֹן נִתְעַב וְאֲלוֹחַ

נֶאֱוֶץ נֶאֱצָה אֲוִלְתּוֹ קְשׁוּרָה עַל לֹחַ

15 סָרְסוּר בְּעֵד רַבִּים אֵיךְ יְהִי שְׁלוֹחַ

עֲצָתוֹ רְפוּסָה מִקּוּרוֹ יִבֵּשׁ נִשְׁחָת וְדָלוּחַ:

פּוֹעֵל כְּמִדְתְּךָ עֲשֵׂה חֶסֶד עִם בֶּשֶׁר

צָלַל זָדוֹן וְהִעֲבִיר וְכָבַשׁ פְּרִיעֵת מוֹסֵר

קָרַבֵּן תִּפְלְתִי יִכּוֹן כְּשָׁלִם וְלֹא כְּמַחֲסֹר

20 רִצּוֹי לְרִצּוֹן מִקָּבֶל כְּטָנָא בְּכוּרֵי גִנוּסֵר:

חסי': הא. 6. לבי: אב, ל. יראתי: ל. מן העברות חסי': הא. מן העברה: א, ה, נ. בין העברה ממה שבידי: פ. 7. לא חסרתי: ל. 8. איככה: אב, הא, ל, ק. 9. וחרדתי: א, מ, נ. ברדתי חסי': פ. לבבי: א, מ, נ. 11. כעדים: חסי' פ. רובי ושבי: אב, ב, הא, ל, פ. 12. והצחר: ל. 13. נתעב צחון: א, מ, נ. נבעת צחון: ה. ונאלח: ל. 14. נאוצה: א, נ. נאצה חסי': אב, ל, פ, ק. ואולתו: ה. כשורה כתובה על לוח: ב. 15. יהיה: א, ה, ל, נ, פ. אהיה: אב, ב, הא, ק. 16. עצתי: ב. עינתו רפוסה מקורו משחת דלוח: אב, ל, פ. רפתה: ק. רפסה: ב, ה. מקורי: ב. יבש חסי': הא, ק. ונשחת: מ. משחת דלוח: ב, הא. 17. פעול: ב, נ. פועל: ה. עושה צדקה: א, מ, נ. עשה צדקה: ה. צדקה עושה: אב, הא, ל. צדקה עשה: ב, פ, ק. 18. והעבר זדון: אב, ב, ה, הא, ל, פ, ק. כבוש: ה. וכבוש חסי': מ. 19. תכון: א, אב, ב, ה, הא, ל,

אהרון עפ"י במדבר יז יג. וכדלה דלה — זה משה שהתפלל עלינו במעשה הגל עפ"י שמות ב, יט. 5. העמדתי — אני הש"ץ. 6. ורך לבבי — בהתפללי מפני עבירות שבידי. 8. וחותם ידי מעידי — חותם יד של החוטא מעיד עליו, כדרשת חז"ל ספרי דברים ש"ז. תענית דף יא א'. ועיין בפיוט "ונתנה תוקף". ו. שנאמר וביד כל אדם יחתום (איוב לז ז). 10. ועון חבי — עפ"י איוב לא, לג ור"ל החטאים שבסתר; און שבלבי (ערוגת הבושם). 11. כעידים צדקותי וכטמא — עפ"י ישעיה כד, ה. וערוגת הבושם: כמו בגד עידיים שהוסר והושלך שאינו שווה לכלום שהוא בלוי כך צדקותיי. סבי ורבי — זקני וצעירי ור"ל אני בזקנותי ובצעירותי כל שכן שנאמר במלאכיו ישים תהלה (איוב ד, יח). 12. תולע לבן — העוונות האדומים כתולע, עכפ"י ישעיה א, יח. והצהר — הלבן. וי"מ בהיר כצהרים. 13. מה יענה מלאך צחון — איך יעז שליח מלא צחנה להתפלל. נתאב ואלוח — נמאס וסרוח ממעשים רעים, עפ"י איוב טו, טז. 14. נאוי ונאצה — ללעוג לו עפ"י במדבר יד, יא וכדומה. אולתו קשורה על לוח — חטאו גלוי. עפ"י משלי כב, טו; משלי ג, ג. 15. סרסור בעד רבים — איך הוא יכול לשמש מתווך בין העם להקב"ה. 16. רפוסה — דרוסה, בזויה. ו"ערוגת הבושם": מעיין שלא נרפס

שׁוֹקֵדִיךְ וּמִבְקָשִׁיךְ בְּבִשְׁת פָּנִים אֶל תְּכַלִּימָם
תּוֹבְעֵי חֶפְצָם שְׁפָתָם תִּפְתָּח אֶל תְּאַלִּימָם
אֶל יְהוֹ מְכַשְׁלִים לְפָנֶיךָ כְּבוֹעֲרִים לְהַגְלִימָם
בְּרִי יִחְשַׁב דְּפִי יִרְחַק לְהַחֲלִימָם:

25 שְׁמַע־יָהּ יוֹדְעֶיךָ הַשְׁלִיכוּ אֶךְ בְּךָ יְהָבָם
יְחִי לְבָבָם לְעַד וַחֲבֹשׁ שֶׁכֶּר מְכַאֲוָם
הֵצֵת סִלּוֹן מִמַּאֲיָרָם וְכִלָּה קוֹץ מְכַאֲיָם
וַיִּדְעוּ הַכֹּל כִּי־אַתָּה אֵל חַי בְּקִרְבָּם:

נ, פ, ק. 20. רצוי: מ. רצון קרבן: ל. קבל: נ. יקובל: מ. לקבל כטנא: א. בטנאי: פ. 21. שוקדים: ל. ומבקשיך: חס': אב, ל, פ, ק. אל נא: ב. נא אל: אב, מ, ק. 22. תובעים מבקשים פניך: ל. תובעין חפצך: ה. תובעין מבקשיך: אב, ב, הא, פ, ק. ואל: אב, ב, פ, ק. ולא: ה, הא. חפצך: נ. שפתותם: ב. 23. מושלכים: א, מ. מלפניך: א. כבוערים: חס': ל. בבושת במקום כבוערים: הא. להכלימם במקום להגלימם: אב. 24. והחיים והחלימם: נ. ויורחק לחיים: פ. 25. שמעה: ה. שמע יח חס': ל. יח חס': אב, ב, הא, פ, ק. אך חס': נ. 26. חבוש: אב, ב, הא. 27. הסר סילון: אב, ל. קוץ כאבם: ב. 28. אתה חס': אב, ל, ק.

ברגלי אדם (עי' ב"ר עא, א; תנחומא וישלח אות ב', מ"ב אות א'. כלומר חוזקו וכוחו זה מקורו. דלוח — עכור, והתמונה לקוחה ממים דלוחים שהם עכורים ולא צלולים. עפ"י יחזקאל לב, ב. ו"ערוגת הבושם": נהרס. 17. עשה חסד — ירמיה לב, יח. 18. צלול — השלך במצולה עפ"י שמות טו, י. וכבוש — ברחמך את כעסך. פריעת מוסר — פריצת מוסר והתמונה כנראה לקוחה היא מהאישה הפרועה. ו"ערוגת הבושם" מתבסס על הפסוק ויקרא כו, יח. ויספתי ליסרה אתכם ופי' אל תפרע לנו. 19. תפלתי יכון — עפ"י תהלים קמא, ב. 20. ריצוי — התפלה המרצה. כטנא בכורי גנוסר: פירות מובחרים הבאים ממקום שפירותיו מתוקים. ועי' ירושלמי בכורים פ"א הי"ב, ס"ד ע"ב. 21. שוקדיך — שוקדי דלתותיך עפ"י משלי ח, לד. בבושת פנים — דבה"י ב' לב, כא. 22. שפתם תפתח — תהלים נא, יז. אל תאלימם — אל תשתק אותם. 23. כבוערים להגלימם: לעשות אותם כבער וכגולם. הניקוד לצורך החריזה. ו"ערוגת הבושם": כניעורים. 24. בר יחשב — ר"ל כל אחד יחשב בר לבב. ו"ערוגת הבושם": זכות יחשב לפניך מעשים נקיים. יהי לרצון שייחשב בר שלהם ודופי יהיה נרחק. להחיים — להחיות אותם. ולהחלימם — ולחזקם עפ"י איוב יט, ד. 25. השליכו... יהבם — משאם עפ"י תהלים נה, כג. 27. הצת — שרוף. סלון ממאירם... קוץ מכאיבם — עפ"י יחזקאל כח, כד. סילון וקוץ מכאיב שמות יצר הרע הם. 28. כי אתה אל חי בקרבם — עפ"י יהושע ג, י.

כג. אנא מהרה כלה קוצי כרמך

סליחה סטרופית בעלת שבע מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים
בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'.
המשקל: חמש מלים בכל טור.
אקרוסטיכון: אלף בית.
החתימה: אליה בר שמעיה חזק.
המקורות. כתבי-יד: וינה 97 עמ' 31 (ו-ו); לונדון 627 עמ' יא (ל-); פאריס 605
עמ' 153 (פ-פ); פאריס 609 עמ' 151 (פ-פ).
פורסם: תחנוני בני ישראל סי' 2.
נזכר: ד.א. 6337; לוח 14; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

כג. סליחה

אנא מהרה כלה קוצי כרמך
בוגדים סוררים שולחים זמורות לעמך
גפנך בוצרים מעוללים שארית עמך
דין דלים שפט עני ומך.

5 המפיד תצא היות כצדיק כרשע
וחלין הוא לך צדיקך להרשע
זד קרא לו מבטן פשע
חלליה אזניו הכבד ועיניו השע

טמאו שפתיים האבות והבנים כחשים
10 יקרים לנבל ונכבדים לזלזל מתלחשים
כאחד נער וזקן טף ונשים
לישף לעקץ כעקרבנים ותנינים ונחשים.

שינויי נוסח: 9. שפתי האבות: ל. 16. עונתה ביבוש ובפסוק: פ. 16. כינורה במקום

פירושים והערות: 2. שולחים זמורות – עפ"י יחזקאל ח, יז. 3. גפנך בוצרים וגו' – עפ"י
ירמיה, ו, ט. 4. דין דלים וגו' – עפ"י ישעיה י, ב. 7. זד – עושה מעשים בזדון וכל הטור עפ"י
ישעיה מח, ח. 8. אזניו הכבד וגו' – עפ"י ישעיה ו, י. 9. והבנים כחשים: – עפ"י ישעיה ל, ט.
11. נער וזקן טף ונשים – עפ"י יחזקאל ט, ו. 12. לישוך... ונחשים – עפ"י עמוס כג, לב. 13.
ומה תעשה לשמך הגדול – יהושע ז, ט. 14. ונרות המנורה – עפ"י דבה"י ב', ח, טו. 15.
ויהי לאבל כנורה – עפ"י איוב ל. ל. 16. עונתה ביבוש – דרך השפעתה של התורה

מֶה־תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא
נְבָלִים בְּכַבּוֹתָם הַמְזֹרוֹת וְנִירוֹת הַמְּנוֹרָה
15 סִגְפָּה הַתּוֹרָה וַיְהִי לְאַבֵּל כְּנוֹרָה
עוֹנֶתָה בִּיבֹשׁ וּבְפֶסֶק קְלוּחַ צְנוּרָה

פְּלִיאָה דַּעַת מִמְּנִי מְאֹד נִשְׁגָּבָה
צִיקַת דִּמְעָה מֵעֵינַי לֹא נִגְבָּה
קוֹצִים עֲשׂוֹת אֲשֶׁר נִפְשָׁם עֲגָבָה
20 רַבִּי הַתּוֹרָה סִיעָתָם לְאַרְץ נִרְגָּבָה

שִׁמּוֹ שָׁמַיִם וְעַל זֹאת חָרְבוּ שְׁעָרוֹ
תְּמִימִים לְמַפֵּץ בּוֹגְרִים כְּגוּרֵי אַרְיֹת נַעֲרוֹ
אֱלִיד בְּטָחוֹ בָּשׁוּ חֲפָרוֹ הִנָּדְפוּ נִנְעָרוֹ
יְהִירִים גָּבְהוּ גָּבְרוּ נִתְאַמְרוּ נִרְגָּשׁוּ נִסְתַּעֲרוּ.

25 בְּרִיבָם עֲמָדֵי נִשְׁמָה לֹא נִשְׁאַרָה בִּי
שָׁמְעִי הַמִּיתָם דְּמִיתִים לְלִסְטִים מְזִין וְעַרְבִי
חֲמֵס זַעֲקָתִי קָרָאתִי בְּבֵית תְּפִלָּה בְּקִרְבִּי
מִגּוֹי לֹא חָסִיד שְׁפָטִנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִיבִי.

צינורה: ל. 21–24 טורים אלה חסי: ון. 22. נערו נסתערו: פ. 28. מגוי לא חסיד חסי' פ.

תלויה בהפסקת עונתה או ביבוש. 17. פליאה דעת ממני וגו' — עפ"י תהלים קלט ו. 18. ציקת דמעה — זליגת הדמעות עפ"י ינאי. מעיני לא נגבה — עפ"י איכה א, ב. 19. נפשם עגבה — עפ"י ירמיה ז', יג. 21. שומו שמיים וגו' — עפ"י ירמיה ב, יב. 22. תמימים למפץ — כלי מלחמה לתמימים לנפץ בהם גויים ולהשחית ממלכות, עפ"י ירמיה נא, כ. כגורי אריות נערו — ירמיה נא, לח ושינוי סדר המלים לצורך החריזה. 23. בושו חפרו — עפ"י תהלים עא, כז. 25. בריבם עמדי — איוב לא, יג. 26. שמעי — בשומעי. לסטים מזוין — בבא קמא פ, ע"א. 27. חמס זעקתי — עפ"י חבקוק א, ב. 28. שפטני אלהים וגו' — תהלים מג, א.

כד. אנוש רמה אדון בשופטך

סליחה חופשית לערב רה"ש, ערב יוה"כ, שחרית ומוסף יוה"כ. רק שלושת הטורים האחרונים חורזים ביניהם. נראה כי סליחה זאת היא מיצירותיו הקדומות של משוררנו ועשויה על פי תבנית שירית קדומה.

המשקל: ארבע מלים בכל טור.

אקרוסטיכון: א"ת ב"ש.

החתימה: אליה בר שמעיה חזק.

המקורות. כתב-יד: אוקספורד 1025 עמ' רמח (א-); אוקספורד 1154 עמ' 80 (אא-); אוקספורד 1159 ס"י מז (אב-); ברן 11 ס"י כט (בן-); ברלין 9 ס"י מט (ב-); גיטינגן 5-7 ללא מספר (גט-); האמבורג 102 עמ' 131 (ה-); וינה 92 עמ' 136 (ו-); ירושלים 781 4° עמ' 105 (ים-); לונדון 627 עמ' 42 (ל-); פאריס 645 עמ' 277 (פ-); פאריס 652 עמ' 235 (פא-); מחזור נירנברג עמ' 254; 436 (נ-); קמברג' ד"ד 2.30 ס"י פא (ק-).

פורסם: אס"ב 214; גולדשמידט מחזור יוה"כ 212; מטיב שפה 28; סליחות 1548, 42; 116; סליחה 1712, 21, 52; סליחות בער עמ' 176; סדר נכון מסליחות ח"ב 5; ערוגת הבושם ג' עמ' 564-565 (פירוש בלבד); מבחר השירה מו. מחזור אמסטרדם 1989, 265 א (אמ-).

נזכר: ד.א. 498; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

כד. סליחה

אָנוֹשׁ רִמָּה אֲדוֹן בְּשׁוֹפֵטְךָ

תִּזְכֹּר בְּרוּגְז חֲנוּת רַחֵם

בְּעֶרְכְּךָ דִּין אֲשָׁמִים לִוְכַח

שׁוּגָה וּפְתִי זָכָה וְהַצֵּדִק

5 גְּמֹל חֶסֶד וְטוֹבָה לְחַיִּיבִים

רִיב אֶל תִּמְתַּח לְמִצּוֹי

דְּלִי מַעַשׂ וְרָקִי כְּשֶׁרוֹן

שינויי נוסח: 1. אלהינו ואלוהי אבותינו אנוש וכו': אמ. 8. קוראם: אא, ה, ים, פ, פא. 10. מעש

פירושים והערות: 1. אנוש רמה — איוב כה ו. 2. תזכור ברוגז חנות רחם — חבקוק ג, ב בצירוף תהלים עז, י. ו"ערוגת הבושם": חון עליהם בזכות אברהם, שכן רח"ם בגימ' אברהם. 3. בערךך דין — ע"פ איוב כג, ד אערכה לפניו משפט. אשמים לוכח — להוכיח. 4. שוגה ופתי — יחזקאל מה, כ. שוגג ומזיד עפ"י ערוגת הבושם. 5. גמול חסד וטובה לחייבים — לשון תלמודי, ידוע מברכת הגומל (ברכות דף נ"ד ב' כגירסת הרי"ף) ומירו' תענית א' א' דף ס"ד א'. 6. ריב אל תמתח למצוי — עד תכלית העומק. לשון המדרש בר"ר צב, ב. 7. דלי

קוראים אליך למו המצא
 הננו לפניך באשמה רבה
 10 צפצוף מען בשנו לפוצץ
 ואם מאלוה אנוש היצדק
 פני עושהו גבר היטהר
 זדון בקרבו און בקרבו
 עון מלא ופשע רב
 15 חשבון ודין למלך המלכים
 סופו לתן בבא חליפה
 טבע חותמו בכפו נחרת
 נגד פניו רשעו יענה
 יודה כפיס מעץ ויגיד
 20 מקיר אבן תקרא ותזעק
 כובש פניו נדון ונכלם
 לאין נחשב בעמדו לפניך
 אנא למעשה ידיך הרצה

במקום מען: ק. לצופף: ון, ל. 11. מאלוה: חסי' אב יצדק: ון. היצטדק: אב. 12. גבר יצדק: ון. 13.
 אין בקרבו: ון. 15. למלך מלכים: פ, פא. למלך מלכי המלכים: אא, ה, ון, ים. 16. ליתן שכרו: גט.
 חליפתי: אא. חליפתו: נ. חליפתה: ב. 17. חותם: פא. 19. ויענה מגיד: ה. 22. חשוב

מעש — אף שהם דלים מן המעשים. 9. באשמה רבה — דבה"י ב' כח, יג. 10. צפצוף מען —
 השמעת התפלה ע"פ ישעיה י, יד פוצה פה ומצפצף, ועי' ג"כ רש"י ר"ה דף י"ז א' ומצפצפים
 ועולין, פי' צועקים ובוכים. ומלת מען ע"פ משלי טז, א מענה לשון. ערוגת הבושם מפרש: שירה.
 11. ואם... היטהר — איוב ד, יז. 12. זדון בחובו — איוב לא, לג ופי' בקרבו. ורש"י: נחבא בתוכו.
 14. עון מלא — הוא מלא עון. 15. חשבון ודין למלך מלכים סופו ליתן — ע"פ אבות ג' א' לפני מי
 אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (והפייטן קיצר את הכינוי לטובת
 שיווי מספר המלים). 16. בבוא חליפה — איוב יד, יד; ר"ל בבוא קצו. 17. טבע חותם בכפו
 נחרת — עי' רש"י לאיוב לז, ז ביד כל אדם יחתום, ע"פ מה שדרשו חז"ל תענית דף
 י"א א' פי' החוטא חותם בידו על רשימת חטאיו, והיא עונה נגדו. נחרת ע"פ שמות
 לב, טז, ופי' נחתם. 19. יודה כפיס מעץ ויגיד מקיר אבן תקרא ותזעק — חבקוק ב,
 יא, ע"פ דרשת חז"ל (תענית דף י"א א', חגיגה ט"ז א') אבני ביתו של אדם וקורות
 ביתו (נ"א רהיטי ביתו) של אדם מעידין בו. 21. כובש פניו — בקרקע מפני בושה,

בְּשִׁבְרוֹן רֵאָה שְׁמַר מְדִחִי
25 עֲבָדִיךָ יִמָּצְאוּ הַיּוֹם חֲנִינָה
זַכֶּם קִרְבַּתְךָ חֲפֹץ כְּבָרָאשׁוּנָה
וְכַשְׁלֵג הַלְבֵּן חֲטָאֵי שׁוֹשְׁנָה.

במקום נחשב: נ. בעומדו למשפט: ל. 24. בשברון לב: גט, ראה חסי: גט. 25. ראה הוסי: גט. ועבדיך:
פ. 26. וזכם: פא. קרבתם: בן. בקרבתך: ק. 27. וכצמר במקום וכשלג: א, ל. וכשלג וכצמר: אא,
אב, ב, גט, ון, פ, פא, ק. חטאי חסי: אב, בן ה, חט: גט.

כלשון התלמוד (סנהדרין דף י"ט ב') כבשו פניהם בקרקע, ירו' סנהד' י' א' דף כ"ז ד' וכובש את
פניו. 23. למעשה ידיך — ע"פ ישעיה סד, ז. הרצה — התרצה. 24. בשברון ראה — בלב נשבר.
שמור מדחי — עפ"י תהלים נו, יד; קטז, ח. פי' מגיהנום. ערוגת הבושם: מלדחותם בדין. 25.
חנינה — רחמים (ירמיה טז, יג). 26. זכם קרבתך חפוצ — תחפוצ לזכותם בקרבתך, ע"פ ישעיה
נח, ב. 27. וכשלג הלבן חטאי שושנה — ישעיה א, יח, ושושנה כינוי לישראל ע"פ שה"ש ב, ב.
(ומה שהוסיפו בדפוסים: 28. מלטם מכל רעות בזאת השנה — אינו מן הפיוט אלא לקוח, כנראה,
מהסליחה "שלש עשרה מדות" לשם שיווי מספר השורות).

כה. אנחתי בלחץ האויב

סליחה סטרופית בת תשע מחרוזות: לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבב וכו'. המשקל: חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: ברלין 9 עמ' 45 (ב); האמבורג 133 עמ' 141 (ה); וטיקאן 315 ס"י יו (ו); קמברידג' ד"ד 2.30 ס"י סז (ק). פורסם: מבחר השירה מא. נזכר: ד.א. 6541; ל. ע"ע 18; צ. ל"ג 245.

כה. סליחה

אֲנַחֲתִי בְּלַחַץ הָאוֹיֵב וְאֵין-לֵאֵל יָדִי
בוֹזָה וְלוֹעֵג וְהוֹפֵךְ לְזִלְזָל כְּבוֹדִי
גִּאֲוֹתוֹ וּגְאוֹנוֹ וְעִבְרָתוֹ עָלַי לְהַשְׁמִידִי
דָּכְאֵנִי עֲצָמַי כְּרֶסֶם־נִי לְהַשְׁחִית הוֹדִי.

5 הוֹבִלְתִּי כְּכֶבֶשׂ אֶלּוֹף לְטֶבַח חֲרָבוֹת
וְלֹא יָדַעְתִּי כִּי-עָלַי חָשְׁבוּ מַחֲשָׁבוֹת
זָמְמוּ הַפִּיק וּכְגָבָהוּ הָרִים לְכַבּוֹת
חַיִּית עֲנִיִּיךְ דָּכָא אֶהְבֵּתְךָ לְכַבּוֹת.

טָרַף לְשָׁנָיו תִּתְּנָהוּ עַד מָה
10 יִקְרִי לְמִנְגֵּל וְעַד-מָה כְּבוֹדִי לְכָל־מָה
כְּבוֹד תֵּן לְשִׁמְךָ וְקוֹמָה פָּנִיו קִדְמָה
לְמָה יֹאמְרוּ אֵין-יִכְלֹת שְׁפָלִיךָ לְרוֹמְמָה.

שינויי נוסח: 1. אויב: ו. 3. גאונו: ב. 4. והשחית: ה, ו, ק. 5. הולכתי: ה. 7. זמם והפיק: ק. ובגובהו ירום: ה. 8. כיבה במקום דכא: ה. דכה: ק. אהבתו: ב. 9. תתנכר עד מה: ה. 10. יקרים מנכל: ו. יקרים מנבל: ק. ק. למנכל: ה. ועל מה: ה. 11. לשמך תו:

פירושים והערות: 1. בלחץ האויב — בשל לחץ האויב. ואין לאל ידי — עפ"י נחמיה ה, ה. 2. בוז — התיחס בבוז אלי. לזלזל כבודי — לזלזל בכבודי. 4. להשחית הודי — עפ"י דניאל י, ח. 7. זממו הפיק — עפ"י תהלים קמ, ט. 8. חית ענייך — תהלים עד, יט. 9. טרף לשניו תתנו — עפ"י תהלים קכד, ו. 11. כבוד תן לשמך — עפ"י תהלים קטו, א. 12. שפליך —

מָטָה יָד וְאַזְלָה מִנְקָרָאִים בְּשִׁמְךָ
נָדִיב וְשׁוֹעַ נְעֻזָּב וְהִדִּל וְהִפָּךְ
15 סוֹבָא וְזוּלָל שׁוֹלַח זְמוּרוֹת לְעַמְּךָ
עוֹלָל יְעוּלָל כְּגִפֶּן שְׁאֲרִית עַמְּךָ.

פּוֹשֵׁעַ הַכְּתִיר הַרְדִּיף הַדִּיק וְרָפָס
צָדִיק מָט וּמִקּוֹר נִשְׁחַת וְנִרְפָּס
קִנְיָן וְחֹסֶן גָּמָר וּרְכוּשׁ אָפָס
20 רְבוֹת רֵהַב רָעִים וְהִתְרַת פָּס.

שְׁלוּמֵי אֲמוּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִטָּט וְחִפְזָה
תּוֹרֶךְ לְמֵאכָל וְחִרְפָּה לְשָׁבִי וּלְבִזָּה
אוֹבֵד וְנִדָּח מִשְׁמָן בְּשָׂרוֹ רָזָה
לְשִׁמָּה וּלְרֵאָוָה לְלַעַג לְבוֹזָה וּלְלוּזָה.

25 יָרִיעַ אֵף יִצְרִיחַ אוֹיֵב וּמִתְגַּבֵּר
הִתְאַמֵּר בְּגֵאָוָה עֲתָק יִבִּיעַ יְדָבָר
בָּלַע עוֹר וּבִשָּׁר וְעֵצִים שִׁבֵּר
רָגְזוּ וְחָלוּ בְּנֵיךָ בָּאוּ עַד־מִשְׁבֵּר.

12. יאמר: ב, ק. 13. אזלה: ו, ק. מעם נקראים: ה. 14. ישוע: ה. נעזב חס': ו, ק. הודל: ב, ו. והודך והומך: ה. 16. בגפן: ה. 17. פשע הכתיר והדריך והדיק ורפס: ה. הרדיף והדיף: ק. 19. גבר וכבוד אפס: ב, ק. 20. טור זה חס': ה. רהב: חס' ק. והתרפס: ו. 21. שלומי אמונה ריבו ישראל בוטה וחפזה: ה. 22. לחרפה: ה, ו. 23. אובד ונידח: ב, ו. ומשמן: ה. בשרי: ק. 24. לשמה ולדאבה: ו. ללעג חס': ב, ק. ולראיה... לביזה: ה. 25. יצריח על: ה. 27. עורי ובשרי: ו. שובר: ו. 28. ובאו: ה. 29. ומלט אל נפש עבדיך: ה. 31. ולעזרה

כינוי לישראל. 14. תמונה זאת חוזרת בהרבה משירי משוררנו. 15. שולח זמורות – להתיחס בזלזול עפ"י יחזקאל ח, יז. 16. עולל יעולל וגו' – ירמיה ו, ט. 17. פושע הכתיר – עפ"י חבקוק א, ד. 18. ומקור – ומקור נפשו. 19. וחוסן גמר – עפ"י משלי כז, כד. 20. רהב רעים – עפ"י משלי ו, ג. ואבן עזרא: התר לו פס-יד לשלם לו ממונו. 24. לזזה – לעג שלא להוציא לזזה על בני ישראל, ירושלמי גטין ד, ד. 25. יריע וגו' – עפ"י ישעיה מב, יג. 26. התאמר בגאוה – עפ"י תהלים צד, ג-ד. עתק יביע ידבר – עפ"י שמואל א' ב, ג וכן תהלים לא, יט.

שֹׁמֵר וּמִלֵּט נִפְשׁוֹת אֱלֹהֵי עֲבָדֶיךָ
 30 מְעִידֶיךָ וּמְוֹדֶיךָ כִּי אֵין בְּלַעְדֶּיךָ
 עֲזָרְתָם שְׁמוֹךְ וּלְמַבְטַח נָסוֹ עֲדֶיךָ
 יִרְאֶיךָ חֲרָדֶיךָ לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם פָּחַדְךָ.

הוֹעֲדָה חוֹשָׁה מְקֹנָה יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלָם
 זְעוּמִים שְׁנִית לְקִנּוּתָם מְהֵרָה הֲצִילָם
 35 קִשְׁבוֹת תְּהַיִּינָה אֲזַנֶּיךָ לְזַעַק פְּלוּלָם
 וְאַל-יֵשֶׁב יָדְךָ נֶכְלָם.

נוס': ו. עזרתם שמור: ק. ולמבטך במקום ולמבטח: ה, ק. 33. חוסה: ב. 34. זעומים ידך: ב, ו. שנית
 חס': ק. להצילם מהרה: ה.

28. בניך באו וגו' — עפ"י מלכים ב' יט, ג. 30. מעידיך ומידך — כינויים לישראל. 31. עזרתם
 שמוך וגו' — עפ"י תהלים מ, ה; משלי כב, יט. 32. יראיך חרדיך — כינויים לישראל. 33. מקוה
 ישראל — כינוי להקב"ה עפ"י ירמיה יז, יג. וגואלם — כנ"ל 34. שנית לקנותם — כי זכור עדתך
 קנית קדם (תהלים עד, ב) קנה ואותם עתה שנית, כי לך משפט הגאולה לקנות (עפ"י ירמיה לב,
 ז).

כו. אפס הוד

סליחה סטרופית ליום ה' של עשי"ת בת שמונה מחרוזות. לכל מחרוזת ארבעה טורים המסתיימים בחרוז שווה המיוחד לאותה מחרוזת: אאא; בבבב וכו'. המשקל: חמש מלים בכל טור. אקרוסטיכון: אלף בית. החתימה: אליה בר שמעיה חזק. המקורות. כתבי-יד: אוקספורד 1145 ס"י מג (א-); אוקספורד 1155 ס"י קנד (א-א); אוקספורד 1559 ס"י כד (א-ב); ברלין - ס"י קי (ב-); ברן 228 ס"י צח (ב-); ברן 11/409 ס"י כד (ב-); גיניבה 12 ס"י יח (ג-); האמבורג 135 ס"י קלט (ה-); האמבורג 139 עמ' 61 (ה-א); וטיקאן 315 ס"י יג (ו-); לייפציג ב"ח 2 עמ' לט (ל-); קמבריג' ד"ד 2.30 ס"י מט (ק-). פורסם: גולדשמידט סליחות מ"ל נט; סליחות 1548, 24; סליחות בער 100; ערוגת הבושם ג' עמ' 437-438 (פירוש בלבד). נזכר: ד.א. 7144; לוח 14; ל. ע"ע 17; צ. ל"ג 245.

כו. סליחה

אָפּס הוּד כְּבוֹדָה נְאֻלְמָה דְּבִרְנִית
בְּשִׁפְל יִשְׁבָּה הִתְשָׁה נְחֻלְשָׁה גְּבִרְתָּנִית
גַּם סוּגָה נוּגָה נְסוּגָה אַחֲוֹרְנִית
דְּלָלָה אֲמִלְלָה לוֹיָה אֶהְרֹנִית עִירְנִית:

שינויי נוסח: 1. ונאלמה: לפ. 2. חולשה הותשה: א. הוחלשה: אא. הושתה: ק. נחלשה חס': ה. 4. ועירנית: ב, בן. 5. חוללה זוללה: א, ק. הללה: אא, ה. 7. זר: לפ. חולל פירושים והערות: 1. כבודה – תהלים מה, יד, ובלשון המחבר משמעותו המכובדת. נאלמה – (ישעיה נג, ז וכרחל... נאלמה). דברנית – שהיתה לה רשות הדיבור בין האומות, מלה תלמודית (ברכות דף מ"ח ב'). 2. בשפל ישבה – ע"פ קהלת י, ו. והעשירים בשפל ישבו. הותשה – ע"פ יחזקאל יט, יב. תש כוחה. גברתנית – ע"פ ישעיה מז, ה גברת ממלכות. 3. גם סוגה – שהיתה סוגה בשושנים (שה"ש ז, ג) עכשיו נוגה – ע"פ איכה א, ז בתולותיה נוגות. ושם רש"י. נסוגה אחורנית – ע"פ איכה א, ח ותשב אחור, והלשון דוגמת ירמיה לח, כב ועוד. 4. דוללה – נעשית דלה, ע"פ תהלים עט, ח כי דלונו מאד, והבנין חודש ע"י הפייטן דוגמת הסוכה המדוללת (ירו' סוכה ב' ג' דף נ"ב ד'). אומללה – ע"פ איכה ב, ח יחדו אמללו. לוויה אהרנית עירנית – הכהנים הלויים והישראלים ביחד, ז"א כל כנסת ישראל – כך כנראה כוונת הפייטן בפיסקא זו שאינה ברורה ביותר, ולשונה דומה בצורתה החיצונית למליצת ר' אבהו (עירובין דף נ"ג ב') עלץ בנערה אהרנית אחורנית עירנית – ויתכן שלוויה ואהרנית בא כאן כדי לסמן 'בני ציון' לעומת בני עיירות קטנות והכפר (ע' איכה רבתי ד' ב' אף ע"א א' (בובר), ויש לפרש 'עירנית' לפי מה שפירש רש"י שבת, דף פ' א' בעירניות: בנות

- 5 הִלְלָה זָלָה חֲלָה וְכִסּוּתָה פְּרוּעָה
וְנִזְרִית כְּמוֹ דָּוָה וְנִטְמָאת כְּצִרוּעָה
זָרָה נִזְרָה חֲלָל וּפְרָזוֹן גְּרוּעָה
חֲזָרָה וְנִתְפָּזְרָה בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה:
טְלָאִיךְ בְּרַעַשׁ וּבְרִגְז טִמָּא יִגְמָא
10 יַחְרוֹק יַעְרוֹק רַעֲב יִשְׁאַף צִמָּא
כַּח גְּבוּרְתֶּךָ יוֹדַע אֶפּוֹא וּבִמָּה
לְשׁוּלְחִים זְמוּרוֹת אֵף כִּמָּה וּכִמָּה:
מִמַּשֵּׁל רַב לְסָרֵב לָמָּה הִחֲלַט
נָבֵל בְּנָדִיב וְכִילִי בְּשׁוּעַ שְׁלַט
15 סִבְרוּ עָלֶיךָ נִקְרָא בְּשִׁמְךָ יִמְלִיט
עֶזֶר הִיָּה תִהְיֶה מְשֻׁגָּב וּמִפְּלִיט:

חסי' אא. 8. חוזרה: בן, ג, ה, ו, ק. חוזרת: ב. ונתפזרה חסי': לפ. 9. ורוגז: בן, בר, ו, לפ, ק. ורוגש:
א. 10. יערוק יחרוק: ו. יערוק חסי': לפ. ושאף: אא, ו. 11. כוחך וגבורתך: ה. איפוא
יודע: לפ, ק. 12. לשולח זמורת: א, אב, ב, בן, בר, ג, ה, לפ, ק. אף חסי': ה. פעמים

כפרים, ובתלמוד ביצה דף ל"ב א' מאי עירניות (עי' דקדוקי סופרים שם)... צעי חקלייתא.
וייתכן ג"כ שיש כאן רמז למאמר חז"ל שבת דף קי"ט ב' לא חרבה ירושלים אלא בשביל
שהשווה קטן וגדול, שנאמר (ישעיה כד, ב) והיה העם ככהן וכו'. 5. ההוללה — יחזקאל כו, יז.
זוללה — ע"פ איכה א, יא כי הייתי זוללה. חוללה — שם ב, ב חלל ממלכה ושריה. וכסוטה
פרועה — שפריעת ראש היא סימן בזיון באשה, ע"פ במדבר ה, יח ופרע את ראש האשה. ור'
השיר "את ה' בהמצאו" טור 5. 6. ונזרית כמוה — ע"פ ישעיה ל, כב תזרם כמו דוה. משולכת
לחוץ. ונטמאת כצרועה — ע"פ איכה ד, טו סורו טמא קראו למו. 7. זרה נזרה חולל — ע"פ
תהלים פט, מ חללת לארץ נזורו, וזר (במובן "עטרה") ונזר הם מונחים מקבילים. ופרזון גדועה
— החופש לשבת בערי הפרזות (שופטים ה, ז) נגדע, בוטל; ויש מפרשים: רוח, הנבואה חדלה,
כדרשת חז"ל פסחים דף ס"ו ב' (כך גם "ערוגת הבושם") (ויש גורסין גרועה עפ"י חמישה כ"י, ו"
ערוגת הבושם" וכך תיקנתי לצורך החריזה). 8. חזרה ונתפזרה — שוב נתפזרה. בארץ לא
זרועה — ירמיה ב, ב. 9. טלאיך — ע"פ ישעיה מ, יא. ברעש וברוגז טמא יגמא — הגוי הטמא
יבלע את צאנך, ע"פ איוב לט, כד. 10. יחרוק — שניו, תהלים קיב, י. יערוק רעב ישאף צמא —
ע"פ איוב ה, ה אשר קצירו רעב יאכל... ושאף צמים חילם, ולפי זה ברור שבלשון הפייטן
מקבילות שתי המלים יערוק — ישאף, ופירושן שאיפה לבלוע אותם (שלא כדרך המפרשים איוב
ל, ג העורקים ציה — הנסים, לעומת התרגום הרומי וקצת מפרשים חדשים: המכרסמים).
11. יודע אפוא ובמה — שמות לג, טז. 12. לשולחים זמורות אף — יחזקאל ח, יז
והנם שולחים את הזמורה אל אפס, וזה מעשה נמאס. 13. ממשל רב — דניאל יא, ה.
ה. לסרב למה החלט — מפני מה נמסרה הממשלה לחלוטין לסרבים (ע"פ יחזקאל

פְּנֵה לַתְּפִלַּת הָעֶרְעָר וְלוֹ הָעֵתֶר
צַחַן וְתֵר כְּתָם כְּבִנְתָּר
קוֹחַ תִּפְקַח בְּנֵי תְמוּתָה הוֹתֵר
20 רוֹמָם שָׁמָם קוֹמָם לְטוֹבָה לְהוֹתֵר:

שָׁבֵט מְלִבֵּט מְחַבֵּט גִּדֵּעַ וּשְׁבֹר
תַּעֲרִיר קִנְאָה תַרְיַע תַּצְרִיחַ כְּגִבּוֹר
אוֹבְדוֹת נִכְחָדוֹת תִּכְסֹּף וְתִאָּסֵף וְתִצָּבֹר
לְקַבֵּץ לְרַבֵּץ לְדָלוֹת לְהַעֲלוֹת מִבּוֹר:

במקום אף: הא. אף פעמים: לפ. 15. ויומלט: אא. ובשמך: אב, ו. 17. אל תפילת: אב, בן, ג, הא, ו. 19. פקחן: בן, ג. 20. רומם קומם שמם: בן, ג. לקומם: לפ. קוחם: ב. קומם שומם: ק. בטובה: הא, לפ. 21. מחבט חס': אא, ב. ומחבט: ו, ק. 22. ותצריח: א, אא, ה. 23. תאסוף תכסוף: א, אא, אב, ב, בן, ה, לפ, ק. 24. לרבץ לקבץ: א, אא, ק. ולהעלות:

ב, ו), ר"ל לגוים. 14. נבל בנדיב וכילי בשוע שלט — ע"פ ישעיה לב, ה, פי' הרשע שולט באציל והרמאי בנגיד. ור' השיר "אתה חלקי" טור 21. 15. סברו עליך — ע"פ תהלים קמו, ה. נקרא בשמך — ישראל הנקרא בשם ה'. יומלט יינצל — פי' ישראל שתקותו על ה' ושנקרא בשמו, ימלט. 16. עזר היה תהיה — ע"פ דברים לג, ז ועזר מצריו תהיה. מפלט — תהלים נה, ט. 17. פנה לתפלת הערער — תהלים קב, יח. ולו העתר — ע"פ בראשית כה, כא. 18. צחן ותר — צחן במקום צחנה. פי' סירחון, והלשון מקוצר במקום: ותר להם על סרחונם, סלח להם עונם (דוגמת ירו חגיגה א' ז' דף ע"ו ג' ויתר הקב"ה לישראל על ע"ז ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים). כתם כבס כבנתר — ע"פ ירמיה ב, כב. 19. קוח תפקח — התר את המאסר, ע"פ ישעיה סא, א. ו"ערוגת הבושם": הקיחה שאנו לוקחים בכלא תפקח ותתיר לרוויה. בני תמותה הותר — תהלים עט, יא. 20. רומם שמם — תרוממם את הארץ השממה. קוממם לטובה להותר — תקומם אותה כדי שתשאר לטובה, ע"פ דברים כח, יא. 21. שבט מלבט מחבט גדע ושבֹר — (לשון זה ע"פ ירמיה נ, כד, שופט' כא, ו), גדע ושבֹר את האומה המלבטת אותנו, פי' המטריחה ומענה אותנו (ע"פ הושע ד, יד, ספרי בהעלותך פ"ד) והמחבטת, פי' המכה אותנו (דוגמת לשון המשנה (מדות א' ב') חובטו במקלו). 22. תעיר קנאה תריע אף תצריח כגבור — ע"פ ישעיה מב, יג. ופי' על אויביו יתגבר. 23. אובדות — צאן אובדות, ירמיה נ, ו. נכחדות — זכריה יא, טז: נעלמות. תכסוף — תתגעגע, איוב יד, טו. ותצבור — ותכנוס, תהלים לט, ז. 24. לקבץ לרבץ — (במקום להרביץ) בנוה טוב, ע"פ יחזקאל לד, טו. לדלות — להוציא, מושאל מהעלאת הדלי מן הבור (שמות ב, יט). להעלות

25 יְשׁוּעָה תִּקְרָא תְּשִׁית חֵיל וְחֻמוֹת
הַשָּׁפֵל גְּבוּהִים הֶמֶךְ רָמִי הַקּוֹמוֹת
בוֹטְחֶיךָ לְנוֹחֶיךָ הָשֵׁב בְּפָקֶד נַחֲמוֹת
רוּדִים הַמַּגְדִּילִים יִלְבָּשׁוּ בִּשְׂת וְכָלְמוֹת:

שְׂדֵי מַלְט עֲבָדֶיךָ יְדִידֶיךָ הַצֵּלָח
30 חֵישׁ זְמַן קָרֵב פְּדוּתָם תִּשְׁלַח
מַחֲל לָנוּ אָבִינוּ וְחַטְאֵינוּ סֵלַח
כִּי אַתָּה יְיָ טוֹב וְסֵלַח:

אב. 25. תחש תשית: אא, ה, ק. 26. הגבוהים א. והמך: ב, ה, הא, ו. הנמך: ק. 27. לנווך: ו. 29. שמור במקום שדי: בן, בר, ה, הא, ו, ק. ידידיך עבדיך: אב. תצלח: בן. 30. ותשלח: א, אא, ג, ה, הא, ק. 31. מחול: אב, בר, ג. חטאינו: א, ק.

מבור — ע"פ תהלים מ, ג. 25. ישועה תקרא תשית חיל וחומות — ישעיה כו, א, ועי' פירש"י שם: תשית ישועה לחיל וחומות. 26. השפל גבוהים המך רמי הקומות — ישעיה י, לג, והמך פי' השפל, עי' לדוגמא ספרי בהעלותך צ' הקב"ה ממיד ומשה מגביה. 27. לנווך — למנוחתך, ע"פ דה"ב ו מ"א קומה ה' אלהים לנוחך, פי' לירושלם עיר הקדש; ובכ"י ו מתוקן לנווך. בפקד נחמות — בפקודת נחמות של הנביאים שהכתבת להם. 28. רודים — השולטים עלינו. המגדילים — העושים גדולות, איכה א, ט. ילבשו בשת וכלימות — תהלים לה, כו. 30. חיש — מהר, תהלים צ, י. פדותם תשלח — ע"פ תהלים קיא, ט. ו חטאינו סלח — במקום 'לחטאינו' הנהוג. כי אתה יי טוב וסלח — תהלים פו, ה.